

II 3328

LUMEA 88

Almanah LUMEA '88

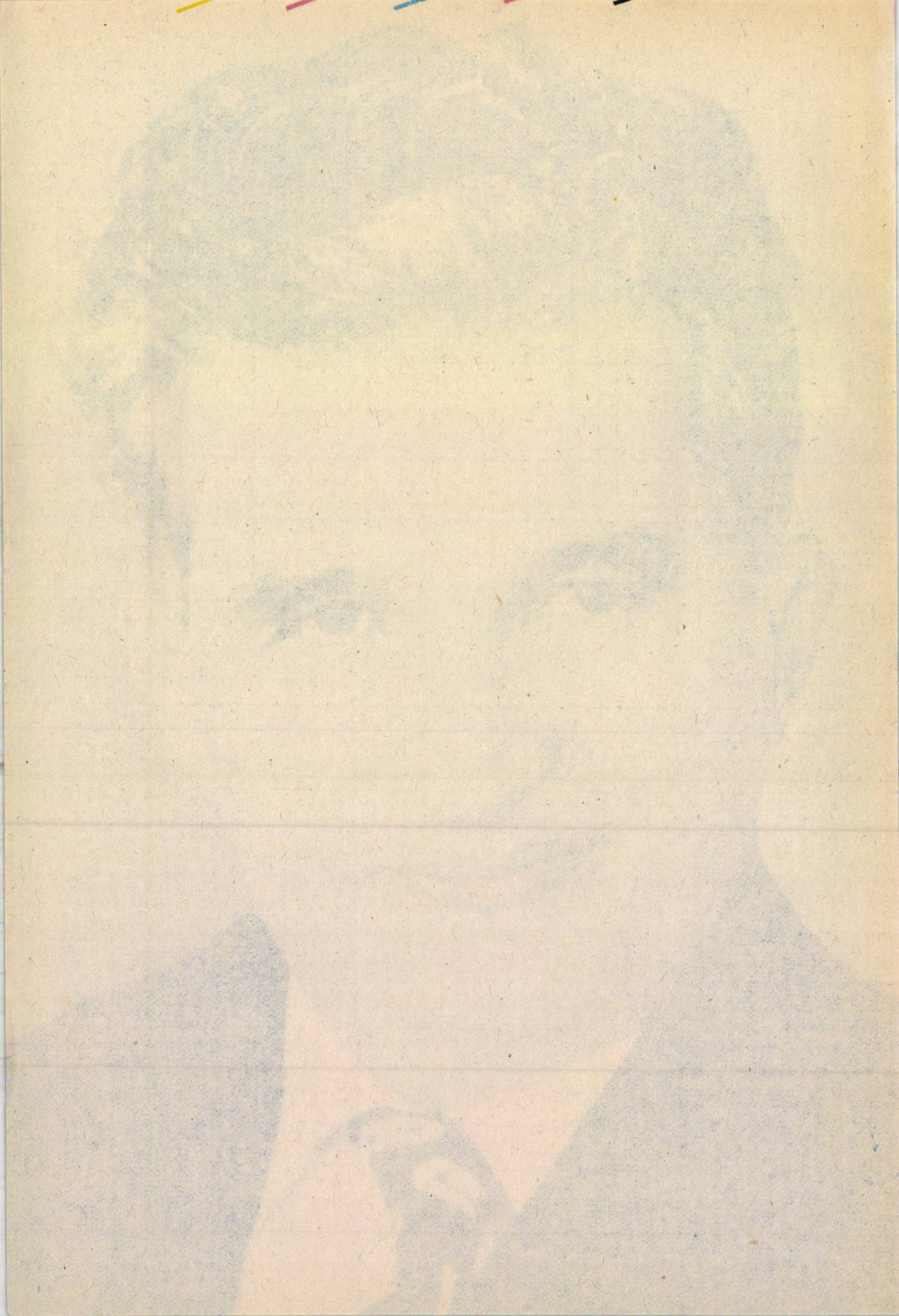

ALMANAH

***„Făurim socialismul și comunismul cu
poporul, pentru popor; deci, pornind de la
această teză revoluționară, trebuie să facem
totul pentru ca poporul să fie deplin conștient,
să înțeleagă bine toate problemele dezvoltării
patriei noastre, precum și toate problemele
internaționale și să acționeze într-o deplină
unitate, sub conducerea comuniștilor, pentru
a asigura ridicarea țării noastre pe noi culmi,
victoria socialismului și comunismului în
România, întărirea independenței și suverani-
tății patriei!”***

NICOLAE CEAUȘESCU

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU

-epoca celor mai mari împliniri

ale României socialiste

- *Conferința Națională a partidului*
- *40 de ani de la proclamarea Republicii*

Sub semnul unității de gând și acțiune
pentru progresul patriei,
pentru afirmarea ei puternică în lume

**Sub semnul unității
de gând și acțiune
pentru progresul
României socialiste,
pentru afirmarea ei puternică
în lume**

Cînd aceste rînduri vor vedea lumina tiparului, momentul va fi cel al marelui eveniment de final de an — **Conferința Națională** a partidului. În preajma lucrărilor acestui for democratic al comuniștilor — în sufletele prin bilanțul activității desfășurate de partid și de țară în perioada scursă de la Congresul al XIII-lea, dar, mai cu seamă, prin hotărârile sale, prin direcțiile de acțiune trasate și orizonturile configurate spre continua propășire a patriei socialiste —, în aceste zile, deci, care ne mai despart de istoricul eveniment, o conștiință unică, puternică, de robustă substanță revoluționară, domină gândurile și simțirile tuturor oamenilor muncii din țara noastră — conștiința justetei drumului ales pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în România, a înaintării ferme spre comunism. Cu legitima satisfacție a remarcabilelor succese dobîndite pe acest drum de muncă, de eforturi neabătute, de profunde transformări, de tenace luptă pentru depășirea cu succes a nu puține probleme și dificultăți, pe acest drum în care promovarea cu curaj a noului s-a afirmat ca lege de existență revoluționară, întreaga națiune întîmpină Conferința Națională în deplină unitate de gând, de voință și acțiune, în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sub semnul luminos al Conferinței Naționale, cu legitima mîndrie a remarcabilelor realizări ce definesc **Epoca Nicolae Ceaușescu**, deplin încrezător în perspectiva de continuă ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație, poporul român va sărbători, la 30 decembrie, 40 de ani de la proclamarea Republicii. Va fi, acesta, un fericit prilej de rememorare a drumului parcurs și de cutezătoare privire spre orizonturile construcției noului orînduirii pe trepte superioare, durate prin munca unită a tuturor fiilor și fiicelor națiunii noastre socialiste.

Ne aflăm în al 8-lea cîcinal, al cărui obiectiv strategic este dezvoltarea intensivă a industriei, agriculturii și celorlalte sectoare de activitate, prin valorificarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Pe această bază, în conformitate cu hotărârile Congresului al XIII-lea, cu Programul de faurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, țara noastră va trece, în acest cîcinal, la un nou stadiu de dezvoltare — cel de **țară socialistă mediu dezvoltată**. Sînt, acestea, obiective care dau măsura capacității de înnoire și progres continuu al societății noastre, care confirmă — în nemijlocita confruntare cu practica — valoarea și justetea politicii partidului nostru comunist. Această calitate supremă s-a verificat de-a lungul unei epoci creatoare de istorie nouă, o epocă a marilor bilanțuri și satisfacții naționale, dar, înainte de toate, o epocă a viitorului unui popor conștient de sine și de imensele sale resurse de propășire revoluționară, modernă. Certi-

tudinea viitorului construit cu oamenii pentru oameni, cu **poporul pentru popor**, această certitudine, care a fundamentat cele mai largi și durabile consensuri naționale, conferă vitalitate și prestigiu **Epocii Nicolae Ceaușescu**. Este, această certitudine, rodul cel mai de preț al unei politici deplin valdate de viață, a cărei prolecție luminează nu numai conștiința oamenilor acestui timp, ci va îmbogăți zestrea de suflet a generațiilor ce vor veni, afirmînd, totodată, cu strălucire, România în constelația națiunilor independente și suverane ale lumii.

Dinamica realităților românești de astăzi își are profunda cauzalitate în energiile creatoare ale maseilor, ale clasei muncitoare, care-și îndeplinește cu cinste misiunea revoluționară, ale țărănimii, intelectualității, ale tuturor celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, care, în strînsă unitate și colaborare frățească, sub conducerea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu precupețesc nici un efort pentru dezvoltarea multilaterală a României socialiste. Prin forța acestei unități — întemeiată în libertate și în cadrele largi și permanente perfecționate ale democrației muncitorești-revoluționare —, noua orînduire își demonstrează superioritatea, umanismul, capacitatea nelimitată de adaptare la exigențele realității naționale și internaționale, la marile mutații și schimbări ale vremurilor moderne. Unitate de muncă, unitate de opțiune, unitate de ideal și de sentimente fundamentale, ea, această unitate, definește un mod de a fi și de a acționa al națiunii noastre la cotele înalte ale conștiinței revoluționare.

În continuitatea de muncă, de elan revoluționar, de plină angajare pentru desăvîșirea operei de multilaterală dezvoltare a patriei, poporul român încheie acest an cu hotărîrea fermă de a face totul pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor trasate de Conferința Națională a partidului, a marilor direcții de acțiune stabilite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, direcții de acțiune revelatoare prin caracterul lor concret, realist, prin clarviziune și mare forță de mobilizare a energiilor creatoare ale națiunii. Proprii gândiri și acțiunile secretarului general al partidului, președintelui Republicii, aceste calități de aur oferă națiunii noastre garanția supremă a mersului neabătut înainte, în deplină unitate, pe drumul istoric de glorie și luptă în care nu există și nu poate exista fericire mai mare decît aceea a datoriei împlinite. Față de partid, față de țară, față de generațiile prezentului și viitorului socialist și comunist al României. Și nu există pildă mai nobilă, mai însoțitoare, în acest imens travaliu de faurire a noului istorii a patriei, decît prodigioasa activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu — erou între eroii neamului, a cărui operă s-a identificat definitiv cu țara, dînd o epocă de grandioasă renaștere națională, fără precedent prin realizări și, deopotrivă, prin vasterile deschideri revoluționare, înnoitoare.

Pentru această operă care definește o epocă sub numele de prestigiu al cîtorului ei, omagiiu fierbinte al partidului, al poporului adresat, cu adîncă recunoștință, tovarășului Nicolae Ceaușescu stă vie mărturie a ceea ce înseamnă sentimentul dominant al unui timp eroic în care o mare personalitate întruiește, în faptă și în gând, cel mai autentic, cel mai durabil și luminos consens național.

Acum, în preajma aniversării scumpe românilor, a împlinirii, de către cel mai iubit fiu al poporului, a peste 55 de ani de strălucită activitate revoluționară și a șapte decenii de viață dedicată progresului neîntrerupt al națiunii, triumfului socialismului și comunismului pe pămîntul strămoșesc, consolidării permanente a independenței și suveranității statului nostru, afirmării lui puternice în lume, acest sentiment,

izvorit din inimă, luminează tot ce unește mai strins oamenii muncii din patria noastră întru gloria și măreția României socialiste, demne și libere.

Este sentimentul vibrant care își are adâncile resoruri în opera clădită de-a lungul celor peste două decenii de când tovarășul Nicolae Ceaușescu se află la conducerea destinului partidului și ale țării. Iar cinstirea firească a națiunii pentru conducătorul iubit exprimă o identitate de esență: în această epocă, un popor s-a regăsit pe sine în plenitudinea valorilor sale morale, a căror cea mai vie expresie o reprezintă cuvântul și fapta secretarului general al partidului, președintele țării.

Acești ani de ampie și complexă construcție socialistă și de ascensiune neîntreruptă a României pe plan internațional sînt exemplari pentru ceea ce am putea numi viziunea integratoare, de largă cuprindere și deschizătoare de perspective noi în planul acțiunii și teoriei revoluționare, viziune profund științifică asupra sensului dezvoltării social-politice a lumii. În temelul unui diagnostic riguros științific asupra conținutului epocii contemporane, asupra contradicțiilor distinctive ale actualului moment istoric, asupra marilor mutații și transformări revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a elaborat o strategie și o tactică de acțiune concrete, stabilind, în funcție de aceasta, prioritățile imediate și de perspectivă atât în planul activității interne, cât și în acela al politicii externe. Și este o adevărată pildă de gândire și acțiune dialectică modul cum — sub imperiul identificării și promovării noului, defrișînd căi de abordare inedite a problemelor — secretarul general al partidului corelează, în activitatea practică, cu mobilitate și precizie științifică, exigențele dezvoltării interne cu condițiile desfășurării internaționale. Stabilind limpede locul și rolul României în contextul lumii de azi și în perspectiva lumii de mâine, conducătorul partidului și statului nostru a făcut inegalabila demonstrație a clarviziunii în stabilirea direcțiilor fundamentale de acțiune, în care se îmbină, armonios și exigent, grija pentru detaliu cu marea capacitate de sinteză istorică — totul emanînd puternic patos revoluționar, fierbinte patriotism în opera supremă de întărire a forței materiale, spirituale și morale a poporului nostru, de con-

tinuă propășire a sa pe traiectoria devenirii sale moderne.

Acest cadru de acțiune nu este și nu poate fi limitativ, între interesele naționale și participarea plenară la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane existînd o interdependență organică. Refuzînd autarhia, izolarea — sub orice formă, etichetă sau justificare s-ar manifesta —, România și-a câștigat, prin prodigioasa activitate internațională a președintelui Nicolae Ceaușescu, profund respect și largă apreciere în lume prin inițiative și contribuții de recunoscută semnificație în efortul de reglementare a problemelor de care depind pacea și progresul omenirii. Printr-o asemenea investiție politică, de înaltă responsabilitate pentru destinele propriului popor și, deopotrivă, ale lumii, președintele Nicolae Ceaușescu a făcut dovada convingătoare că, în condițiile istorice actuale, fiecare țară, fără deosebire de orînduire socială, mărime, grad de dezvoltare, pondere economică sau militară, indiferent de zona geografică în care se află, poate și trebuie să-și aducă o contribuție originală și concretă la cauza păcii și colaborării internaționale. Prin pionieratul multiplelor inițiative, demersuri și acțiuni pe plan internațional, prin calitatea lor fundamentală de a sesiza la timp esența fenomenelor în desfășurarea lor, de a atrage masele, forțele politice și sociale propulsoare ale noului la rezolvarea problemelor complexe ale lumii, România, prin opera președintelui Nicolae Ceaușescu, și-a dobîndit un binemeritat și larg prestigiu internațional.

Pentru această operă de anvergură istorică prin care România a intrat definitiv în conștiința lumii, în treaga noastră națiune dă glas sentimentelor sale de dragoste, stimă și recunoștință față de tovarășul Nicolae Ceaușescu — eminentul om politic și de stat, care, prin fapta și gândul său, a consacrat cea mai fertilă epocă în istoria țării, personalitate de înalt prestigiu internațional, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești mondiale, care, prin neobosită activitate dedicată păcii și conlucrării libere între națiuni, a asigurat României un loc de cinste în rîndul statelor independente, libere și suverane.

„LUMEA”

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința națiunii

Arc luminos peste timp

De la Congresul al IX-lea la Conferința
Națională din 1987 a partidului

Două evenimente majore marchează sfârșitul acestui an: Conferința Națională a partidului și aniversarea a patru decenii de la proclamarea Republicii. Ambele evenimente prilejuiesc bilanțuri în construcția economiei noi românești. În primul caz, este vorba de bilanțul realizărilor din prima parte a actualului cincinal, care, potrivit hotărârilor istoricului Congres al XIII-lea al partidului, urmează să jaloneze trecerea României la un nou stadiu economic, de țară mediu dezvoltată, ca pas hotărâtor în atingerea, până la sfârșitul secolului, a stadiului superior de țară socialistă multilateral dezvoltată. În al doilea caz, este vorba de însuși bilanțul economiei socialiste românești. Pentru că proclamarea Republicii, marcând preluarea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunistilor, a inaugurat epoca de edificare a economiei socialiste în România. Între cele două bilanțuri există o legătură strinsă, de mare semnificație. Într-o perioadă istoricește scurtă, economia românească nu numai că a depășit moștenirea grea cu care a pornit în dezvoltarea sa socialistă, dar a și înaintat rapid pe calea modernizării, astfel încât, acum, este în pragul trecerii la un nou stadiu, efect al acumulărilor cantitative și, pe această bază, al saltului calitativ spre o economie intensivă, de înaltă eficiență.

Așa cum consemnează statisticile însele, acest salt s-a produs îndeosebi după 1965, în „EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU”, pe drept cuvânt denumită astfel că marile realizări ale perioadei

poartă pecetea inconfundabilă a gândirii economico-politice și acțiunii practice a celui ce s-a identificat cu destinul socialist și comunist al patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Profunda și multilaterală evocare a „Epocii Ceaușescu”, în legătură cu cele două evenimente ale acestui sfârșit de an, este subliniată cu putere în contextul evenimentului de prim ordin al anului viitor: aniversarea, în Ianuarie, a cinci decenii și jumătate de activitate revoluționară și a 70 de ani de viață a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitorul noului României. În perioada de cind la cîrma partidului și țării se află tovarășul Nicolae Ceaușescu s-au obținut transformări economico-sociale revoluționare. Iar marile opțiuni strategice au fost stabilite de secretarul general al partidului, președintele Republicii. De numele tovarășului Nicolae Ceaușescu este legată, în mod direct, promovarea, în această perioadă — potrivit unei concepții unitare și originale — a noului în toate domeniile, de la investigația teoretică la acțiunea concretă, acți pe plan intern cit și pe plan internațional. Analiza sa pătrunzătoare a fost hotărâtoare în problema-cheie a identificării conținutului principal al diferitelor etape parcursă de țara noastră în dezvoltarea economico-socială, problema de care depinde însăși stabilirea liniei strategice și orientărilor tactice ale politicii partidului, a direcțiilor fundamentale în care este necesar să fie mobilizate și canalizate eforturile și energiile creatoare ale tuturor oamenilor muncii.

Cincinalele „Epocii Nicolae Ceaușescu”

Primul dintre cincinalele „Epocii Nicolae Ceaușescu” a deschis — în lumina hotărârilor și strategiilor stabilite de istoricul Congres al IX-lea — calea afirmării noului în întreaga viață economico-socială, a unor profunde prefaceri calitativ-intensive, pentru ca cel de-al doilea cincinal să le propulseze pe o scară largă, în conformitate cu cerințele etapelor și tendințele ce se prefigurau, constituind puntea de legătură spre trecerea la îndeplinirea obiectivului strategic al partidului — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. —, elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în funcție de exigențele generale ale edificării noului orînduirii și de condițiile concrete ale României, exemplu de strategie revoluționară, material dialectică și istorică creatoare, contribuție de

seamă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea teoriei și practicii construcției socialiste. Potrivit Programului pe termen lung de îndeplinire a acestui obiectiv istoric, următoarele două cincinale au reprezentat etape majore în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Realizările din aceste cincinale — în ciuda condițiilor economice internaționale grele în care s-au desfășurat — permit să se treacă la o nouă etapă în dezvoltarea economico-socială a țării, care, în conformitate cu hotărârile istoricului Congres al XIII-lea, va marca, tocmai prin consolidarea și adîncirea tuturor prefacerilor de pînă acum, îndeplinirea, în linii generale, — în actualul cincinal, al cincilea al „Epocii Nicolae Ceaușescu”, — a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral

dezvoltate, crearea condițiilor necesare trecerii, în perioada următoare, la realizarea fazelor superioare a societății socialiste, la construcția comunismului.

În concepția științifică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, procesul complex al dezvoltării a fost și este considerat o operă economico-socială în permanentă schimbare și înnoire, jalonată în etape cu obiective adecvate și actualizate în funcție de cerințele specifice existente pe plan intern și internațional. În dezvoltarea economico-socială a țării, s-a dove-

dit justetea și viabilitatea opțiunii fundamentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ce privește alocarea sistematică și pe perioade îndelungate a unei părți importante (circa o treime) din venitul național pentru investiții, pentru dezvoltare, ca singură cale de înlăturare a înapoierii economice și lichidare a decalajelor, de sporire susținută a avuției naționale și, pe această bază, a nivelului de trai material și spiritual al poporului, țelul suprem al politicii partidului și statului nostru.

Latura calitativ-intensivă — bază a dezvoltării actuale

Tocmai realizările în dezvoltarea unei puternice baze tehnico-materiale, create prin eforturile îndelungate depuse, permit acum ca România să-și propună să treacă la o nouă treaptă în dezvoltarea sa economico-socială. În actuala etapă — potrivit exigențelor prezente și de perspectivă ale dezvoltării României și ale celei mondiale — strategia stabilită de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pune un accent firesc pe aprofundarea caracterului intensiv al economiei. Este vorba, în esență, de a se folosi, la un nivel nou, superior, solidă bază tehnico-materială creată și dezvoltată în perioadele anterioare, de a se obține sporirea veniturilor naționale cu contribuția precumpănitoare a componentei calitativ-intensive a fiecăruia dintre principalii factori de producție implicați în procesul dezvoltării: în ce privește forța de muncă, prin creșterea puternică a productivității muncii (aport sporit nu numai al nivelului tehnic, dar și al

organizării muncii, al întăririi ordinii și disciplinei); în ce privește fondurile fixe, prin modernizarea și îmbunătățirea substanțială a gradului de utilizare a acestora; în ce privește materiile prime și energia, prin ridicarea nivelului lor de valorificare și reducerea consumurilor specifice; în ce privește investițiile, prin sporirea eficienței lor. Cu alte cuvinte, este vorba de realizarea unor ritmuri susținute de creștere economică îndeosebi pe seama eficienței muncii, cu o creștere mai mică a investițiilor, a fondurilor fixe și consumurilor materiale și energetice. Ca atare, accentuarea laturilor calitative, aprofundarea caracterului intensiv — ca temelie a dezvoltării în noua etapă — sînt, în programele economico-sociale stabilite pentru actualul cincinal, implicate nemijlocit în concretizarea cifrelor de plan, reprezentînd însăși condiția atingerii nivelurilor cantitative ale indicatorilor de producție.

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința națiunii

Realizări remarcabile

Prin ritmurile înalte de dezvoltare — printre cele mai ridicate din lume — România a redus simțitor decalajele ce o despărțeau în trecut de țările industrializate, dobândind poziții noi în economia mondială. România are, în prezent, o industrie mai puternică de 110 ori decât în urmă cu patru decenii și circa 90 la sută din creșterea producției industriale a fost obținută în perioada ultimelor două decenii. Producția agricolă este superioară în proporție de peste 6 ori celei de la începutul perioadei postbelice. O importantă realizare este dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, obținută ca urmare a preocupării constante a partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, de ridicare a regiunilor rămase în urmă. Racordind strategia dezvoltării românești la exigențele contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu a așezat la baza acesteia, aplicarea, în producție, în alte activități sociale, a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, cerind cercetării științifice proprii, creației originale să aducă, în acest sens, o substanțială și mereu sporită contribuție.

Un rol de prim ordin în îndrumarea și coordonarea întregii activități de cercetare științifică și inginerie tehnologică, în elaborarea și realizarea programelor de dezvoltare economico-socială a țării, în așezarea acestora pe baza științei și tehnicii moderne, în înflorirea continuă a științei românești și afirmarea acesteia tot mai puternică în lume l-a avut și îl are tovarăsa academician doctor Inginer **Elena Ceaușescu**, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, strălucit om politic și de știință, savant de reputație mondială.

În România este instituit învățămîntul obligatoriu de 10 ani care, în curînd, va fi generalizat la 12 ani, iar în puternicele institute de învățămînt superior românești se pregătesc și circa 20 000 de tineri din țări în curs de dezvoltare și chiar din țări dezvoltate. În România este garantat, nu numai politico-juridic, dar și economic, dreptul la muncă și se asigură o deplină ocupare a forței de muncă. În centrul procesului dezvoltării se află omul, îmbunătățirea continuă a calității vieții.

Statul democrației muncitorești-revoluționare

În viziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, urmărirea consecventă a dialecticii dezvoltării forțelor de producție și perfecționării relațiilor de producție și suprastructurii sociale constituie baza soluționării eficiente a contradicțiilor inerente oricărui proces de dezvoltare, în vederea evitării sau preîntîmpinării unei conflictualizări a acestora. Dintr-o asemenea ana-

liză pătrunzătoare a dinamicii societății românești a izvorît inițiativa permanentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu în direcția modelării relațiilor de producție în funcție de dezvoltarea forțelor de producție, în direcția întăririi proprietății socialiste și creării unui cadru organizatoric larg democratic pentru desfășurarea proceselor economico-sociale și participarea me-

reu mai activă a oamenilor muncii la conducerea treburilor societății.

Revine tovarășului Nicolae Ceaușescu — încercat comunist, călăt în luptele revoluționare ale clasei muncitoare — marele merit de a fi aprofundat, în mod științific, rolul clasei muncitoare, al partidului comunist în istoria țării, atât a celei pe care am trăit-o cît și a celei pe care o făurim, de a fi fundamentat — pornind de la condițiile concrete din țara noastră, în spiritul materialismului dialectic și istoric creator — creșterea rolului clasei muncitoare, ca clasă conducătoare a societății, întărirea continuă a rolului partidului, ca forță politică conducătoare și centru vital al întregii națiuni, în devenirea socialistă și comunistă a patriei, de a fi inițiat punerea la punct și transpunerea concretă în fapt, a cadrului organizatoric în acest sens. Analizînd permanent dialectica suprastructurii societății românești, tovarășul Nicolae

Ceaușescu a precizat și delimitat, cu profunzime, funcțiile partidului și statului în raport cu dinamica relațiilor de producție de la o etapă la alta, fundamentînd, în noua etapă de dezvoltare a țării, esența schimbării naturii statului, odată cu și pe baza prefacerilor sociale revoluționare, ca stat al democrației muncitorești.

Simboluri, care vor rămîne peste timp, ale „Epocii Nicolae Ceaușescu” sînt grandiosul Canal Dunăre-Marea Neagră, cea mai importantă construcție din istoria țării, șoseaua care traversează Munții Făgăraș, cei mai înalți și pînă nu de mult cei mai puțin accesibili din România, Metroul bucureștean și noul ansamblu arhitectonic din Capitală, marile cîtitorii industriale, toate constituind o mărturie semnificativă a ceea ce poate edifica un popor deplin stăpîn pe soarta sa, dornic de a-și consacra eforturile construcției pașnice.

Largă participare la schimburile mondiale

Românii au avut dintotdeauna o vocație pașnică. Iar președintele Nicolae Ceaușescu nu numai a cultivat-o, dar a și confirmat-o prin demersurile sale neslăbite în favoarea asigurării păcii mondiale. Căci poporul român are nevoie de pace pentru a edifica în continuare, pentru a împlini programele de dezvoltare pe care și le-a propus. Și, asemenea lui, toate popoarele lumii.

Însăși participarea României la viața economică mondială este concepută de președintele Nicolae Ceaușescu ca un mijloc de promovare nu numai a progresului pe plan intern și internațional, dar și a păcii în lume. România pornește de la faptul că, în contextul interdependențelor crescînde din economia mondială, economiile naționale — care au fost și vor rămîne celulele economice de bază — nu se pot dezvolta în izolare, în autarhie, participarea fiecărei țări la diviziunea internațională a muncii fiind, așa cum în repetate rînduri a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu, o condiție a dezvoltării economico-sociale. Într-o lume, însă, în care există încă tendințe de a limita interdependențele la un cadru regional sau încercări de a le prezenta ca un factor al permării structurilor statale-naționale și al afirmării unor structuri transnaționale sau suprastatale. România a probat și probează în practica economică abordarea conceptuală realistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu referitoare la caracterul unic al circuitului economic mondial și la compatibilitatea organică a interdepen-

denței și independenței, între acestea neexistînd și netrebuînd să se creeze nici o opoziție.

Acordînd o firească atenție de prim ordin dezvoltării relațiilor economice externe cu țările vecine, cu țările C.A.E.R., în primul rînd cu Uniunea Sovietică, în general cu țările socialiste, România amplifică și diversifică continuu schimburile și cooperarea economică cu toate statele lumii, fără deosebire de mărime, potențial, nivel de dezvoltare, situate geografică sau sistem politico-social, înțelegînd să așeze la baza raporturilor sale economice cu toate acestea respectarea strictă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, neamestecului în afacerile interne și avantajului reciproc. Pe linia exigențelor de calitate și eficiență ce s-au impus mereu mai puternic în ansamblul procesului dezvoltării economico-sociale, s-a urmărit și se urmărește — datorită preocupării constante a tovarășului Nicolae Ceaușescu — îmbunătățirea tot mai marcată, sub raportul structurii și eficacității, a necesarei participări a României la schimburile mondiale, prin creșterea ponderii produselor înalt prelucrate în cadrul exporturilor, ridicarea nivelului calitativ și competitivității mărfurilor livrate, valorificarea superioară a materiilor prime importate, promovarea formelor moderne de cooperare în producție, știință și tehnică cu alte state, a legăturilor economice pe termen lung, așezate pe baza unor acorduri și instrumente de colaborare stabile și de durată.

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

Amplificarea fără precedent a relațiilor bilaterale ale României

O dimensiune esențială a politicii externe românești — puternic dezvoltată și consolidată de-a lungul celor peste 22 de ani care au trecut de la Congresul al-IX-lea al partidului — o constituie extinderea și diversificarea continuă a raporturilor de conlucrare, pe multiple planuri, cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, de mărime, de potențial economic sau militar, de apartenență sau neapartenență la alianțe politico-militare.

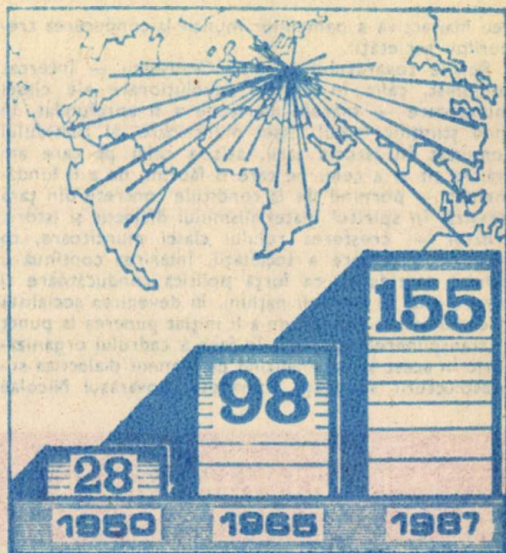
Limpede definite și consecvent urmate, direcțiile de acțiune care au asigurat României o vastă rețea de raporturi bilaterale (fără noastră întreține relații diplomatice și economice cu 155 de state) sînt elocvente prin justitea priorităților și obiectivelor fixate.

Situiind în centrul activității sale internaționale dezvoltarea relațiilor de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate țările socialiste, în primul rînd cu cele vecine, România a pornit de la premisa fundamentală — și a demonstrat în practica raporturilor sale — că însăși natura socialismului reclamă, în mod obiectiv, o abordare nouă a relațiilor dintre state, care să reprezinte un exemplu și, totodată, o forță novatoare în planul general al vieții internaționale, prin statornicirea și dezvoltarea de raporturi de un tip nou, întemeiate pe egalitatea deplină în drepturi, respectul neabătut al suveranității și independenței naționale a fiecărei țări, avantajul și întrajutorarea reciproce. Realizată pe asemenea baze, întărirea conlucrării, solidarității și unității țărilor socialiste reprezintă un factor de majoră și necesară înfrîurire pozitivă pe multiple planuri: în construcția socialistă din fiecare țară, în creșterea prestigiului și forței socialismului în lume, în edificarea păcii și dezvoltarea colaborării între toate statele.

În virtutea intereselor comune ale luptei împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, pentru accelerarea progresului economic și social, pentru făurirea unei noi ordini economice internaționale, România și-a extins, neîntrerupt, raporturile cu țările în curs de dezvoltare, nealiniate, care reprezintă majoritatea statelor lumii, o uriașă forță a lumii contemporane, capabilă să exercite o puternică influență asupra vieții internaționale, în afirmarea unor raporturi noi între state și reglementarea echitabilă, democratică, a problemelor de anvergură globală.

Totodată, România socialistă a promovat și promovează, în spiritul și pe baza principiilor coexistenței pașnice, o politică de largă colaborare, reciproc avantajoasă, cu toate statele lumii, inclusiv cu țările capitaliste dezvoltate, considerînd că aceasta reprezintă o dimensiune importantă în efortul de propășire economico-socială a fiecărei națiuni, pentru triumful politicii de pace, independență și colaborare.

Prin cauzalitatea și, deopotrivă, finalitatea lor, aceste mari direcții de acțiune, prin care România și-a consolidat un sistem de relații de amploare planetară,

Dinamica relațiilor diplomatice și economice
ale României

au afirmat o viziune profund novatoare asupra necesității și posibilității participării tuturor statelor la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, la soluționarea problemelor de care depind pacea și bunăstarea tuturor națiunilor. Cel peste 22 de ani, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află la conducerea partidului și statului, au intrat definitiv în istoria țării și în conștiința universală prin „saltul” spectaculos al volumului relațiilor internaționale ale României, dar, în același timp, — ceea ce este, poate, și mai semnificativ, dat fiind valențele politico-etice și persuasive ale demersului — prin calitatea nouă a acestor relații. Este vorba, în prima și în ultima instanță, de fundamentul, principial nou, pe care sînt așezate aceste relații, indiferent cu cine și indiferent în ce plan se desfășoară ele. Deplina egalitate în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forță, la orice presiuni, respectarea dreptului fiecărei națiuni de a-și alege liber calea dezvoltării sale — constituie, acestea, cheia de boltă a filozofiei și practicilor de politică externă românească.

Și este meritul de excepție, recunoscut ca atare pe plan internațional, al președintelui Nicolae Ceaușescu, de a fi dat substanță concretă acestei concepții profund înnoitoare și de amplă perspectivă asupra relațiilor interstatale, angajând, cu curaj și clarviziune, România în opera de pionierat istoric, a edificării unei noi structuri de pace avându-și resorturile creatoare în acțiunea unor asemenea principii cu vocație globală.

Dezvoltând conceptul de coexistență pașnică prin accentuarea substanței sale active — deci, nu simplu mijloc de evitare a unei confruntări distrugătoare, de menținere a unor relații înghețate, de etanșitate, între state —, România, prin gândirea și acțiunea președintelui Nicolae Ceaușescu, a promovat o dinamică nouă a conlucrării, în care s-a prevaleze convergențele de interese, unitatea peșurilor majore, de care depind destinele de pace și progres ale omenirii, în care să fie identificate și valorificate toate punțile de înțelegere, în beneficiul reciproc și de ansamblu al nașniilor lumii.

În această optică, așa cum deosebirile de orinduire social-politică nu trebuie să restrângă legăturile dintre state, să alimenteze confruntări sterile și periculoase, tot așa deosebirile de ordin ideologic nu trebuie transferate în sfera raporturilor interstatale. Cu atât mai mult, orice acțiune unilaterală de natură să afecteze suveranitatea și independența statelor sînt incompatibile cu noile principii de drept internațional — principii universale prin esența lor democratică, prin aplicabilitatea lor generală, între toți și față de toți. Colaborarea în virtutea principiului coexis-

tenței pașnice, ca și — pe plan global — abordarea și reglementarea problemelor obiectiv interdependente ale lumii moderne nu pot fi concepute decît prin participarea egală a statelor în deplinătatea prerogativelor lor de independență și suveranitate națională. Numai o riguroasă respectare a nollor principii de relații poate asigura o generoasă expansiune a conlucrării internaționale — condiție primordială a unei reale securități, a edificării păcii și progresului tuturor nașniilor. Este, în acest sens, exemplară conduita României, care — în indiferent ce împrejurări și pe indiferent ce planuri ale raporturilor pe care le întreține cu statele lumii — a atras atenția, în mod deschis, asupra oricărei tentative de lezare a unuia sau altuia dintre principii, subliniind, în același timp, cu tărie, marile și inepuizabilele virtuți ale conlucrării propulsate de pozițiile și interesele comune sau convergente, a căror prevalență reprezintă însăși condiția bunei convieșuirii pașnice.

Pornind de la o viziune dialectică asupra lumii, în care pacea și securitatea sînt indivizibile, în care indivizibile sînt toate marile probleme ce confruntă umanitatea, România — sub impulsul determinant al activității președintelui Nicolae Ceaușescu — dezvoltă relațiile sale bilaterale nu numai în beneficiul strict al ei și al țării cu care întreține și cultivă legături reciproce, ci contribuie, și prin aceasta, la instaurarea unei noi structuri, profund democratice, a lumii, a unei noi ordini mondiale — politice și economice —, convinsă că, astfel, slujește atît propriile interese ale propășirii naționale, cît și idealurile de pace, destindere și colaborare internațională.

Pacea și dezarmarea — înalte obiective ale politicii externe românești

Dinamica participării românești la viața internațională își are resorturile într-o examinare atentă, științifică, profund dialectică a devenirii lumii, înțelegând în cauzalitatea și finalitatea ei obiectiv necesară. Printr-o asemenea analiză, România și președintele Nicolae Ceaușescu și-au cîștigat prestigiul gândirii și acțiunii principale, consecvente, în rezolvarea complicatelor probleme ale contemporaneității, sesizînd contradicțiile fundamentale ale epocii și degăjînd, în fiecare caz și în fiecare împrejurare, căile și mijloacele concrete de promovare a aspirațiilor vitale ale popoarelor, de depășire a stărilor conflictuale, diagnosticînd acele articulații nodale de confruntare între vechi și nou, pentru a stimula, a propulsa realizarea celor mai largi acțiuni solidare în lupta pentru preîntîmpinarea războiului, pentru afirmarea principiilor noi de relații între state, pentru dezarmare, pace, colaborare și progres.

O simplă enumerare a factorilor care determină caracterul extrem de agitat, de frământat și exploziv al epocii este ilustrativă pentru viziunea globală, cuprinzătoare a președintelui Nicolae Ceaușescu asupra realităților și tendințelor distinctive ale vieții internaționale actuale. Escaladarea continuă a competiției înarmărilor are ca efect imediat acumularea de noi și tot mai perfecționate arme nucleare, chimice, a altor armamente de distrugere în masă. Se mențin și chiar s-au agravat o serie de conflicte și tensiuni în diferite zone ale planetei. Criza economică mondială manifestă tendințe de agravare, cu consecințe extrem de negative îndeosebi pentru țările în curs de dezvoltare. Toate aceste tendințe configurează, în aprecierea României, o lume în care proliferarea izvoarelor

ei conflictuale este fără precedent, în care politica de forță și dictat — în ipostaza ei brutală, militară sau în aceea a presiunilor politice și economice — subminează și afectează grav independența și suveranitatea statelor, adîncind instabilitatea pe plan mondial. În lumina acestor factori, România consideră că nîcîcînd de la terminarea celui de-al doilea război mondial omenirea nu s-a aflat într-o asemenea situație de încordare, de creștere a pericolului unui nou război mondial, care, inevitabil, ar duce la o catastrofă nucleară. Tocmai de aceea, pacea — ca sens necesar obiectiv al istoriei, ca ideal politic și moral — este, în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, problema fundamentală a epocii.

Sub impactul erei nucleare, pacea reprezintă un imperativ existențial, iar, între marile priorități ale operei de pace, dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară își reclamă caracterul absolut. Urgența istorică a soluționării acestei probleme capitale izvorăște din înseși datele fundamentale ale unei omeniri aflate sub povara armelor și spectrul distrugerii. „Existența armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — pune cu tărie necesitatea unei abordări noi a problemelor războiului și păcii. De altfel, ne aflăm într-o asemenea situație cînd un nou război mondial — în care s-ar folosi inevitabil armele nucleare — este de neconceput, pentru că el ar însemna distrugerea întregii omeniri, a înseși condițiilor existenței vieții pe Pămînt”.

În concepția profund novatoare a eminentului nostru conducător de partid și de stat, noul mod de gîndire politică trebuie să plece de la faptul că armele

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

nucleare. În miinile oricui s-ar afla, nu pot asigura pacea, ci sînt arme ale distrugerii civilizației, a vieții. Căuă vitală a tuturor, dezarmarea trebuie să se constituie în principalul obiectiv care să polarizeze, într-o vastă acțiune solidară, toate energiile, toate forțele progresiste, democratice, realiste, toate popoarele în lupta pentru valorificarea tuturor resurselor de pace ale omenirii, pentru crearea acelei baze sociale active, de factură globală, singura în măsură să asigure temelilele unui autentic edificiu al păcii.

În prezent nu există sarcină mai importantă decît aceea de a acționa cu hotărîre pentru a opri cursul periculos al evenimentelor spre confruntare și război. Indiferent de orînduirile sociale, de concepțiile filozofice și politice deosebite, indiferent de existența unor divergențe între unele state sau grupări de state, ceea ce trebuie să primeze sînt interesele păcii. În fața primejdiei nucleare, este mai necesar ca oricînd

să se dea dovadă de o înaltă răspundere pentru soarta popoarelor, să se facă totul — de către toate statele și, în primul rînd, de către cele posesoare de arme nucleare — pentru a se pune capăt cursei înarmărilor și pentru a se ajunge — pînă nu este prea tîrziu — la înlăturarea armelor nucleare atît pe Pămînt, cît și în Cosmos.

În acest scop, partidul și statul nostru desfășoară o intensă activitate internațională care își găsește ilustrare în multiplele inițiative ale României, ale secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în propunerile și demersurile originale sau prezentate împreună cu alte state, în sprijinirea activă a oricăror acțiuni și poziții constructive. Acțiunile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu dovedesc un neclintit atașament față de cauza dezarmării, deschizînd, prin curajul și clarviziunea inițiativelor proprii, căi și modalități noi de abordare a problemelor cardinale ale păcii și dezarmării, făcînd totul pentru depășirea impasurilor, pentru deblocarea unui proces de care depinde înșăși soarta umanității.

În domeniul vital al dezarmării, România se pronunță și acționează cu fermitate pentru traducerea în viață a unui nou principiu de abordare a problemei, realizarea echilibrului de forțe nu prin sporirea și perfecționarea armamentelor, nu prin accentuarea continuă a competiției înarmărilor, nu pe calea amplasării de noi arme nucleare sau de alt tip, de sporire a trupelor, a bazelor militare și însoțirea a noi și noi sume de bani — deci nu în sus, ci în jos, prin reducerea graduală, la un nivel cît mai scăzut, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. O asemenea nouă abordare a problemelor dezarmării corespunde pe deplin actualiei situații internaționale deosebit de grave, care — în opinia României — reclama înfaptuirea unui program complex de dezarmare, avînd în centru dimensiunea nucleară și, în paralel, cuprînzînd măsuri de eliminare a armelor chimice, de reducere a armamentelor convenționale, clasice, a trupelor și cheltuielilor militare, precum și alte măsuri — inclusiv unilaterale — de natură să stimuleze și să adîncească procesul de dezarmare și de creștere a încrederii. România consideră că trebuie făcut totul pentru eliminarea tuturor armelor nucleare de pe planeta noastră. În spiritul acestei orientări constante, țara noastră a apreciat ca deosebit de important și sprijină programul de dezarmare, pe etape, propus de Uniunea Sovietică, privind lichidarea totală, pînă la sfîrșitul acestui secol, a arsenalelor nucleare. De asemenea, România se pronunță împotriva militarizării Cosmosului. Avînd în vedere situația generală din Europa, premisele existente, țara noastră consideră că trebuie acordată înțietate problemelor militare ale continentului.

Un exemplu propriu de modalitate originală și concretă de impulsională a procesului de dezarmare l-a reprezentat hotărîrea României — strălucit confirmată prin referendumul național din noiembrie 1986 — de a reduce cu 5 la sută armamentele, efectivele și cheltuielile militare, măsura care se înscrie într-o nedezmințită continuitate de inițiativă a țării noastre sub impulsul hotărîtor al președintelui Nicolae Ceaușescu. Aceasta reprezintă mărturia posibilității unor noi abordări în problema dezarmării, care marcu seama defrișează terenuri de acțiune neîncercate sau nejustificate considerate tabu. Printr-o asemenea mă-

sură, România a demonstrat posibilitatea unei schimbări radicale în raportul dintre negocieri și acțiunile concrete de dezarmare, a confirmat marile virtuți creatoare, stimulative de energii constructive, prin trecerea fermă de la declarații de intenții, de la vorbe la fapte, la măsuri practice de dezarmare.

Pornind de la datele generale ale evoluției mondiale și, totodată, în calitate de țară europeană, România acordă o importanță deosebită problemelor dezarmării pe continentul nostru, ale edificării unei autentice securități și dezvoltării colaborării europene.

Exigența unei Europe unite, a securității, colaborării și păcii

Potrivit aprecierii partidului și statului nostru, a președintelui Nicolae Ceaușescu, Europei continuă să-i revină un rol major în desfășurările politice internaționale, în faurirea unei structuri durabile de pace și colaborare. „Atît din punct de vedere militar, cit și din punct de vedere politic, economic, tehnico-științific, cultural, — sublinia, astfel, președintele Nicolae Ceaușescu — Europa continuă să reprezinte un factor important în contextul dezvoltării vieții politice mondiale. Se poate afirma că nu există în lume o altă forță care să poată contribui mai mult decît Europa la soluționarea problemelor mondiale”.

Desigur, fără a subestima rolul și însemnătatea altor forțe ale contemporaneității, această analiză se întemeiază pe luarea în considerare a tuturor factorilor — economici, politici, militari sau de altă natură — care acționează pe continentul european, pe observarea interdependenței reale ce a existat și există între evoluțiile europene și cele de pe alte continente.

Sînt factori care pledează stăruitor, după cum subliniază România, președintele Nicolae Ceaușescu, în favoarea unor răspunderi sporite și a unui rol obiectiv important al Europei în soluționarea marilor probleme actuale, în lupta popoarelor pentru dezarmare, securitate și pace. Desigur, însă, Europa nu poate răspunde acestor deziderate, obiectiv determinate, decît în condiții de unitate, de dezvoltare a colaborării și conlucrării între popoarele sale. Inițiat încă la începutul deceniului precedent și cunoscînd o primă realizare durabilă prin semnarea Actului final de la Helsinki, procesul edificării securității și dezvoltării cooperării pe continent este menit să ducă, în opinia țării noastre, tocmai la regăsirea profundă a unității și solidarității europene, pe baza respectării stricte a independenței și suveranității naționale, a orînduirii sociale din fiecare țară. Țintind la asumarea unor angajamente clare și precise din partea tuturor statelor participante, ca și la adoptarea unor măsuri concrete de nerecurgere la forță sau la amenințarea cu forță, de garantare a evoluției pașnice a fiecărei națiuni europene și a continentului în ansamblu, procesul securității europene, continuu cu neabătută consecvență, corespunde aspirațiilor de unitate și conlucrare ale popoarelor din această regiune a lumii, se află în cea mai deplină concordanță cu viziunea riguroasă determinată despre rolul major al continentului în desfășurările politice actuale.

Cu consecvență, cu fermitate și responsabilitate a subliniat țara noastră importanța capitală a aspectelor militare ale securității europene, faptul că un real și durabil sistem de securitate pe continent — ca, de altfel, și în întreaga lume — nu poate fi asigurat fără trecerea la măsuri hotărîte de dezarmare în primul rînd nucleară. Promovînd un program complex și cuprinzător de dezarmare, avînd în centru dezarmarea

nucleară, dar care să cuprindă și celelalte tipuri de arme, inclusiv chimice, precum și o reducere drastică a trupelor, armamentelor și cheltuielilor militare. România s-a pronunțat constant pentru eliminarea tuturor armelor nucleare din Europa, pentru trecerea la aplicarea unor măsuri hotărîte de dezangajare militară, de sporire a încrederii între statele continentului. În acest spirit, ea nu a conștientizat să militeze pentru desființarea simultană a celor două blocuri militare opuse existente în Europa și, pînă la realizarea unui acord în această privință, pentru diminuarea laturilor lor militare; pentru desființarea bazelor și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state; pentru crearea unor zone de pace și colaborare în Balcani, în nordul și centrul Europei, ca și a unui coridor liber de arme nucleare, de alte mijloace de distrugere în masă la punctul de contact dintre cele două alianțe militare; pentru înghețarea și reducerea cheltuielilor militare ale statelor. În același spirit, România a luat parte activ la lucrările Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare de la Stockholm (primul forum general-european consacrat unor probleme de asemenea natură), contribuind la realizarea unui document substanțial și echilibrat, menit să reducă riscurile confruntării între statele europene, să întărească încrederea și conlucrarea dintre ele. Rezultatele pozitive cu care s-a încheiat Conferința de la Stockholm, după aproape trei ani de negocieri, constituie — în optica țării noastre, — încă o dovadă a posibilității rezolvării oricăror probleme pe calea tratativilor, a dialogului bi sau multilateral, dacă se manifestă spirit constructiv, realist și voință politică, răspundere față de soarta popoarelor.

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

În actualele împrejurări internaționale, grave și complexe, marcate de numeroase aspecte nesoluționate, dar și de o anumită indecizie în raportul de forțe, experiența pozitivă a procesului CSCE — atît aceea a Conferinței de la Stockholm, cît și de la reuniunile care au favorizat, în deceniul precedent, spiritul atît de încurajator al destinderii — poate și trebuie să fie folosită pentru dinamizarea tuturor forumurilor existente în domeniul dezarmării, pentru continuarea, dezvoltarea și îmbogățirea procesului C.S.C.E. un rol important avîndu-l, în acest sens, actuala reuniune general-europeană de la Viena.

Unirea eforturilor europene, consideră România, în actualele împrejurări internaționale, își poate dovedi eficiența necesară atît în dezvoltarea relațiilor, a conlucrării dintre statele continentului, cît și în promovarea unei politici globale de dialog, de negocieri, de soluționare constructivă a marilor probleme actuale. Într-un asemenea context, țara noastră a militat și militează neabătut pentru dinamizarea și intensificarea eforturilor tuturor statelor europene, îndeosebi ale celor din Tratatul de la Varșovia și din NATO, în direcția păcii, a dezarmării, a realizării unor acorduri și înțelegeri concrete, care să corespundă aspirațiilor generale de liniște, de securitate. Sprijinind activ propunerile de dezarmare nucleară ale Uniunii Sovietice, pronunțîndu-se pentru aplicarea integrală a Apelului-program de la Budapesta privind reducerea cu 25 la sută, pînă în anul 1990, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare din Europa, ca o primă etapă de dezarmare convențională, România a oferit, totodată, prin hotărîrea adoptată la referendumul de la 23 noiembrie 1986, un exemplu de acțiune concretă în domeniul dezarmării, reducîndu-și în mod unilateral, cu cinci la sută, efectivele forțelor armate, armamentele și cheltuielile militare; de fapt, cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu, această reducere este cu cîteva procente mai mare, apropiindu-se de 10 la sută. Țara noastră a înțeles, în felul acesta, să

vină în împlinirea dezideratelor aplicării unui program cuprinzător de dezarmare, inclusiv convențională, chemînd toate statele europene, SUA și Canada să-și asume responsabilități concrete în acest domeniu, să adopte și să înlătuască măsuri similare, chiar înaintea convenirii unor acorduri corespunzătoare de dezarmare. În mod legitim, ea a considerat și consideră că asemenea acțiuni nu pun în pericol, în nici un fel, securitatea sau capacitatea de apărare a statelor; prezintă, însă, o mare valoare politică și morală, indicînd voința statelor europene, a tuturor guvernelor, de a trece de la vorbe la fapte în domeniul complex al opririi cursei iraționale a înarmărilor și trecerii la dezarmare, la asumarea integrală a responsabilităților deosebite ce le revin în actuala etapă — complexă și dificilă — a vieții internaționale. În același spirit, România s-a pronunțat și se pronunță pentru traducerea înțelegerilor de principiu sovieto-americane din Islanda în acorduri concrete de dezarmare, în convenirea unor măsuri reale de asigurare a păcii.

Întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt, din aceste zile, și semnarea, cu acest prilej, a acordului cu privire la lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune din Europa și din Asia deschid perspectiva intensificării eforturilor în vederea realizării de noi și noi pași înainte pe calea dezarmării. În concepția României, este necesar să fie intensificate, în continuare, eforturile în toate celelalte direcții ale dezarmării, ale încetării experiențelor nucleare, producerii, experimentării și amplasării de noi arme de distrugere în masă, eliminării tuturor armelor nucleare, opririi militarizării spațiului cosmic și reducerii drastice a armamentelor convenționale.

Sînt, acestea, în opinia președintelui României, tot atîtea domenii de acțiune care reclamă eforturi sporite din partea popoarelor europene, a tuturor națiunilor, pornind de la amenințarea generală a unei catastrofe nucleare, de la răspunderea comună pentru supraviețuirea civilizației umane.

Promovarea metodei tratativelor în soluționarea conflictelor și diferendelor internaționale

Reprezintă o orientare fundamentală și statornică a politicii externe a României, care și-a cîștigat în acest sens un larg prestigiu pe plan internațional, susținerea fermă a necesității și sprijinirea activă a eforturilor întreprinse pentru soluționarea pașnică, pe calea tratativelor, a diferendelor sau conflictelor dintre state. Iar aceasta, pe baza echității și justiției, conform exigențelor edificării unor relații interstatuale noi, democratice, în interesul păcii și securității tuturor popoarelor.

Complexitatea crescîndă a lumii contemporane, diversitățile cu care este ea confruntată, aspirațiile legitime la pace și dezvoltare ale popoarelor conferă, de aceea, astăzi, mai imperios ca oricînd, politicii nego-

cierilor valoarea de necesitate activă și gravă a acestor vremi, așezată creator în slujba celor mai înalte idealuri umane de înțelegere și conlucrare, opusă înfruntărilor sau recurgerii la forță în reglementarea problemelor nesoluționate.

Acționînd în spiritul acestei înalte responsabilități față de existența, în pace și deplină siguranță, a propriului popor și față de destinele generale ale întregii omeniri, România, președintele Nicolae Ceaușescu susține și promovează, activ și consecvent, metoda tratativelor politice pentru soluționarea tuturor diferendelor dintre state. Atașamentul României față de cauza păcii și, implicit, respingerea hotărîtă a politicii de forță, a intervențiilor militare, promovarea meto-

CEAUSESCU-PACE!

CEAUSESCU SI POPORUL

dei negocierilor în reglementarea tuturor conflictelor, mai vechi sau mai noi, formează un ansamblu definitoriu și unitar pentru politica externă a țării noastre. Această poziție, reafirmată cu numeroase prilejuri de președintele Nicolae Ceaușescu, pornește de la adevărul că, în lume, există o serie de conflicte militare, numărul lor tinzând să sporească în loc să se reducă, expresie a încordării la care s-a ajuns în relațiile internaționale, a practicii recurgerii la forță. De asemenea, un adevăr evidențiat adesea de România și confirmat de realitate este acela că, odată început un conflict, este mult mai dificil de realizat stingerea sau soluționarea lui, după cum viața a dovedit că, prin recurgerea la calea militară, nu se ajunge la reglementarea, ci la adâncirea și complicarea situațiilor conflictuale existente. Oricât timp și oricâtă răbdare ar necesita — a spus, în repetate rânduri, președintele țării noastre — negocierile reprezintă unica soluție realistă și adecvată, ce corespunde atât intereselor țărilor respective, cât și păcii și destinderii internaționale. Tratatul este incomparabil mai bun decât orice conflict militar, afirmă România, prin glasul președintelui său. Promovarea, încurajarea, stimularea dialogului și a negocierilor, înțelegerea ca unice modalități de reglementare eficiente a problemelor, indiferent de complexitatea lor, constituie — în conceptul românesc de politică externă — o dimensiune fundamentală, demonstrând spiritul de inițiativă, neobosită disponibilitate de a căuta și oferi soluții celor mai stringente dosare ale actualității, de a participa direct la rezolvarea lor.

În spiritul realismului care domina acțiunile și demersurile românești pe plan internațional, al promovării practicii negocierilor purtate în formă adecvate, de la simplu la complex, pe bază de deplină egalitate și animate de o reală voință de a se ajunge la soluții general-acceptabile, țara noastră a pledat, în fapt, pentru menținerea și consolidarea dinamicii înseși a păcii. Aceasta, din dorința de a face să prevaleze calea tratativelor, a dialogului, din conștiința recunoașterii

adevărului că imobilitatea în planul căutării soluțiilor politice, negociate poate prejudicia destinele unei regiuni sau altceia, ale omenirii în ansamblu. În contextul marilor contradicții ale lumii contemporane, al problemelor și tensiunilor existente, acțiunile concrete și principale ale României au evidențiat necesitatea și posibilitatea desfășurării unor eforturi susținute pentru a fi identificate alternative reciproc-acceptabile, valorificate orice posibilități ale înțelegerii, pentru a nu fi acceptată pasiv desfășurarea negativă a evenimentelor. În acest cadru, problema centrală este aceea a afirmării voinței politice, a prevalenței spiritului de înțelegere și bunăvoință, de deschidere spre un dialog constructiv, în consens cu însăși dorința de conviețuire în pace a popoarelor, cu realitatea că recurgerea la forță reprezintă o cale invalidată de întreaga evoluție istorică a omenirii.

Preocuparea României pentru ameliorarea situației politice actuale s-a exprimat nu numai concret, în raport de un conflict sau altul, ci și principal, juridic și teoretic, în cadrul unei ample și generoase acțiuni de eliminare a forței din viața planetelor, de creare a climatului politic necesar soluționării prin tratative a problemelor litigioase dintre state. Sînt de remarcat, în acest sens, o serie de inițiative vizînd creșterea rolului Națiunilor Unite și al altor organisme democratice în viața internațională, rezoluția privind reglementarea politică a diferendelor, inițiată la sesiunea Adunării Generale a ONU din 1979, ca și Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, adoptată în noiembrie 1982. Țara noastră consideră, de asemenea, necesară crearea, în cadrul ONU, a unui organism special al bunelor ofiții — propunere reluată de mai multe ori în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu —, for de negociere care să faciliteze rezolvarea problemelor în suspensie dintre state. Aceleași preocupări constante pentru pacea omenirii i se subscrie, în egală măsură, ansamblul inițiativelor românești menite să contribuie la înlăturarea dezarmării generale și, în primul rînd, a celei nu-

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

cleare, la îmbunătățirea situației în Europa, continentul devenit arsenalul cel mai mare al planetei, la sporirea încrederii și înțelegerii, la reluarea cursului spre destindere și colaborare în viața internațională.

Interesele popoarelor, cauza generală a colaborării și păcii, actualul moment politic mondial subliniază, cu pregnanță, necesitatea priorității ce trebuie acordată, fără ezitare, căii negociate de abordare a pro-

blemelor spinoase dintre state. Cu perseverență și realism, România, președintele Nicolae Ceaușescu au dat întotdeauna girul cuvenit elementelor comune și prioritare ale acestei lumi complexe, în care dezbateră la masa tratativelor a devenit, mai mult ca oricând, o cerință și o condiție indispensabilă a apărării păcii, cuceririlor civilizației, idealurilor supreme ale umanității.

Contribuții de înaltă valoare teoretică și practică privind necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaționale

Expresie a unei atitudini consecvent active, angajate, tovarășul Nicolae Ceaușescu a conceput participarea țării la viața economică internațională nu numai ca angrenare intensă în schimburile mondiale, ci și ca acțiune efectivă în direcția unei contribuții concrete, cu ideea și fapta, la soluționarea echitabilă a complexelor probleme economice care confruntă omenirea. În acest cadru se înscrie aportul de pionierat al tovarășului Nicolae Ceaușescu la conturarea cerințelor instaurării unei noi ordini economice internaționale, cu filonul ei central — lichidarea subdezvoltării.

Cu mult timp în urmă, la începutul anilor '70, când omenirea trăia încă sub înfrigurarea performanțelor economice obținute, în deceniile anterioare, într-o serie de țări cu pondere pe plan internațional, când mai exista impresia că aproape de sine aceste performanțe nu numai se vor prelungi în timp, dar se vor și generaliza în spațiu, președintele Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția asupra factorului destabilizator pe care îl constituie în economia mondială subdezvoltarea, decalajele, anomalia împărșirii lumii în țări bogate și țări sărace. În consens cu alte abordări responsabile, se tragea un adevărat semnal de alarmă asupra pericolelor pe care perpetuarea și adâncirea acestor disparități și contraste le prezintă pentru continuarea dezvoltării generale și asigurarea păcii. Se sublinia caracterul obiectiv al unor restructurări de fond în economia mondială, al adaptării relațiilor economice internaționale la noile realități, astfel încât progresul să devină un bun al tuturor și confruntarea potențială să fie evitată în interesul comun. Un încheiat program concret de acțiune era formulat pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, expresie sintetică a restructurărilor necesare.

Pe calea unor asemenea restructurări, a noii ordini economice internaționale, însă, nu s-a înalțat la nivel mondial, în ciuda strategiilor stabile, sub egida ONU, în cadrul celui de-al doilea și celui de-al treilea „Deceniu pentru dezvoltare”. Responsabilitatea revine țărilor occidentale industrializate, îndeosebi unora din ele, care au văzut în aceasta o amenințare la adresa pozițiilor prioritare și privilegiilor lor, ridicând obstacul, procedind la tergiversări. Dar, în fapt, neînțelegând — așa cum președintele Nicolae Ceaușescu nu ezită să le atragă atenția — miza cu

mult mai importantă pe care o reprezintă schimbarea ordinii economice actuale: asigurarea păcii și continuarea dezvoltării globale, în care se regăseau și propriile interese de fond și pe termen lung.

Ca urmare, distorsiunile n-au încetat să se acumuleze, implicațiile grave ale dezechilibrului structural pe care îl constituie asimetria dezvoltării în economia mondială n-au făcut decât să se accentueze. Criza economică mondială a căpătat caracterul unei furtuni de mari proporții, care a afectat pe verticală toate sectoarele economice, iar pe orizontală toate statele. Și cum fără înconjur subliniază președintele Nicolae Ceaușescu, aprofundarea crizei a proiectat contradicția țări bogate — țări sărace ca o contradicție de fond, dintre cele mai puternice în lumea contemporană, capabilă să conflictualizeze o situație și așa precară.

În viziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, depășirea manifestărilor de criză și dezechilibru din economia mondială, preîntâmpinarea amenințărilor ce decurg din acestea, a pericolului destabilizării, evitarea conflictualizării crizei, a confruntării dintre țările bogate și țările sărace impune o abordare globală într-un spirit nou, îndrăzneț, a problemelor acute din viața economică internațională, trecerea la măsuri concrete pe calea noilor ordini economice mondiale. Programul românesc de înfăptuire a acestora — elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu încă în urmă cu aproape un deceniu și jumătate — oferă o bază realistă, soluții practice. Neschimbat în coordonatele sale de fond, programul respectiv a fost mereu și din timp actualizat pentru a răspunde problemelor nou apărute, cerințelor suplimentar reclamate în condițiile agravării crizei economice mondiale. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu se impun, astfel, măsuri urgente vizând deschiderea piețelor pentru produsele țărilor în curs de dezvoltare, renunțarea la bariere protecționiste artificiale și discriminări, promovarea unor prețuri echitabile, aducerea dobânzilor la rate raționale, practicarea în general a unor relații de credit normale, ușurarea sarcinii de plată a uriașelor datorii ale țărilor în curs de dezvoltare prin reducerea acestora, prin reeșalonarea pe termen lung a celor rămase și plafonarea rambursărilor în funcție de încasările din exporturi, asigurarea accesului țărilor

respectiv, în condiții avantajoase, la tehnologiile moderne, orientarea spre dezvoltare, spre sprijinirea țărilor ramase în urmă, a imenselor resurse posibile astăzi în absurdă cursă a înarmărilor.

Cu prilejul sesiunii din 1987 a Adunării Generale a ONU și reuniunii anuale comune a F.M.I. și Băncii Mondiale (septembrie 1987), România — la inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu — a avansat noi propuneri în vederea soluționării globale a problemei datorilor externe: aducerea generală a dobânzilor la rate raționale — nu mai mari de 4—5 la sută — în cazul tuturor creditelor acordate țărilor în curs de dezvoltare; limitarea, la ratele menționate, a dobânzilor percepute de F.M.I. și Banca Mondială asupra noilor împrumuturi pentru țările respective și acceptarea de către aceste instituții a unei asemenea limitări și la rambursarea creditelor vechi încă nerestituite (în mod corespunzător urmând să se stabilească dobânzi reduse și la împrumuturile pe care înseși cele două instituții le contractează pe piață pentru mobilizarea de resurse sporite de creditare, peste cele proprii). Ca măsuri speciale, de urgență, apte să facă față unei situații speciale, de urgență, cum este cea actuală, s-a propus un moratoriu pe o perioadă de cel puțin 5 ani în ce privește rambursarea tuturor creditelor, guvernamentale sau private, acordate țărilor în curs de dezvoltare, precum și o prelungire cu cel puțin 10 ani a termenelor de restituire a împrumuturilor contractate de aceste țări la F.M.I. și Banca Mondială.

Există condiții și, totodată, un interes general în dezvoltarea dialogului internațional. Prin negocieri globale, pot fi și trebuie să fie găsite soluții concertate, reciproc acceptabile, convenite într-un cadru larg, la nivel internațional, la actualitatea deosebită a propunerii președintelui Nicolae Ceaușescu de a se organiza o conferință internațională sub egida ONU, în vederea realizării unui acord corespunzător între țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare asupra depășirii gravelor probleme din economia mondială — în primul rând cea a datorilor externe —, lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale. „Nimeni nu trebuie să-și facă iluzia — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la întâlnirea de la Moscova a conducătorilor și reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, socialiste, social-democrate, ai altor forțe politice progresiste, ai mișcărilor de eliberare națională — că două treimi din omenire vor putea să mai rabde această situație de asuprire și inegalitate. Pe lângă bomba nucleară, există puternica «bombă» socială și națională a popoarelor asuprite care vor trebui să se unească și să determine schimbarea acestei situații. Noi sintem pentru o conferință internațională în problema aceasta, iar țările capitaliste dezvoltate trebuie să înțeleagă că nu pot refuza la infinit să discute cu țările în curs de dezvoltare, să se așeze la masa tratativelor pentru a găsi împreună căile făturii unei lumi mai drepte și mai bune”

Întărirea rolului și eficacității O.N.U. — cerință majoră a democratizării vieții internaționale

În ansamblul concepției sale de politică externă, care constituie un tot armonios, președintele Nicolae Ceaușescu atribuie o însemnătate deosebită Organizației Națiunilor Unite, pornind de la faptul că această

organizație este cea mai reprezentativă forță internațională, numărând, astăzi, 159 de state membre, adică, practic, aproape toate statele independente ale lumii, iar principiile și obiectivele nobile înscrise în Carta

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

oferă un cadru propice pentru dezbaterile deschise, aprofundată a tuturor problemelor vieții internaționale, cu participarea — în condiții de egalitate — a tuturor membrilor săi.

În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, ca urmare a marilor transformări și mutații ce s-au produs și se produc în lume, a afirmării din ce în ce mai viguroase a voinței popoarelor de a fi pe deplin stăpîni pe destinele lor, a creșterii rolului țărilor mici și mijlocii, nealiniate, în curs de dezvoltare pe plan mondial, politica de egalitate și colaborare, de soluționare în chip nou, democratic, a problemelor, cu participarea în condiții de egalitate a tuturor statelor, se afirmă tot mai mult, constituie o caracteristică a epocii noastre, în opoziție cu vechea politică de forță și dictat, de menținere și reimpărțire a lumii în zone și sfere de influență și dominație, de reglementare a problemelor internaționale în grupuri restrinse și închise de state. Sînt, acestea, rațiunile pentru care președintele Nicolae Ceaușescu a formulat — în ansamblul concepției sale de politică externă — cerința obiectivă privind necesitatea creșterii rolului organizațiilor internaționale și, în primul rînd, a ONU, în edificarea unei păci și securități internaționale autentice, în rezolvarea echitabilă și justă a problemelor ce frămîntă popoarele.

Propunerile românești în cadrul ONU, punctele înscrise pe ordinea de zi la inițiativa României sînt semnificative pentru concepția nobilă de pace și colaborare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, concepție care stă la baza întregii activități internaționale a țării noastre — o pace întemeiată pe principiile noi ale relațiilor dintre state, pe încetarea cursei înarmărilor și realizarea unei dezarmări reale, pe dezvoltarea economică a tuturor națiunilor și utilizarea, în acest scop, a cuceririlor științei și tehnologiei moderne, pe o amplă colaborare internațională în toate domeniile, pe sporirea rolului ONU și al celorlalte organizații internaționale în rezolvarea marilor probleme ale lumii contemporane. Apare semnificativ, în acest sens, faptul că inițiativele României la ONU, în special cele avansate după Congresul al IX-lea al partidului, care poartă amprenta gândirii politice strălucite a tovarășului Nicolae Ceaușescu, se caracterizează printr-o tematică ce îmbrățișează cele mai importante și actuale probleme ale vieții internaționale, cum sînt întărirea legalității internaționale, dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate între state, oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, reducerea bugetelor militare, apărarea dreptului suprem al oamenilor și al popoarelor la viață, la pace, educarea tineretului în spiritul idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare și extinderea cooperării dintre state în problemele tineretului, lichidarea subdezvoltării și decalajelor economice și instaurarea unei noi ordini economice mondiale, reglementarea pașnică a diferendelor dintre state, creșterea rolului ONU în viața internațională.

Esența acestor inițiative este strădania de a aduce în atenția Organizației mondiale temele cele mai actuale ale lumii contemporane, de a promova o nouă gândire și abordare în viața politică mondială, de a contribui la democratizarea relațiilor internaționale și, prin aceasta, la afirmarea dreptului legitim al fiecărui stat de a-și spune deschis cuvîntul și de a participa efectiv la rezolvarea problemelor de care depind înțelegerea, colaborarea și pacea întregii lumi.

Pe baza concepției președintelui Nicolae Ceaușescu și la inițiativa sa personală, România a avansat la Națiunile Unite, de-a lungul anilor, o gamă largă de propuneri în domeniul prioritar al opririi cursei înarmărilor și realizării dezarmării, care se referă la asemenea aspecte esențiale cum sînt înghețarea și reducerea bugetelor militare, eliminarea graduală a rachetelor și armelor nucleare din Europa și din întreaga lume, crearea de zone denucleezate în Balcani și în alte regiuni ale planetei, reducerea forțelor armate și a armamentelor convenționale, elaborarea unui program cuprinzător, global, de dezarmare sub egida Națiunilor Unite, care să asigure prioritatea dezarmării nucleare și să urmărească atingerea, în final, a obiectivului dezarmării generale și totale sub un control internațional strict și eficient.

De un larg interes și ecou internațional s-a bucurat inițiativa românească la Națiunile Unite privind educarea tineretului în spiritul idealurilor de pace și înțelegere între popoare, concretizată, peste ani, în dezbateri ample și în adoptarea unor importante rezoluții care au avut drept corolar proclamarea de către ONU și marcarea, în 1985, a „Anului Internațional al Tineretului” — eveniment politic internațional de primă mărime desfășurat sub generoasă deviză „Participare — Dezvoltare — Pace”. Această inițiativă a României — care are la bază concepția profund umanistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind rolul important ce revine tinerii generații în viața națională și internațională, în modelarea prezentului și viitorului omenirii — are meritul de a fi contribuit la includerea problematicei specifice a tinerii generații în preocupările ONU, la stimularea cooperării interguvernamentale în acest important domeniu, la proiectarea pe plan internațional a experienței și realizărilor excepționale ale țării noastre.

O nouă și strălucită expresie a atenției și preocupării permanente a țării noastre, personal a conducătorului ei, pentru ca Organizația mondială să-și îndeplinească, în cele mai bune condiții, mandatul de înaltă răspundere încredințat de popoare, o constituie „Consideranțele și propunerile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu privind problemele majore ale vieții internaționale aflate pe ordinea de zi a celei de-a 42-a sesiuni a Adunării Generale a ONU” — difuzate ca document oficial al Națiunilor Unite în septembrie 1987 — care se constituie într-un veritabil program românesc de măsuri și acțiuni, purtînd girul gândirii novatoare a șefului statului român, ca o strategie realistă, științific elaborată, vizînd întărirea capacității ONU, prin voința și eforturile comune ale statelor membre, de a reacționa prompt și de a contribui eficient la apărarea intereselor fundamentale ale popoarelor de a trăi și de a se dezvolta liber și independent, la edificarea unei noi ordini politice și economice internaționale, la consolidarea păcii și securității generale, la construirea unei lumi mai bune și mai drepte, fără arme și fără războaie.

În actualele împrejurări, de gravă încordare internațională, generată de continuarea cursei înarmărilor, în special a celor nucleare, de menținerea și chiar amplificarea unor conflicte, ce fac să sporească amenințările la adresa păcii în lume, România a propus în cadrul actualei sesiuni a Adunării Generale a ONU să se acționeze pentru elaborarea și definitivarea unui program complex de dezarmare nucleară și generală, care să fie prezentat spre adoptare la cea de-a III-a sesiune specială a Adunării Generale a ONU, consacrată

dezarmării, preconizată să aibă loc în 1988. De remarcat că Adunarea Generală a ONU a adoptat potrivit unei proceduri de urgență hotărârea de a adresa URSS și SUA apelul pentru încheierea cît mai curînd cu putință a Tratatului de eliminare a rachetelor cu rază medie de acțiune și operativ-tactice. Apelul, adoptat prin consens, ca urmare a inițiativelor românești, cheamă, de asemenea, „cele două guverne să facă eforturi intense și pentru reducerea cu 50 la sută a armelor lor nucleare strategice ofensive în cadrul negocierilor de la Geneva privind armele nucleare și cosmice”.

Chemarea insistentă pe care Adunarea Generală o adresează celor două state, în acest moment de importanță istorică pentru cursul negocierilor de dezarmare reprezintă, totodată, o manifestare a rolului activ pe care ONU, ca cel mai înalt și larg for mondial, îl are în domeniul dezarmării. Ea răspunde necesității puternic resimțite ca Națiunile Unite să fie implicate tot mai activ în soluționarea problemelor majore ce confruntă astăzi omenirea.

În contextul problemelor păcii și securității internaționale, România, președintele Nicolae Ceaușescu

apreciază că ONU este locul cel mai potrivit pentru analizarea situațiilor de tensiune, a situațiilor conflictuale, pentru depășirea lor, pentru soluționarea lor pe cale politică, prin negocieri, materializîndu-se astfel o misiune fundamentală a ONU, aceea de a contribui la rezolvarea pașnică a problemelor mondiale.

Ca urmare a amplificării manifestărilor crizei economice mondiale, care înrăutățesc în mod considerabil situația țărilor în curs de dezvoltare, România consideră necesar ca ONU să se implice mai direct în problemele economice internaționale, inclusiv în soluționarea problemei datoriei externe ale țărilor din lumea a treia, în eforturile pentru lichidarea subdezvoltării și edificării noului ordinii economice internaționale.

Acționînd neabătut pentru înlăturarea idealurilor de înțelegere, liniște și colaborare ale întregii umanități, România socialistă este ferm hotărîtă să-și aducă și în continuare contribuția pentru ca Organizația Națiunilor Unite să joace un rol tot mai important în marea luptă a popoarelor pentru pace, securitate și destinderea în lume, pentru progres economic și social.

Rolul popoarelor în asigurarea triumfului politicii de pace și concurență

Preocuparea constantă a Partidului Comunist Român pentru dezvoltarea unor strînse legături de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate forțele iubitoare de pace, progresiste, ant imperialiste de pretutindeni este întîm legată de gîndirea politică novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Esența științifică, umanistă și democratică a unei astfel de gîndiri politice rezidă în faptul că aceasta atribuie popoarelor — făuritoare ale istoriei — un rol deosebit de important între factorii determinanți ai evoluției societății.

Din examinarea materialist-dialectică a fenomenelor și tendințelor ce se manifestă azi pe plan mondial, eminentul nostru conducător de partid și de stat ajunge la concluzia reconfortantă că există perspective reale ca viața internațională să cunoască o evoluție pozitivă, ca popoarele să-și impună tot mai mult voința de a trăi într-o lume a păcii și colaborării, de a se dezvolta și concura libere pe calea progresului economic și social, a bunăstării și civilizației. Forțele sociale progresiste, popoarele în general, constituie,

Epoca NICOLAE CEAUȘESCU în conștiința lumii

În condițiile internaționale actuale, factori dinamizatori și hotărâtori ai schimbărilor înnoitoare ale lumii contemporane, rolul lor sporind continuu atât în cadrul fiecărei țări, cât și pe arena mondială.

Într-adevăr, astăzi, la un vast proces caracterizat prin creșterea activității politice a popoarelor, a maselor largi din toate țările, a voinței lor de pace și colaborare, ceea ce a dus la extinderea influenței opiniei publice și la afirmarea tot mai viguroasă a voinței națiunilor de a restringe aria de acțiune a vechii politici de forță și dictare, de a-și făuri o viață în mod liber, conform propriilor interese și năzuințe.

În lume are loc dezvoltarea fără precedent a conștiinței popoarelor, care înțeleg tot mai limpede că ele reprezintă, prin uriașul lor potențial, forța motrice a

lichidarea focarelor de tensiune și război, generalizarea metodelor rezolvării litigiilor dintre state exclusiv prin mijloace pașnice, înlăturarea marilor discrepanțe existente pe plan mondial, edificarea unei noi ordini economice și politice mondiale.

Transferind din cimpul conceptual în planul practicii politice teza rolului sporit pe care pot și trebuie să-l aibă popoarele în organizarea mai dreaptă și mai bună a lumii contemporane, președintele Nicolae Ceaușescu subliniază că pentru realizarea obiectivelor lor în viața politică internațională este necesar ca popoarele să-și unească eforturile și să-și facă auzit glasul cu și mai multă fermitate, să-și intensifice lupta pentru apărarea intereselor lor, să impună respecta-

schimbărilor politice mondiale, având capacitatea de a determina promovarea în lume a unei politici noi, bazată pe egalitate și dreptate, care să asigure pacea pe planeta noastră. Este un semn distinctiv al timpurilor noastre faptul că popoarele nu mai pot fi astăzi o masă pasivă de manevră, așa cum nu mai pot fi îndepărtate de la rezolvarea marilor probleme care privesc soarta întregii omeniri. În viziunea președintelui Nicolae Ceaușescu, tocmai complexitatea și globalitatea problemelor existente în viața internațională reclamă democratizarea relațiilor dintre state, participarea directă, activă, la găsirea soluțiilor, a tuturor statelor, indiferent de mărime sau orinduire socială. Orice tendințe de a îngradi participarea legitimă a tuturor popoarelor la viața politică internațională, de a se impune decizii luate în cerc închis, orice tentative de revitalizare a politicii „de cancelarie”, neglijând interesele reale ale popoarelor, orice asemenea tendințe pot să se soldeze, așa cum o dovedesc experiențele mai vechi sau mai noi, cu daune mari pentru viitorul omenirii, pentru pace.

Omenirea este confruntată astăzi cu probleme de însemnătate crucială de care depind mersul sau înaintea, eliberarea popoarelor de orice formă de dominație și asuprire, de coșmarul unui nou război nimicitor, probleme fundamentale pentru securitatea și pacea tuturor statelor. Pornind de la această evaluare, în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu un imperativ arzător îl constituie mobilizarea forțelor progresiste, a popoarelor de pe toate continentele pentru a asigura înfruptarea dezarmării, având în vedere riscurile fără precedent pe care le implică pentru omenire escaladarea cursei înarmărilor, uriașele arsenale acumulate pe glob. În aceeași măsură, forțele progresiste de pretutindeni sînt cheamă să impună

rea voinței și aspirațiilor lor legitime. Numai acționînd în comun — pe deasupra deosebirilor de concepții politice, filozofice sau religioase — toți oamenii de bună credință, toate organizațiile democratice, diferitele mișcări sociale, toți reprezentanții opiniei publice vor putea influența, în mod și mai hotărît, mersul evenimentelor, contribuind la instaurarea păcii și securității în lume. Dar pentru ca popoarele să se poată manifesta plenar, cu autoritate în viața politică internațională — apreciază secretarul general al partidului nostru — este absolut necesar ca ele să fie informate asupra oricăror negocieri angajate ce vizează pacea și securitatea lumii, asupra evoluției convorbirilor și valorii reale a rezultatelor obținute.

„Numai în deplină cunoștință de cauză popoarele vor putea judeca și acționa în mod just, vor putea înțelege bine cine militează pentru pace și cine unește împotriva ei, vor evita să se mai lase înșelate de vorbe, de simple afirmații generale. În felul acesta, ele vor înțelege necesitatea de a-și uni eforturile pentru o soluționare prin propriile lor forțe, într-un mod nou, a problemelor nodale ale relațiilor dintre state, ale vieții internaționale”.

Urmărind cu perseverență realizarea dezideratului solidarității forțelor înaintate ale lumii contemporane, Partidul Comunist Român desfășoară o amplă activitate de dezvoltare a legăturilor de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate partidele comuniste și muncitorești, participă activ la făurirea unității de tip nou a mișcărilor comuniste și muncitorești internaționale. Totodată, pornind de la realitățile obiective ale contemporaneității, partidul nostru promovează o largă deschidere a raporturilor sale, cultivînd colaborarea cu toate detașamentele clasei muncitoare, cu

partidele și mișcările progresiste, democratice de pretutindeni, cu partidele socialiste și social-democrate, cu partidele de guvernământ și organizațiile politice democratice, progresiste din țările care au pășit pe calea dezvoltării economice și sociale independente, cu mișcările de eliberare națională, cu toate forțele sociale înalțate, acționind pentru unirea lor într-un unic și puternic front în stare, în mod prioritar, să determine oprirea cursei înărmirilor, trecerea la dezarmare și, în primul rând la dezarma-

rea nucleară, asigurarea păcii și securității — preocupare centrală a popoarelor.

Este convingerea termă a poporului român — răspicat, exprimată de strălucitul său fiu, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — ca popoarele dispun de forţa şi capacitatea de a schimba cursul actual al vieţii internaţionale, de a imprima evenimentelor un curs nou, democratic spre destindere şi pace, libertate şi progres.

**Prestigiul mondial al vastei opere
a președintelui Nicolae Ceaușescu**

Conducătorul încercat al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii române, s-a impus conștiinței lumii ca un proeminent om politic, de înalt prestigiu și autoritate. Calitățile de gânditor clarvăzător, de promotor al ceea ce este nou au găsit în personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu o fericită îmbinare cu cele ale omului de acțiune, capabil să desfășoare o impresionantă activitate atât pe plan internațional, cât și pentru progresul continuu al patriei sale, al națiunii române. Promovarea constantă în viața internațională a unor relații interstatale de tip nou, democratice, fermitățile cu care acționează pentru reglementarea constructivă, în spiritul păcii și progresului, a problemelor vitale ale omenirii, preocuparea permanentă și inițiativele sale pentru stingerea focarelor de tensiune și conflict, pentru reglementarea politică, prin tratative, a tuturor problemelor litigioase, pentru unitatea și solidaritatea tuturor forțelor avansate în lupta împotriva exploatații și a asupririi naționale, pentru libertate, independență, pentru pace conferă dimensiunea internațională a activității sale teoretice și practice. Prin tot ceea ce face spre binele și fericirea poporului român, pentru gloria României, pentru triumful cauzei păcii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a devenit un simbol al celor mai arzătoare idealuri ale libertății, păcii și progresului națiunii române, ale lumii contemporane.

Sînt numeroase pozițiile, declarațiile, aprecierile, mărcurile exprimate pe toate meridianele globului în sublinierea personalității mondiale de excepție a conducătorului nostru de partid și de stat. „Pușini oameni de stat — releva un reputat editor italian — se pot bucura de atîtea și de asemenea aprecieri și stimă pentru rolul de protagonist și fauritor al istoriei contemporane. Numele său, ideile și inițiativele sale sînt strîns legate de cele mai nobile aspirații și idealuri ale fiecărui popor iubitor de libertate și de independență, pe deplin încrezător în edificarea unei lumi mai bune și mai drepte”.

Ceaușescu — România — sînt două nume care se contopesc într-o identitate de înaltă consacrare internațională: prestigiul mondial al României contemporane este indisolubil legat de gîndirea și de fapta aceleia care o conduce de peste două decenii, de numele eminentului om politic, arhitect al politicii interne și internaționale românești — tovarășul Nicolae Ceaușescu. „În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu — este opinia scriitorului suedez Per Olof Ekström — se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, o gîndire materialist-dialectică și de talie mondială, patriotismul, cu alte cuvinte OMUL și PATRIA SA”. La rîndul său, publicistul britanic Ro-

bert Govender, autorul cărții „Nicolae Ceaușescu și calea românească spre socialism”, sublinia: „În opinia multor oameni România este Ceaușescu și Ceaușescu este România. Cu o intuiție și o judecată precisă, a formulat și înlăptuit o politică născută din experiența și din dorințele poporului său. Cu alte cuvinte, mai mult decât majoritatea liderilor din vremea sa, el se identifică total cu aspirațiile poporului spre un viitor mai bun, material și spiritual, pe plan intern și spre o lume din care războiul va fi eliminat pentru totdeauna”.

Pacea în locul războiului, rațiunea în locul forței, consensul în locul disputelor sterile, binele tuturor, conviețuirea în armonie și colaborare cu noile popoare eliberate de exploatare și care se ridică pentru eliberarea totală, de orice dominație — aceasta constituie, în esență, gândirea, viața și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu așa cum desprindem, cu satisfacție și mândrie patriotică, din numeroasele aprecieri de peste hotare. „Președintele Nicolae Ceaușescu — scria ziarul mexican „El Nacional” — este cunoscut atît în țara sa, cît și în întreaga lume, ca omul păcii, ca un luptător activ, neobosit și ferm pentru pace, securitate și colaborare între popoare”.

Ca simbol al păcii, președintele Nicolae Ceaușescu și-a câștigat un binemeritat loc în lume, reputația sa fiind recunoscută de întreaga comunitate internațională, datorită consecvenței sale în afirmarea ideii de pace, bunăstare și înțelegere între popoare. „Poziția pe care președintele Nicolae Ceaușescu o promovează perseverent în favoarea destinderii, a dreptului fiecărui popor de a-și rezolva singur problemele, fără ingerințe din afară, argumentele sale în favoarea dezarmării și eforturile sale pentru a se ajunge la desființarea concomitentă a celor două blocuri militare, alături de numeroasele sale contacte și vizite peste hotare — sublinia deputatul britanic Stan Newens — reprezintă tot atâtea contribuții foarte importante și pozitive la materializarea speranței noastre ca destinderea și pacea să triumfe în lume”. În aceeași ordine de idei, ziaristul olandez Jehan Kuypers, în prefața volumului „Nicolae Ceaușescu — un militant realist al timpurilor noastre pentru dezarmare și pace”, scria: „Am reușit să-l cunosc și să-l apreziez ca pe un român iubitor de patrie, însuflețit de o dublă misiune: edificarea socialismului pe plan național și consolidarea păcii pe plan internațional”.

Președintele Nicolae Ceaușescu are o contribuție originală de o inestimabilă valoare pe plan teoretic și practic la edificarea securității și păcii în Europa, la făurirea unui climat nou, de încredere, prietenie și pace între toate națiunile de pe continent.

România a promovat în mod constant și s-a angajat plenar în eforturile vizând statornicirea și aplicarea strictă a noilor principii care trebuie să guverneze relațiile dintre state, a inițiat acțiuni și măsuri concrete pentru dezvoltarea cooperării economice, tehnice și științifice între statele europene și, în mod deosebit, pentru înfăptuirea unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare, fără de care nu pot fi concepute securitatea reală și pacea, atât în Europa, cât și în întreaga lume.

Acțiunile curajoase întreprinse de președintele Nicolae Ceaușescu pentru a opri cursa înarmărilor, pentru a împiedica instalarea de noi rachete în Europa, pentru înfăptuirea dezarmării și, în primul rând, a dezarmării nucleare sînt — în conștiința lumii — expresia elocventă a dorinței României de a trăi în pace, de a construi o lume mai bună și mai dreaptă, de a evita ca spectrul unui război devastator să amenințe civilizația umană. „Doresc, domnule președinte — sublinia fostul șef al statului portughez, Antonio Ramalho Eanes —, să vă salut pentru contribuția teoretică și practică pe care politica externă românească o oferă Europei și lumii în direcția păcii și securității, politică deschisă către înțelegere și cooperare cu toate națiunile, interesată direct în rezolvarea pașnică, pe calea tratatelor, a tuturor conflictelor, orientată pe principiul sigur și realist al independenței naționale”.

Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în mod strălucit spiritul lumii contemporane, România promovînd, într-o perfectă armonie cu politica internă, pe plan internațional o politică dinamică principală și constructivă. Șeful statului nostru apare lumii ca unul dintre cei mai de seamă gînditori și oameni de acțiune în viața internațională, remarcîndu-se prin contribuția adusă la întărirea colaborării între statele lumii și la sprijinirea eforturilor pentru menținerea păcii. Politica externă a României se bazează pe concepte și principii ferme și clare și urmărește, în mod statornic, colaborarea cu toate statele, fără deosebire de orînduirea lor social-politică, fundamentată pe respectul, independenței și suveranității naționale, al dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă, suverană, fără nici un amestec în treburile interne, al egalității depline în drepturi și avantajului reciproc, pe condamnarea agresiunii, a folosirii forței și amenințării cu forța, a tuturor formelor de dictat și dominație în relațiile dintre state. „Dumneavoastră — releva președintele Universității din Nisa, Jean Toussez — ați dezvoltat și întărit relațiile României cu toate țările socialiste, ați încheiat numeroase acorduri de cooperare internațională, pe baza principiilor coexistenței pașnice, cu țări aparținînd unor sisteme economice și sociale diferite. Dumneavoastră ați stabilit legături strînse între România și țările în curs de dezvoltare, în special cu țările africane și latino-americane. Dumneavoastră jucați un rol pozitiv în căutarea păcii în Orientul Mijlociu, v-ați pronunțat cu vigoare pentru dezarmarea mondială și sînteți adeptul Organizației Națiunilor Unite”.

Militant neobosit pentru o lume mai bună și mai dreaptă, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de o uriașă popularitate în rîndul țărilor în curs de dezvoltare din Asia, Africa și America Latină — dovadă edificatoare a audienței, ample și multilaterale, a concepției sale privind noua ordine economică internațională. „Concepția dumneavoastră, elaborată pe baze științifice, în ceea ce privește politica în domeniul ajutorului pentru dezvoltare are la bază o înțelegere vizionară, întrucît dumneavoastră sînteți convins că pacea în această lume poate fi asigurată numai dacă decalajele economice și sociale între țările în curs de dezvoltare și lumea industrializată sînt elimi-

nate”, afirma dr. Peter Landesmann, vicepreședintele Confederației generale a industriilor din Austria, cu prilejul conferirii președintelui Nicolae Ceaușescu a Medaliei de aur a Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaționale. „Președintele Nicolae Ceaușescu este un om politic de o foarte mare luciditate și de un impresionant curaj, care trezește în mod constant admirația. Președintele Ceaușescu este interesat de toate problemele cu care sînt confruntate țările lumii a treia — probleme pe care le cunoaște în profunzime — și este unul dintre oamenii de stat care colaborează în modul cel mai eficient cu aceste state”, sublinia apreciatul om politic senegalez, fostul președinte Leopold Sedar Senghor.

Sînt astăzi bine cunoscute și apreciate în întreaga lume importante contribuții ale președintelui Nicolae Ceaușescu în domeniul democratizării vieții și relațiilor internaționale, al soluționării prin mijloace pașnice a tuturor problemelor existente între state. Realismul și luciditatea stau la baza poziției României în marile probleme ale lumii contemporane, a inițiativelor președintelui Nicolae Ceaușescu, patriot înflăcărat și sprijinitor neobosit al luptei popoarelor pentru emanciparea lor națională și socială, pentru o participare pe baza egalității în drepturi a fiecărei țări la viața internațională. În această ordine de idei, senatorul mexican Vicente Fuentes Diaz aprecia: „Om de stat de talie internațională, cu o experiență vastă și cu o viziune nouă și pătrunzătoare, conștient de faptul că raportul de forțe din lume s-a schimbat, președintele Ceaușescu înglobează în concepția sa despre viața internațională unele lucruri care sînt foarte importante, cum ar fi ideea că deosebirile de sistem social nu pot și nu trebuie să împiedice colaborarea între țări”. „Am rămas cu puternica impresie că președintele Nicolae Ceaușescu este un om care crede în Organizația Națiunilor Unite, care crede că ONU este un instrument adecvat pentru soluționarea problemelor internaționale, dar că, pe de altă parte, se simte nevoia unei schimbări a modului în care Organizația Mondială este folosită de către țările membre. Vreau să mărturisesc că încrederea pe care o are domnia sa în ONU este pentru mine o sursă de reconfortare și de siguranță în rolul organizației”. Își exprima, la rîndul său, convingerea Javier Perez de Cuellar, secretar general al ONU.

Gîndirea curajoasă și originală, creatoare și științifică a președintelui Nicolae Ceaușescu, rezultat al activității sale revoluționare, al cunoașterii nemijlocite a realității vieții, a fenomenelor și tendințelor care se manifestă în viața internațională actuală, a dat naștere unor idei de deplină recunoaștere și consacrare mondială. Prin aceste idei, conducătorul nostru de partid și de stat și-a adus contribuția excepțională și constructivă la rezolvarea problemelor care confruntă omenirea, la identificarea căilor și mijloacelor pentru asigurarea păcii și securității în lume.

Personalitatea de anvergură mondială a covârșului Nicolae Ceaușescu, patriotismul său înflăcărat, lupta sa neabătută pentru o lume a păcii și colaborării, fără arme și fără războaie, statornicia promovare pe arena internațională a ansamblului de principii noi de relații între state, concepția sa revoluționară despre noua ordine economică, despre necesitatea democratizării vieții mondiale, viziunea sa profund științifică asupra proceselor, fenomenelor și tendințelor din epoca contemporană — aport inestimabil la tezaurul gîndirii materialist-dialectice — sînt trăsăturile definitorii pe care oameni politici, oameni de cultură, editori, publiciști din lumea largă le pun în evidență cu deosebită pregnanță.

5%

„România: Inițiative de excepție, cu valoare de pionierat și exemplu”

Inițiativele României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu pentru dezarmare și pace pătrund tot mai statornic în conștiința omenirii. Ele se bucură de înaltă apreciere nu numai în cercurile politice, dar și la nivelul maselor populare de pretutindeni, ceea ce le atestă valoarea internațională și marea putere de convingere. Adevărul este confirmat și de sondajul de opinie efectuat, anul acesta, de către Redacția Emisiunilor pentru Străinătate (REPS) a Radioteleviziunii Române. Radio-ancheta a pornit de la interesul deosebit manifestat de opinia publică de peste hotare față de strălucita inițiativă a țării noastre de a-și reduce unilateral, cu 5 la sută, armamentele, efectivele și cheltuielile militare, precum și față de propunerea României ca toate statele să-și diminueze cu minimum cinci procente bugetele militare. Ascultătorilor le-a fost adresată invitația de a răspunde la următoarele două întrebări:

1. Ce părere aveți despre reducerea cu 5 la sută a cheltuielilor militare mondiale?
2. Ce socotiți că ar trebui întreprins cu fondurile astfel eliberate (50 miliarde dolari pe an)?

Au fost primite, până în luna octombrie, peste 7000 de răspunsuri din aproximativ 60 de țări de pe toate continentele. Sint opinii și propuneri formulate de oameni simpli, acoperind o mare diversitate de profesii și preocupări. Să ne imaginăm, așadar, „o masă rotundă”, în cadrul căreia (și într-un spațiu limitat) să le dăm cuvântul...

Dezarmare, colaborare, pace

Alain Govaert, din Belgia: „Reducerea forțelor militare este o măsură cit se poate de chibzuită. Nu găsesc cuvinte spre a-mi exprima admirația față de România, care și-a redus armamentele, trupele și bugetul de apărare. Fiecare popor are dreptul de a hotărî cum să folosească resursele astfel eliberate. Scopul principal ar fi, însă, creșterea bunăstării oamenilor”.

Ariteo Palacios Sanchez, din Mexic: „Înainte de a răspunde la întrebările dv., doresc să felicit poporul român și pe președintele Nicolae Ceaușescu pentru inițiativa de a reduce armamentele, efectivele și cheltuielile militare. Dacă toți șefii de stat și de guvern ar coopera pentru asemenea inițiative, teama de război ar dispărea într-un răstimp foarte scurt, iar popoarele ar trăi în siguranță, consacărându-și eforturile scopurilor pozitive”.

Ivano Fantini, din Italia: „Salut inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu. Ar trebui ca toate țările, urmînd exemplul României, să treacă la reducerea forțelor și bugetelor militare. Cu 5 la sută mai puțini soldați și armamente, apărarea națională a statelor nu ar fi prejudiciată. În schimb, economiile obținute ar putea fi destinate obiectivelor sociale și economice”.

Belaid Baali Ben Aissa, din Algeria: „Am fost foarte bucurat și plăcut impresionat de organizarea referendumului (din noiembrie 1986), fiind sigur că poporul român iubitor de pace va răspunde prin DA inițiativelor propuse. Spun și eu DA pentru pace, pentru inițiativa, unică în felul ei, a României, prima țară din lume care a organizat o astfel de consultare populară”.

Petrana Uskokovici, din Iugoslavia: „Și noi, radioascultătorii dv., am vota de mil de ori împotriva

„Peacehaven - un oraș pentru pace. Situat pe coasta Sussex-ului, lângă Brighton, Peacehaven a fost fondat de canadianul Charles Neille, pentru a marca instaurarea păcii, în 1919. Globul pămîntesc de pe monument - desemnînd locul pe unde trece, în Sussex, meridianul 0 - simbolizează faptul că toți trăim într-o singură lume”. Este, acesta, conținutul cărții postale ilustrate (pe care o reproducem) adresată de ascultătorul britanic Ron Montague.

războiului, pentru distrugerea tuturor tipurilor de arme”.

Joop Van Der Hoeven, din Olanda: „Referendumul din România a fost, fără îndoială, un succes răsunător. La noi, în Olanda, televiziunea a și început să pregătească opinia publică în vederea creșterii alocațiilor militare. Consider foarte înțeleaptă aprecierea președintelui Nicolae Ceaușescu potrivit căreia popoarele lumii trebuie să-și unească eforturile în lupta pentru pace”.

Ralf Laadusch, din Republica Democrată Germană: „Este un pas important întreprins de România, sub conducerea președintelui Nicolae

Ceaușescu, în direcția asigurării păcii și un exemplu pe care toate statele ar trebui să-l urmeze. Aceasta ar însemna atât economisirea de fonduri pentru dezvoltare, cât și eliberarea omenirii de groaza războiului. România și-a dovedit dorința de a spori fondul încrederii internaționale".

Julia Ecalada, din Cuba: „Inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu privind reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și alocățiilor militare și destinarea acestor fonduri dezvoltării naționale reprezintă un exemplu, demn de a fi urmat, de îndrăzneală și de încredere în viitor".

Ron Montague, din Marea Britanie: „Reducerea cu 5 la sută a înarmărilor de către marile puteri (și alte state) nu ar schimba echilibrul de forțe, dar ar însemna un prim pas spre încetarea cursei înarmărilor. Sunt sigur că omenirea va da un răspuns pozitiv exemplului minunat oferit de România".

Vladimir Gudzenko, din Uniunea Sovietică: „România este singura țară care a efectuat reducerea bugetului de apărare cu 5 la sută. A fost un act de bunăvoință față de celelalte popoare ale Europei, ale întregii lumi. Sper ca exemplul țării dv. să fie urmat de alte state".

Dan Shelby, din Statele Unite: „Pacea este un bun foarte greu de obținut, dar sperăm că, într-o bună zi, vom reuși să o instaurăm pe tot Pământul. Aici, în SUA, se știe mult despre activitatea României consacrată dezarmării".

Wolfgang Kühn, din Republica Federală Germania: „Inițiativa României a găsit în familia noastră și printre cunoștințele pe care le avem o deplină aprobare. Resimțim măsura ei ca un impresionant act de bunăvoință și un exemplu pentru oamenii politici din întreaga lume".

Kurt Zawadil, din Austria: „Nu cunosc o altă țară care să ia politica ei atât de în serios și care să-și susțină cu atita consecvență declarațiile prin fapte. În vremurile pe care le trăim, măsurile pentru pace și colaborare sînt binevenite, iar în acest domeniu România se află în primele rînduri".

Boukhami Mohamed, din Maroc: „România a adoptat, din nou, o mare hotărîre. Inițiativa ei este deosebit de pozitivă".

Mahbub Fard, din Iran: „România a procedat la una dintre cele mai umanitare acțiuni, căutînd să convingă omenirea că poate fi oprită cursa înarmărilor. Acest deziderat este realizabil prin eforturile susținute ale tuturor națiunilor".

Roderick Kaunda, din Zambia: „Îmi exprim bucuria de a constata că de preocupat este poporul român de legătura dintre dezarmare și dezvoltare".

Frasun Kundu, din India: „Noua inițiativă de pace din România a dovedit, încă o dată, că țara dv. rămîne printre promotorii de prim rang ai păcii".

Manabu Kubota, din Japonia: „Salut ideea — deja pusă în practică de România — de a fi reduse bugetele militare. Dacă fiecare țară ar face acest lucru, situația internațională ar fi cu mult mai bună".

José Luiz Nascimento, din Brazilia: „Doresc să felicit poporul român și conducerea sa pentru eforturile consacrate politicii de pace și dezarmare în întreaga lume".

Miguel Valles Martinez, din Spania: „Eu am o părere foarte clară. Dacă ar fi după mine, aș reduce toate armamentele, pentru ca toate popoarele să trăiască în pace și prietenie. Noua inițiativă a României este nobilă și umană, ilustrînd concepția înțeleaptă și umanistă a președintelui Nicolae Ceaușescu despre pace".

Marco Battaglia (elev în vîrstă de 14 ani) din Italia: „Gîndesc că reducerea cheltuielilor militare este o idee minunată. Eu le-aș reduce cu 100 la sută și

poate că măsura adoptată de dv. e un prim pas în această direcție".

Else Greene, din Canada: „Tot mai mulți oameni politici recunosc că, dintr-un război nuclear, nu poate ieși nimeni învingător. Eu nu sînt decît o gospodină, dar am convingerea că din nici un fel de război nu poate ieși nimeni învingător, fiindcă nici un fel de război nu poate rezolva problemele complicate".

Ajunși la acest punct, să continuăm „masa rotundă" prin a urmări propunerile formulate ca răspunsuri la o a doua întrebare a sondajului de opinie.

Marile beneficii ale reducerii cheltuielilor militare

Juan Manuel Rodriguez Molinero, din Spania:

„Prin reducerea bugetelor militare, s-ar elibera mari resurse, care ar putea fi utilizate în două forme: pe plan intern — pentru a îmbunătăți serviciile și nivelul de trai al poporului, a stimula cercetarea științifică și a crea, în țările afectate de șomaj, întreprinderi și noi locuri de muncă; pe plan extern — pentru a sprijini țările subdezvoltate să se elibereze de datoria externă și să-și construiască școli de calificare".

A.V. Gursko, din Uniunea Sovietică: „Banii obținuți prin reducerea puterii militare nu ar fi de prisos nici pentru țările capitaliste, nici pentru statele socialiste. Ei ar putea fi folosiți pentru: reducerea șomajului, dezvoltarea medicinei, a științei și tehnicii; întărirea bazelor tehnico-materiale a societății; lichidarea analfabetismului, înflorirea învățămîntului; cucerirea pașnică a spațiului cosmic; stimularea activităților culturale și sportive".

Giovanni Sergi, din Italia: „Resursele economisite prin dezarmare ar trebui destinate unor obiective, precum construirea de școli, case pentru oamenii lipsiți de adăpost, fabrici, spitale, silozuri, diguri, sisteme de irigații de care este atîta nevoie. Aș vrea să dau cîteva exemple concrete: cu banii cheltuiți pe o pușcă automată s-ar putea cumpara 82 de săpători mecanice, pe un tanc — 6222 de vite, pe un avion militar F-15 — 1350 de tractoare de 78 CP, pe un submarin nuclear — 25 000 locuințe".

Jens Radeske, din Republica Democrată Germană: „Ce s-ar putea întreprinde cu 5 la sută din fondurile militare eliberate pentru alte scopuri? Eu, fiind elev și avînd 14 ani, mă gîndesc că sumele ar servi foarte bine pentru realizarea unor bogate materiale didactice în toate țările".

Harold Patt, din Noua Zeelandă: „O reducere a tuturor armamentelor, trupelor și alocățiilor militare cu minimum cinci procente ar însemna, într-adevăr, un mare pas spre rațiune. Personal, consider că focasele nucleare ar trebui aruncate în înaltul cerului și facute să explodeze în afara sistemului solar!" (Ar fi de adăugat doar faptul că savanții nu exclud posibilitatea ca și pe alte corpuri cerești să existe ființe inteligente, ori alte forme de viață, de unde cerința ca focasele nucleare să fie defazectate pe Terra...)

Alberto Ramirez, din Republica Dominicană: „50 miliarde dolari reprezintă fonduri suficiente ca Republica Dominicană să-și rezolve problemele pînă în anul 2154. Dar, ca să nu fim egoiști, apredem că sumele respective ar putea fi destinate și altor state, îndeosebi lumii a treia, pentru construcția de fabrici, școli și spitale".

Siegfried Kramer, din Republica Democrată Germană: „Dacă o asemenea sumă (50 miliarde dolari) ar fi repartizată pentru dezvoltarea unei țări ca R.D.G., aceasta ar însemna 2777 dolari pe locuitor, ceea ce reprezintă enorm. Dincolo de astfel de calcule, consider că înarmările trebuie să înceteze complet”.

Mahmud Djahandide, din Iran: „După opinia mea, fondurile de 50 miliarde dolari pe an ar putea fi utilizate astfel: 10 miliarde pentru crearea de locuri de muncă; 10 miliarde pentru lichidarea neînțelegerilor de carte prin ridicarea de școli; 15 miliarde pentru construcția de locuințe și punerea lor la dispoziția celor nevoiași; 10 miliarde pentru noi spații verzi și locuri de agrement; în sfârșit, 5 miliarde dolari ca burse pentru studii în străinătate”.

Eise Greene, din Canada: „Cu banii irosiți pe înarmări s-ar putea amenaja tabere internaționale pentru școlari. Copiii din diferite țări ar avea, astfel, mai multe prilejuri de a se apropia, de a învăța limbi străine, creându-se, prin aceasta, o nouă bază de prietenie și înțelegere pentru generațiile de astăzi și de mâine. Pentru oamenii care au de suferit din cauza calamităților naturale, s-ar construi tabere de salvare, cu adăposturi, hrană și medicamente. Incomparabil mai utile decât taberele militare”.

Ramon Musons Soler, din Spania: „Cu sumele economisite prin dezarmare, ar putea fi sprijinite țările din lumea a treia și s-ar putea asigura un fond pentru combaterea terorismului”.

Pascal Languin, din Franța: „În ceea ce mă privește, sint pentru reducerea bugetelor militare mondiale cu 100 la sută și sper că oamenii de stat să ajungă la aceeași convingere. Cu banii obținuți astfel s-ar asigura lupta împotriva bolilor care continuă să facă victime, s-ar ajuta țările subdezvoltate cu vaccinuri și medicamente, s-ar construi sau repara locuințe”.

John Bellovich, din Statele Unite: „Sint într-un totu de acord cu propunerea României de a fi reduse cu minimum 5 la sută cheltuielile militare. Dacă Statele Unite ar accepta o asemenea reducere, am putea folosi banii pentru sistemul de asistență sanitară americană, lucru extrem de necesar”.

Gashua Lakhdar, din Algeria: „De ce să cheltuiască statele sume colosale pentru arme de distrugere, în loc să le folosească pentru dezvoltare? România cheamă la reducerea bugetelor militare și la sporirea resurselor pentru dezvoltare”.

Carmen Diaz, din Panama: „Resursele cheltuite pe armamente ar trebui folosite mai ales pentru dezvoltarea asistenței medicale și a construcției de apartamente”.

Wolfgang Weber, din Republica Federală Germană: „Cu sumele obținute prin dezarmare s-ar putea plăti o parte a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare și s-ar combate cu succes sărăcia și șomajul. Din contravaloarea a 27 rachete nucleare MX, s-ar putea achiziționa necesarul de mașini agricole în lumea a treia; cu prețul a numai două submarine nucleare, toți neștiutorii de carte din lume ar putea fi școlarizați”.

Ron Montague, din Marea Britanie: „România este din nou în primele rânduri, avansând această splendidă propunere, care ar trebui aplicată. Cu o parte din fondurile economisite, s-ar putea înființa un post de radio al ONU, care să transmită în toată lumea știri despre activitatea Națiunilor Unite, despre modul în care UNICEF contribuie la salvarea copiilor, OMS combatte bolile ș.a.m.d.”.

Capobianco Federico, din Italia: „Cu 50 miliarde dolari, s-ar putea ocroti mările, construi mii de case, săpa mii de fântini pentru setea Africii, ridica mai

multe spitale și școli. S-ar putea cerceta spațiul cosmic, ne-am apropia de Venus, am afla dacă sint locuitori și pe alte planete. Ne-ar mai rămâne resurse spre a cultiva 50 milioane de trandafiri, spre a-i dăruii copiilor, femeilor”.

B.A. Akkermans, din Olanda: „Toate țările ar avea lucruri realmente foarte importante de făcut cu banii care se irosesc în cursa înarmărilor. În ceea ce mă privește, cred că bugetele militare ar trebui reduse cu 95 la sută! Există un amplu curent de opinie pretutindeni în lume în favoarea dezarmării. Există și speranța că, prin unirea eforturilor tuturor oamenilor, simpli și politici, se va pune capăt aberanței cursei a înarmărilor”.

O emoționantă scrisoare a fost transmisă din localitatea Charata (Argentina), purtând semnăturile unui grup de 10 elevi, fete și băieți:

Mirna și Estely Laurenza: „Inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu este demnă de un om care străbate cu noblete drumul vieții. Cit despre fondurile obținute prin dezarmare, ele ar trebui folosite mai ales în construcția de locuințe”. **Rosario Benassi:** „Inițiativa țării dv. arată că românii au un înalt spirit de răspundere și că iubesc omenirea. Banii economisiți ar putea fi destinați spitalelor”. **Mirna Guilana:** „Salut această idee. Aș folosi sumele respective în dezvoltarea învățămîntului”. **Estela Diaz:** „Fondurile economisite le-aș repartiza pentru ocrotirea sănătății”. **Gladis Bartolini:** „Măsura l-ar ajuta îndeosebi pe cei care nu au școli”. **Lia Ferronato:** „Hotărîrea României ar trebui urmată de toate popoarele, iar economiile realizate să fie consacrate locuințelor”. **Ariel Rodriguez:** „O astfel de măsură ar fi excelentă. Aș folosi economiile în domeniul sănătății”. **Hugo și Ariel Garcia:** „Măsura adoptată de România deschide porțile spre dezarmare, deziderat care ar transforma în realitate visul de pace al tuturor oamenilor de pe planeta noastră. Fondurile economisite le-am consacra îndeosebi învățămîntului și culturii”.

„Dați păcii toate șansele!”

Acesta este sensul adînc și mesajul esențial al opiniilor și propunerilor prezentate. Idei nobile și generoase, determinate în exprimarea lor și de caracterul nobil și generos al inițiativelor românești de pace și dezarmare. „Sint sigură — scrie Julia Encalada din Cuba — că nici un popor nu dorește război. Toți dorim să trăim în pace și să avem garanția că, bunăoară, copiii nu se nasc astăzi spre a muri mâine. Din nefericire, asemenea primejdii ne amenință. Trebuie, de aceea, să punem capăt oricăror pericole de război, pentru a ne asigura nouă, precum și generațiilor viitoare, pacea”. La rîndul său, **G.A. Patrocinio, din Portugalia,** a gândit ca răspuns la sondajul de opinie următorul mesaj: „Fie ca toți copiii să poată dormi liniștiți și să se joace fericiți în parcuri și grădini; fie ca treptele școlilor să fie mereu roșii și lustruite, iar cele ale închisorilor să fie acoperite de mușchi; fie ca fierul plugului să strălucească totdeauna, iar săbile să ruginească în tecile lor! Să luptăm cu toții pentru pace, dînd ce-l mai bun pentru înțelegerea pașnică dintre oameni, dintre națiuni”.

Noua inițiativă de pace și dezarmare a României are, astfel, și darul de a lumina speranțele oamenilor de pretutindeni într-o lume a păcii și demnității, de a întări convingerile și opțiunile pentru o nouă devenire a omenirii, dovadă că înfăptuirea marilor idealuri ale vremii pe care o parcurgem este nu numai necesară, dar și posibilă.

Ion Jercan

PAGINI de istorie diplomatică

Răspuns aspirațiilor și intereselor naționale ale poporului român

Duminică 7 decembrie 1941, o oră după amiază, un tren special a părăsit, în cel mai strict secret, Londra, îndreptându-se spre baza navală din Scoția, de la Invergordon. Principalul pasager era ministrul de externe Anthony Eden. Dar ținta călătoriei se afla mult mai departe. Pe ruta arctică, el urma să ajungă de la baza de la Scapa Flows, din insulele Orkney, la Murmansk și de acolo la Moscova, în vecinătatea căreia ajunseseră unitățile înaintate ale Wehrmachtului. Scopul: convorbiri cu șeful guvernului sovietic, I.V. Stalin, primele la un asemenea nivel, de când fusese semnat acordul (la 12 iulie 1941) dintre cele două țări cu privire la acțiunile comune împotriva Germaniei. Se lăsase inserarea când, oprindu-se într-o mică gară, pasagerii au aflat vestea că Japonia atacase baza americană de la Pearl Harbor. În momentul respectiv nu se știa încă de faptul că nu numai Statele Unite fuseseră atrase în război, dar și că Marea Britanie fusese ținta agresiunii în Extremul Orient. Totuși, prima reacție a lui A. Eden, care suferea atunci de gripă, a fost că ar fi mai bine să se întoarcă la Londra. Dar o convorbire telefonică cu premierul W. Churchill i-a risipit dubile.

Lumea de după război

Convorbirile Stalin-Eden, de la Kremlin, începute la 16 decembrie 1941, au fost primele care au abordat, în cadrul coaliției antihitleriste, ce se conturase

odată cu amplificarea războiului la dimensiunea planetei, problemele Europei postbelice. Eden a sosit la Kremlin la ora 19.00. Din primul moment, conducătorul sovietic i-a prezentat proiectele a două tratate: unul de asistență mutuală, inclusiv pentru perioada de după război, celălalt referitor la reconstrucția postbelică a Europei și conținutul tratatelor de pace. La ultimul document a mai fost atașat, în cursul discuției, un protocol secret, care definea reglementări teritoriale, în primul rând recunoașterea frontierelor apusene ale Uniunii Sovietice din momentul agresiunii hitleriste de la 22 iunie 1941¹. Ministrul de externe britanic n-a avut nici un dubiu că Stalin s-a pronunțat în favoarea revenirii Transilvaniei de nord la România². Când, în luna martie 1943, ministrul de externe britanic a fost, pentru aproape trei săptămâni, la Washington - ceea ce a prilejuit o amplă trecere în revistă a telurilor de război -, el a împărtășit interlocutorilor săi americani - cum își nota subsecretarul de stat S. Welles - „că, în timpul ultimei vizite la Moscova, a constatat un mare antagonism față de Ungaria”. După cum sintetiza profeso-

1) Înaintea călătoriei, ambasadorul american la Londra, J. Winant, a fost informat de un proiect britanic de memorandum anglo-sovietic referitor la telurile privind războiul și organizarea postbelică a lumii, ce urma să fie discutat la Moscova. Departamentul de Stat i-a instruit pe Winant să comunice opinia negativă „de a se încheia acorduri privind probleme specifice ale organizării postbelice”. Această poziție concorda cu cea transmisă de președintele F.D. Roosevelt lui W. Churchill, în august 1941, la Conferința Atlanticului (Magazin istoric, nr. 7/1986).

2) Poziția britanică, stabilită într-un memorandum al Foreign Office din 8 mai 1941, prevedea, printre altele, ca în cazul României „să-i fie învinovățite relațiile cu Ungaria. Dacă am putea asmute Ungaria și România una în fața celeilalte, am putea provoca germanilor reale dificultăți”.

rul H. Feiss, care, la vremea respectivă, era consilier al Departamentului de Stat, „Eden socotea că Stalin ar dori să pedesească Ungaria și să o facă să restituie teritoriul României”. De altfel, înaintea călătoriei peste ocean, Eden sondase prin canale diplomatice opinia guvernului sovietic și, conform memoriilor sale, constatase că, în problema frontierelor, poziția U.R.S.S. rămăsese aceeași ca și în cursul convorbirilor din decembrie 1941. În nota lui S. Welles asupra discuției din 16 martie 1943 se arată că, atunci când ministrul de externe britanic s-a referit la poziția lui Stalin față de Ungaria, „Lord Halifax³ a sugerat că aceasta poate însemna că Ungaria va fi obligată la concesiuni teritoriale viitoarei României. D. Eden a spus că el crede că aceasta e verosimil”.

Deși, din momentul convorbirilor Stalin-Eden - când linia frontului era la doar o sută de kilometri de Moscova - și pînă cînd drapelul victoriei a fost înălțat în inima Berlinului pe cupola Reichstagului, poziția U.R.S.S. față de problemele postbelice a înregistrat o serie de evoluții, ea a rămas constantă în cele ce priveau frontierele apusene ale U.R.S.S. și în alte citeva. Printre acestea, judecînd pe baza documentelor accesibile, se include și poziția în favoarea revenirii, profund justificate, la România a nordului Transilvaniei. Încă din momentul în care s-a produs (la 30 august 1941) Dictatul de la Viena, U.R.S.S. a apreciat că, în acțiunea întreprinsă de Germania nazistă și Italia fascistă, se află și o amenințare implicită la adresa ei, ceea ce a făcut ca relațiile sovieto-germane să se înăsprească. Chiar la 1 septembrie 1940, Comisarul poporului pentru afaceri externe, V.M. Molotov⁴, a făcut o declarație sefului reprezentanței diplomatice a Reichului la Moscova, în care califica acțiunea germană la Viena ca violînd obligația conținută în articolul III al Tratatului de neagresiune din 23 august 1939. De asemenea, cînd, la 10 octombrie 1940, însărcinatul cu afaceri W. von Tippleskirch l-a informat pe Comisarul poporului că „o misiune militară cu anumite formațiuni de instrucție din Wehrmacht” a fost trimisă în România, dat fiind „interesul german vital în acele regiuni care trebuie să fie apărute împotriva unei pericolări de către englezi”, conform raportului diplomatic al ambasadei germane de la Moscova către ministerul de externe din Berlin, „Molotov n-a vrut să recunoască existența unui asemenea pericol”. La 24 iunie 1941, la două zile după declanșarea agresiunii împotriva U.R.S.S. - război în care România fusese antrenată, în pofida voinței poporului, de către clica militarofascistă antonesciană -, V.M. Molotov, primindu-l pe ministrul României la Moscova, Grigore Gafencu⁵, i-a declarat (conform însemnărilor acestuia): „Cînd Germania v-a dat așa-zisa garanție,⁶ am protestat împotriva acestei garanții, fiindcă simțeam că e menită să tulbure raporturile dintre U.R.S.S. și România. Această garanție însemna sfîrșitul independenței dv. Ați intrat sub dependența Germaniei. Cîteva luni mai tîrziu, ați și fost ocupați, de fapt, de trupele germane”. După doi ani și jumătate, G. Gafencu, aflat la Geneva de la sfîrșitul toamnei 1941, fără o calitate oficială, are una din obișnuitele întîlniri cu Jaroslav Kopecky, reprezentantul guvernului cehoslovac în exil, cu sediul la Londra. Diplomatul cehoslovac îi spune, la 4 decembrie 1943, „că Beneș⁷ a hotărît să pună din plin chestiunea Transilvaniei la Moscova”. Într-adevăr, președintele Edvard Beneș intenționa, de mai mult timp, să plece la Moscova în vederea încheierii Tratatului de prietenie, asistență mutuală și colaborare postbelică între U.R.S.S. și Cehoslovacia. Unii lideri ai opoziției burgheze românești, I. Maniu și, separat, Gh. Tătărașcu, făcuseră demersuri, prin canalele ce le aveau în Elveția, pen-

tru ca Beneș să pledeze cauza României. Conform minutei întocmită de partea cehoslovacă la întrevăderea Beneș-Molotov, din 16 decembrie 1943, Comisarul poporului a precizat că, „în privința Transilvaniei, în cursul verii trecute, le-am trimis englezilor un memorandum în care am arătat că problema Transilvaniei nu a fost rezolvată în așa fel încît să se facă dreptate românilor”. În legătură cu România se putea citi în Protocolul convorbirilor Beneș-Molotov, din 14 și 16 decembrie, și Stalin-Beneș, din 18 decembrie: „S-a afirmat consensul că poporul român, spre deosebire de regimul care a ținut România în război, nu poartă o responsabilitate directă pentru război (...) S-a exprimat speranța îndreptățită că se va putea crea o Românie nouă, democratică. U.R.S.S. consideră, de asemenea, just să ia apărarea României în disputa cu Ungaria și s-o ajute pe prima în justa rezolvare a problemei Transilvaniei”. Concluziile trase de E. Beneș, inclusiv cele referitoare la România, au fost transmise guvernelor britanic și american. Președintele cehoslovac s-a adresat, personal, lui Churchill și Eden. La 13 ianuarie, însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite pe lângă guvernul cehoslovac în exil de la Londra, A. Schoenfeld, anunța Departamentul de Stat că, așa cum i-a spus ministrul interimar de externe H. Ripka, sovieticii „sînt hotărîți să-i sprijine pe români în ce privește Transilvania”. La 26 ianuarie, J. Kopecky îi remite o dare de seamă de la E. Beneș lui G. Gafencu, care transcrie: „U.R.S.S. este gata să recunoască drepturile noastre asupra Ardealului și să ne dea sprijinul ca să ne întregim țara în Vest”. La 2 februarie 1944, un supliment de informare consemnează că Molotov a declarat că „Uniunea Sovietică este gata să aplice față de România politica bunei vecinătăți, iar în litigiul româno-ungar ea va fi alături de România în același sens ca și Cehoslovacia”⁸.

La 4 februarie, G. Gafencu trimite în țară o scrisoare, în limba franceză, prin care E. Beneș îi împărtășește lui I. Maniu concluziile desprinse din convorbirile de la Moscova. Scrisoarea menționează, în plus față de problemele mai sus evocate, că I.V. Stalin „m-a asigurat că Transilvania trebuie să rămînă românească”. Din arhive rezultă că textul scrisorii a fost adus la cunoștința lui I. Antonescu de Serviciul Special de Informații (S.S.I.). Dintr-o convorbire din 7 martie 1944 cu ministrul Elveției la București, René de Weck, revenit pentru scurt timp în țara sa, G. Gafencu află că acesta considera că mesajul lui Beneș a contribuit la trimiterea prîntului B. Stirbey „să ia contact cu cei Trei Aliați”. La 10 martie 1944, într-un interviu acordat cotidianului britanic **Daily Express**, președintele E. Beneș face public că Stalin „ar fi gata să sprijine cererile României asupra Transilvaniei întregi”.

³ 1881-1959. În momentul Dictatului de la Viena, ministru de externe al Marii Britanii; din ianuarie 1941, ambasador la Washington.

⁴ 1890-1986. Președinte al Consiliului Comisarilor Poporului - șef al guvernului (1930-1941) și ministru de externe (1939-1949, 1953-1956).

⁵ În acest articol se stipula: „Guvernele ambelor Părți contractante vor menține în viitor un contact pentru a se consulta și informa una pe alta în problemele referitoare la interesele lor comune”.

⁶ 1892-1957; fost ministru de externe al României (decembrie 1938-mai 1940).

⁷ „Garanția” a fost un act consecutiv Dictatului de la Viena.

⁸ 1884-1948; președinte al Republicii Cehoslovace 1935-1938 și 1940-1948.

⁹ În mesaje se menționa că lui Stalin și Molotov li se arăta că punctul de vedere cehoslovac este: „Transilvania trebuie să fie reintegrată României”.

Împotriva Dictatului de la Viena

„Luptă pentru eliberarea fraților din Ardealul de Nord!” – unul dintre manifestele Partidului Comunist Român în anii războiului – era chemarea cu cel mai profund ecou în rindurile întregului popor și nelipsită în orice acțiune de formare a acelei coaliții naționale antihitleriste, capabilă să înlăture dictatura militar-fascistă, să includă România în coaliția internațională antihitleristă, să recucerească libertatea și independența națională. Încă în Platforma-program din 6 septembrie 1941, C.C. al P.C.R. situa la loc de frunte, între obiectivele realizării Frontului Unic Național, lupta „împotriva dictatului hitlerist de la Viena asupra Ardealului”. În iunie 1943, Comitetul Central, în hotărârea privind constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist, inscria printre punctele platformei care „să unească toate forțele naționale ale țării”, „apărarea Ardealului de Sud și a Banatului; răsturnarea Dictatului de la Viena și eliberarea poporului din Ardealul de Nord de sub jugul hitlerist al lui Horthy”. De altfel, „apărarea Ardealului și dărîmarea Dictatului de la Viena” – cum scria ziarul în ilegalitate al partidului, **România liberă**, la 15 aprilie 1943 – a devenit principalul catalizator al unirii tuturor forțelor în lupta pentru eliberarea de sub jugul fascist.

Prin canalele de care dispuneau în (și în legătură cu) România, din demersurile secrete („tatonările de pace”) ale guvernului antonescian și opoziției burgheze pe lângă Marea Britanie și Statele Unite, principalele puteri ale coaliției antihitleriste erau perfect la curent că, în privința respingerii actului brutal de forță al Dictatului de la Viena și revenirii părții de nord-vest a Transilvaniei la țară, în România exista o deplină unanimitate – de la comuniști și pînă la cercurile palatului. La sfîrșitul lunii martie 1944, la Departamentul de Stat, conform unui memorandum al Diviziei pentru afacerile Europene de Sud, se considera – de altfel, o opinie similară există și la Foreign Office – că, din poziția U.R.S.S. privind frontiera sa din iunie 1940, ar fi decurs dorința „Moscow-ului” de a oferi să compenseze pe români, sprijinind cererile lor de a li se înapoia Transilvania”. Același document arată că, deși poziția Statelor Unite nu fusese încă deplin stabilită, studiile întocmite „asupra acestei complicate chestiuni tind să conducă în direcția unei oarecare forme de autonomie transilvăneană”. Intrucît la 17 martie, chiar în prima zi a convorbirilor, de la Cairo, cu reprezentanții Marii Britanii, U.R.S.S. și S.U.A., prințul Barbu Știrbey ceruse asigurări și în privința respectării drepturilor teritoriale ale României asupra Transilvaniei, la Departamentul de Stat s-a apreciat, după patru zile, că „problema Transilvaniei este atât de complexă și serioasă, încît impune o examinare generală postbelică”. În seara de 30 martie, cînd ambasadorul sovietic M.V. Novikov a avut o convorbire cu B. Știrbey, acesta – după relatarea sa cuprinsă într-un document britanic – l-a întrebat pe ambasadorul sovietic dacă Rusia favoriza redarea Transilvaniei României. Ambasadorul sovietic a răspuns că nu primea nici o instrucțiune oficială în această problemă, dar i-a arătat lui Știrbey o hartă oficială în care (...) se prezenta întreaga Transilvanie ca aparținînd României. Ambasadorul sovietic a repetat din nou că el nu primea nici o instrucțiune în această

PAGINI de istorie diplomatică

problemă, dar Știrbey putea să-și tragă propriile concluzii din această hartă”.

La 8 aprilie, ambasadorul M.V. Novikov a remis reprezentanților britanici și americani condițiile sovietice de armistițiu care să fie propuse României. La 11 aprilie, în ședința Cabinetului de război, conform minutei păstrată în arhivele britanice, premierul W. Churchill a prezentat aceste condiții. În minută, se poate citi la punctul 6 al condițiilor: „Guvernul sovietic consideră Arbitrajul de la Viena ca fiind nejust și este gata să conducă operațiuni comune cu România împotriva ungarilor și germanilor în vederea restituirii către România a întregii Transilvanii sau a părții ei mai mari”. În această chestiune, deși a apreciat că România „are un drept mai bun asupra Transilvaniei decît Ungaria” și că „acesta a fost punctul de vedere de la sfîrșitul primului război mondial”, W. Churchill a considerat că „nu este dorit să se facă o reglementare finală a problemei teritoriale înainte de Conferința păcii”. În consecință, – a informat el cabinetul, – i-a telegrafiat lui V.M. Molotov propunîndu-i să se adauge cuvintele „cu condiția confirmării la încheierea păcii”. Premierul a dat citire, apoi, telegramii lui Molotov, care, în legătură cu clauza privind Transilvania, era de acord să se adauge cuvintele: „Aceasta urmează să fie supusă aprobării la încheierea păcii”.

Condițiile sovietice de armistițiu au fost remise la 12 aprilie, la Cairo, lui B. Știrbey, căruia i s-a comunicat că ele înfruntă aprobarea Marii Britanii și Statelor Unite. În aceeași zi, ministrul sovietic în Suedia, A.M. Kollontay, a remis la Stockholm ministrului român F. Nanu „condițiile minimale de armistițiu”. La 26 august 1944, agenția „TASS” a făcut publice condițiile de armistițiu pe care, „în ziua de 12 aprilie 1944, guvernul sovietic (le-a) propus guvernului român al marelui Antonescu”, la punctul 6 era trecut: „Guvernul sovietic consimte la anularea clauzei cuprinse în arbitrajul de la Viena privitoare la Transilvania și asigură României ajutorul său în vederea eliberării Transilvaniei”¹⁰.

Mentînîndu-și iluzia că ar putea ajunge la un armistițiu separat cu puterile anglo-saxone sau cel puțin la prezența trupelor anglo-americane, reprezentanții guvernului antonescian – crezînd că vor exercita presiuni prin faptul că, la convorbirile de la Stockholm, U.R.S.S. acordase condiții mai bune – au informat despre ele Marea Britanie și Statele Unite.

¹⁰ Aflînd, la 27 august 1944, de nota „TASS”, G. Gafencu își însemna în „Jurnalul” său: „Acestea sînt condițiile pe care mi le-a comunicat Beneș, în aprilie 1944. Sovieticii, deci, au păstrat aceleași condiții anunțate”. Într-adevăr, la 27 aprilie, G. Gafencu primise la Berna, de la I. Kopecky, o scrisoare a președintelui E. Beneș conținînd „condițiile minime ale armistiștiului” cu precizarea că erau „permise din partea d-lui Molotov”. La punctul 6 scrie: „Guvernul sovietic socotește hotărîrea Arbitrajului de la Viena ca nedreaptă și el este gata să efectueze, de comun acord cu românii, operațiunile împotriva germanilor și ungarilor, cu scopul de a înapoia Transilvania României. Confirmarea acestei prevederi este rezervată Conferinței de pace”. E. Beneș indica în scrisoare: „Este pentru prima dată, cînd Rusia s-a pronunțat în mod oficial, față de dvs., în problema Transilvaniei, așa cum am stăruit asupra acestui subiect în timpul șederii mele la Moscova, și cum l-am anunțat în interviul meu din „Daily Express”.

Astfel, la 8 iulie, lordul Moyne, ministru rezident britanic pentru sfera de acțiune a Comandamentului Orientului Mijlociu, informa la Foreign Office, din surse diplomatice românești, despre acest fapt, situând pe primul loc „omiterea clauzei restrictive privind Transilvania, inserată de guvernul Majestății Sale” (britanice). Încă la 24 iunie, ambasadorul american la Madrid, C. Hayes, transmisese la Washington, în urma unor contacte cu diplomați români (printre care șeful de cabinet al lui M. Antonescu), despre „informațiile care circulă la București” privind condițiile sovietice de armistițiu și printre care se situa: „asistență și chiar sprijin militar României în vederea redobândirii teritoriului pierdut (în 1940) prin arbitrajul de la Viena (Transilvania de Nord)”. Astfel de relații nu constituiau o surpriză la Departamentul de Stat, unde poziția era cunoscută și din sursă sovietică. De altfel, într-un studiu încheiat la 20 aprilie, la Departamentul de Stat se afirma: „Există indicii că guvernul sovietic favorizează restaurarea frontierelor de la Trianon și ar putea, în cursul operațiunilor militare, să accepte ca România să-și recapete nordul Transilvaniei”. Problema era știută prea bine și în cele mai înalte sfere din Statele Unite și Marea Britanie. Astfel, într-un mesaj din 11 iunie adresat președintelui F.D. Roosevelt, premierul W. Churchill îi evocă faptul că „rușii sînt pe cale să intre în România în mare forță și să ajute România să-și ia înapoi partea Transilvaniei de la Ungaria, cu condiția ca Germania hitleristă să intre în acțiune, ceea ce ei ar putea să o și facă”¹¹. De fapt, linia frontului ajunsese pe teritoriul României. Partidul Comunist Român – așa cum sublinia în **România liberă** (26 mai 1944) – considera: „Drumul spre salvare este: lupta imediată a întregului popor sprijinit de întreaga armată a țării, sub conducerea unui Comitet Național, format din reprezentanții tuturor forțelor democratice și antihitleriste, pentru: 1. Ruperea imediată a legăturii cu Germania hitleristă. 2. Leșirea din războiul pe care România îl duce alături de nemți (...) 3. Alungarea guvernului hitlerist Antonescu de la cîrma țării. 4. Formarea unui guvern compus din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, care să ceară și să încheie pace cu Rusia Sovietică, Anglia și Statele Unite. 5. Încheierea unor alianțe cu aceste puteri pentru participarea activă la zdrobirea armatei hitleriste. 6. Armata română, sprijinită de întregul popor și de puterile aliate, să alunge pe nemți și grofii unguri din Ardealul de Nord”.

Eliberarea Transilvaniei de Nord — misiune de onoare

Chiar în primele momente ale declanșării evenimentelor de la 23 august 1944, care au luat prin surprindere întreaga lume, obiectivele pentru care militase consecvent P.C.R. au fost însușite de noul guvern. Proclamația șefului statului, difuzată, în aceea zi, pentru istorie, la ora 22,20, anunțând doborîrea dictaturii militar-fasciste, prevedea încetarea ope-

rațiunilor împotriva Națiunilor Unite și arăta: „alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizînd toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină”. Devenit partid de guvernămînt, P.C.R., într-una din primele declarații publice, în noua sa calitate, făcea următorul apel: „Alături de marile Națiuni Unite, aliații noștri firești, să ducem lupta pentru alungarea armatelor nemțești din țară și din Ardealul de Nord, să dezarmăm și să internăm hoarele hitleriste și (pe) agenții lor care se găsesc în țară”. Încă la ora 01,00, din 24 august, posturile de radio românești răspundiseră în lume Declarația noului guvern care preluase, de numai cîteva ore, cum se spunea chiar în textul ei, „conducerea statului în cele mai grele și hotărîtoare împrejurări pentru soarta poporului român”.

În domeniul politicii externe – se afirma în Declarație – prima măsură luată de guvern a fost acceptarea armistițiului cu Națiunile Unite. Prin reprezentanții autorizați, guvernul Uniunii Sovietice și guvernele din Marea Britanie și Statele Unite au garantat independența României și, în cadrul suveranității respectate, neamsecul lor în viața noastră de stat (...) România consideră, de azi înainte, Națiunile Unite ca națiuni prietene. Recunoașterea, de către guvernele din Moscova, Londra și Washington, a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de Nord de ocupația străină. De acum înainte înțelegem să fim stăpîni pe destinele noastre”.

Turnura pe care o luaseră evenimentele, prin voința și acțiunea poporului român, a făcut ca, în cursul zilei de 24 august, ambasadorii americani și britanici la Moscova, A. Harriman și, respectiv, A. Clark Kerr, să aibă consultări cu primul locțiitor al comisarului pentru afaceri externe, A.I. Vișinski, căruia i-au sugerat „să se completeze înțelegerea între cele trei țări ale lor”. După miezul nopții, cei doi ambasadori au fost invitați la V.M. Molotov pentru a le aduce la cunoștință Declarația ce va fi făcută, în numele Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe și urma să fie dată publicității¹². În text se sublinia că „guvernul sovietic consideră necesar să restabilească, împreună cu poporul român, independența României, eliberînd România de sub jugul fascist. Înaltul Comandament sovietic consideră că, dacă armatele române încetează acțiunea militară împotriva Armatei Roșii și dacă ele se alătură mină în mină cu Armata Roșie în purtarea războiului de eliberare împotriva germanilor pentru libertatea României sau împotriva ungarilor pentru eliberarea Transilvaniei, Armata Roșie nu le va dezarma, le va lăsa armele și le va sprijini în îndeplinirea acestor sarcini de onoare”.

Exact după douăzeci și patru de ore, la 1.30 a.m., în 26 august, V.M. Molotov face o declarație orală celor doi ambasadori: „Pentru a sprijini prestigiul noului guvern român și avînd în vedere actuala evoluție, guvernul sovietic nu consideră de dorit să introducă noi condiții de armistițiu”. În cursul zilei, agenția „TASS” face publice „condițiile armistițiului propus României de guvernul sovietic în (12) aprilie 1944”, precizînd că „au fost respinse de guvernul Antonescu” și, în același timp, că „regele României și generalul Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, au făcut cunoscut că acceptă aceste condițiuni”. Tot în 26 august, Statele Unite și Marea Brita-

¹¹ Într-un memorandum din 9 august 1944, ministrul de externe A. Eden atrăgea atenția Cabinetului de război că „există un oarecare risc de conflict între politica britanică și sovietică față de Ungaria nu numai din partea aliaților noștri, Cehoslovacia și Iugoslavia, dar, de asemenea, a României, ultima (...) primind înapoi întreaga Transilvanie”.

¹² Declarația a fost difuzată de postul de radio Moscova începînd cu ora 2 a.m. în 25 august 1944.

nie își dau asentimentul ca tratativele de armistițiu cu România să se desfășoare la Moscova.

Deși la 29 august delegația română sositese la Moscova pentru încheierea Convenției de armistițiu, convorbirile nu încep, schimbul de păreri anglo-sovietico-american fiind în desfășurare. La 30 august, când se încheie înfringerea de către trupele române a trupelor naziste care atacau Bucureștii și se implineau patru ani de la Dictatul de la Viena, comandantul Corpului de munte raporta că „în sectorul Brașov s-a trecut granița și prin lupte s-a ocupat primul obiectiv”. În aceeași zi, Marele Stat Major român emite Directiva operativă privind misiunile Armatei 1 și 4 în vederea ofensivei pentru eliberarea părții de nord-vest a României. Concomitent, trupele sovietice au început afluirea la nord și vest de Carpați spre aliniamentele de luptă menținute și aparate de Armata 1 română. La 5 septembrie, unitățile românești sunt supuse presiunii puternice a ofensivei declanșate de trupele germano-ungare în centrul podișului Transilvaniei, ceea ce a dus, după două zile, la notificarea guvernului român că Ungaria s-a pus în stare de război cu România.

În timp ce - cum constata, în septembrie 1944, comandantul grupului de armate 54, general locotenent M.I. Managarov - zăgăzuind presiunea trupelor germano-ungare, trupele române (...) au acoperit ieșirea unităților Armatei Roșii în cîmpia ungară” și „au demonstrat în aceste lupte o bărbăție și fermitate exemplare”, deci într-un moment cînd luptele grele aveau loc pentru înfringerea ofensivei germano-ungare, convorbirile de la Moscova în jurul Convenției de armistițiu cu România trenau, datorită discuțiilor separate dintre U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, ultimele două puteri urmînd să introducă noi condiții. În privința Transilvaniei, ambasadorul britanic voia chiar eliminarea articolului respectiv și înlocuirea cu o declarație separată. Statele Unite nu împărtășeau acest punct de vedere, dar aveau o altă formulare decît cea cu care fuseseră de acord în aprilie și care era acceptată de guvernul român. Noua formulare suna: „Cei trei Aliați consideră că nu sînt, în nici un fel, legați de prevederile „Arbitrajului de la Viena” din august 1940 și sînt gata să desfășoare operațiuni comune cu România împotriva Germaniei și Ungariei, atîta timp cît Ungaria va rămîne aliat al Germaniei, cu scopul retrocedării către România a Transilvaniei, sau a celei mai mari părți din ea, dar atribuirea generală a acestui teritoriu va fi stabilită la reglementarea generală de pace”. Cînd, în noaptea de 11 spre 12 septembrie, delegația română a participat la o lungă discuție, de cinci ore, conform raportului ambasadorului Harri-man, „ea a cerut lămuriri sau reformulări aproape pentru fiecare articol al acordului de armistițiu și a propus, de asemenea, citeva adăugiri... Molotov a acceptat să analizeze reformularea articolului care se referea la Arbitrajul de la Viena și la Transilvania”. Articolul în cauză prevedea în formularea decurgînd din discuțiile anglo-americano-sovietice de la Moscova: „Guvernele aliate socotesc Arbitrajul de la Viena privitor la Transilvania ca nul și neavenit și doresc să vadă Transilvania sau cea mai mare parte a acestui teritoriu restituit, sub condiția de a fi confirmat la Conferința de pace”. Față de acest text, conform relatării lui G. Popp¹³, delegația română a arătat: „Așa cum este redactat acest articol, el este o decepție pentru noi, mai ales cum era redactat, cu formula că „Aliații doresc”. Deci era vorba numai de simpla dorință a Aliaților și nicidecum de un angajament ferm. În al doilea rînd, lipsea angajamentul conform căruia armata rușească urma să dea concursul său armatei românești pentru cucerirea Transilvaniei (...) Domnul Molotov a

răspuns că va lua în considerare aceste lucruri și să i se prezinte un nou text”. Formularea definitivă reține, în cea mai mare parte, propunerile de conținut în redactarea românească. Acest text din Convenție este: „Guvernele aliate socotesc hotărîrea Arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nula și neavenită și sînt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României sub condiția confirmării prin Tratatul de Pace și guvernul sovietic este de acord ca forțele sovietice să ia parte în acest scop în operațiuni militare, conjugate cu România contra Germaniei și Ungariei”¹⁴. În ședința din 16 septembrie 1944 a guvernului român, în care a fost continuată dezbaterea începută în ziua precedentă, asupra clauzelor Convenției de armistițiu a avut loc și următorul dialog, caracteristic pentru gradul de informații deținute la vremea respectivă:

„**DI. general C. Sănătescu**, președintele Consiliului: Ce i-a făcut pe ei să nu zică: «în totalitate»?

DI. Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat¹⁵: Eu am o explicație personală: englezii nu vor să se angajeze în nici o afirmare de frontieră. Guvernul sovietic este ca să luăm Transilvania. Englezii însă nu vor ca, prin acest tratat de armistițiu, să fie trasate frontiere față de care ei să ia vreun angajament. Din această cauză am discutat și cu alte persoane - guvernul englez nu vrea să spună «toată Transilvania», căci prin aceasta ar fi însemnat că s-ar fi delimitat frontiera de nord a Transilvaniei. Deci, formula aceasta este cerută de guvernul englez... Din impresiile pe care le-am avut, rezultă că Uniunea Sovietică nu va sprijini nici un fel de revendicare, pentru nici o bucată de pămînt, din partea Ungariei pentru Ardeal. Vă rog să luați această afirmație a mea în modul cel mai complet”.

Trei toamne...

Ultima decadă a lunii septembrie 1944 a fost marcată spulberării acțiunilor ofensive germano-ungare în Transilvania și a luptelor înverșunate pentru eliberarea nord-vestului României. În Ordinul de zi din 23 septembrie 1944 către Grupul de armate, în componerea căruia intra și Armata 1 română, generalul locotenent M.I. Managarov spunea: „Imi exprim convingerea fermă că, în viitoarele lupte ce se vor da împotriva trupelor germano-ungare pentru victo-

¹³ În ședința din 16 septembrie 1944 a Consiliului de Miniștri în care s-au discutat clauzele Convenției de armistițiu. 1944.

¹⁴ Convenția de armistițiu între Guvernul Român, pe de o parte, și Guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de altă parte. Publicată în Monitorul Oficial nr. 29 din 22 septembrie 1944 și publicată din nou, cu unele corecțiuni, în Monitorul Oficial Nr. 264 din 14 noiembrie 1944. Imprimeria Căilor Ferate Române, București Filaret, 1944.

¹⁵ A fost și conducătorul delegației guvernamentale române la Moscova pentru semnarea Convenției de armistițiu.

ria națiunilor iubitoare de libertate, pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul crotopitorilor germano-ungari, pentru zdrobirea completă a armatelor fasciste, trupele române... vor acoperi de o nouă glorie drapelul lor de luptă"¹⁷. Cu numai trei zile înainte, la 20 septembrie, M. Horthy¹⁸ se adresase în secret Statelor Unite și Marii Britanii, cerându-le să ocupe poziții-cheie în Ungaria și „ca rușii și românii să fie făcuți să se oprească din înaintarea lor, pentru ca Ungaria să se întoarcă împotriva Germaniei”. Aceste cereri, ca și altele anterioare, în sensul că să nu se permită trupelor iugoslave, române sau slovace să intre pe teritoriul Ungariei, au fost repetate la Cartierul general aliat pentru Mediterana, de la Caserta, de generalul Nadoy, comandantul Armatei 1 ungare, sosit pe calea aerului în Italia la 22 septembrie, cu un mesaj de la Horthy, care îl autoriza să semneze armistițiul. Guvernul sovietic, informat de cel britanic, a declarat că nu-l consideră pe generalul Nadoy ca având depline puteri să semneze armistițiul.

La 6 octombrie 1944, în aceeași zi în care înaltul Comandament Sovietic a declanșat operația „Debrețin”, la care armata română a participat cu peste 182.000 militari, V.M. Molotov i-a invitat pe ambasadorii americani și britanici să le-a înmănat un **aide-memoire** în care se putea citi: „O misiune ungară a trecut linia frontului și a fost adusă la Moscova. Ea a declarat că are depline puteri de la Regentul Ungariei¹⁹ de a duce negocieri de armistiț. Misiunea condusă de generalul colonel Faragho Gabor a fost primită la 5 octombrie de locțiitorul șefului Marelui Stat Major, general de armată A.D. Antonov, căruia i-a înmănat mesajul lui Horthy către Stalin. Lui Antonov i s-a spus să-i informeze pe Stalin și guvernul sovietic: 1. Ungaria este pregătită să înceteze ostilitățile împotriva Uniunii Sovietice și să lupte împotriva Germaniei împreună cu Armatele Sovietice. 2. Armatelor sovietice li se va da posibilitatea de liberă mișcare în orice direcție a teritoriului ungăr. 3. Misiunea cere ca Budapesta să fie rapid ocupată de Armatele Sovietice. 4. Misiunea cere ca Armatele Române să nu treacă frontierele stabilite în 1940. 5. Să înceteze bombardamentele aeriene. 6. Misiunii să i se permită să transmită radiograme cifrate”. În continuare, în **aide-memoire** se declara: „După ce a examinat mesajul regentului Horthy și declarația misiunii ungare, guvernul sovietic consideră că propunerile ungare sunt nesatisfăcătoare și inacceptabile”. Ambasadorilor li s-a cerut să remită guvernelor lor și următorul proiect de declarație, care după acceptare să fie remis guvernului ungăr: „Guvernele Uniunii Sovietice, Marii Britanii și Statele Unite consideră necesar ca Regentul Horthy și guvernul ungăr să accepte următoarele condiții preliminare: Ungaria trebuie să retragă toate trupele ungare și funcționarii din teritoriile pe care le-a ocupat în Cehoslovacia, Iugoslavia și România, în interiorul frontierelor existente la 1 decembrie 1937. Această retragere trebuie să înceapă imediat și să fie încheiată în zece zile din ziua în care guvernul ungăr primește prezenta declarație. În vederea verificării și controlării acestei retrageri, cele trei guverne aliate își vor trimite reprezentanții lor în Ungaria care vor acționa în calitate de misiune aliată militară sub președinția reprezentantului sovietic. Ungaria se angajează să rupă toate relațiile cu Germania și să declare război imediat Germaniei, guvernul sovietic fiind gata să dea asistență Ungariei prin armata sa”. Statele Unite și Marea Britanie dindu-și asentimentul, la miezul nopții de 8 spre 9 octombrie delegația ungară a fost convocată la Kremlin, unde V.M. Molotov a comunicat, în numele celor trei puteri, „condițiile preliminare” ale armistițiului. La 11

octombrie ora 3 a.m., delegația ungară a primit telegrama de acceptare a lui Horthy, pe care a remis-o după o oră lui V.M. Molotov²⁰. În aceeași zi la ora 19.57 „condițiile preliminare” au fost semnate. Dar, în următoarele zile, în absența oricărei măsuri practice, U.R.S.S. a cerut să se aplice prevederile, fapt ce a parvenit la Budapesta în zorii zilei de 15 octombrie. Horthy nu numai că a târâgănat aplicarea angajamentelor asumate, dar practic n-a luat măsuri de asigurare, ceea ce a înlesnit ca, la 16 octombrie, din dispoziția lui Hitler, regentul să fie înlocuit cu conducătorul partidului fascist „Crucile cu săgeți”, F. Szalasi.

Referindu-se la motivele pentru care acordul semnat la Moscova „n-a intrat în vigoare”, istoricul și diplomatul sovietic V. Israelian nota: „Tendințele favorabile continuării războiului erau încă puternice în sinul clicii horthyste și lucrurile trenau. Afind ca Ungaria avea intenția să înceteze războiul, hitleriștii l-au răsturnat pe Horthy, pe care l-au înlocuit cu alt fascist, Szalasi, șeful partidului „Crucile cu săgeți”.

În seara zilei de 19 octombrie, simultan cu trupele sovietice, Divizia Tudor Vladimirescu și Divizia 3 munte au pătruns în Debrețin, orașul fiind eliberat complet în următoarea zi. La 25 octombrie, un Comunicat special al Marelui Stat Major român anunța eliberarea deplină a părții de nord-vest a României: „Ajunse azi pe frontiera din 1940, diviziile noastre sînt gata de un nou efort și de noi lupte pentru cîștigarea definitivă a drepturilor noastre prin luptă alături de marii noștri aliați, pînă la înfrîngerea totală a forțelor germano-maghiare”. De la 29 octombrie forțele române au fost angajate în operația „Budapesta” declanșată de înaltul Comandament sovietic. În 24 decembrie, cînd luptele se desfășurau în imediata vecinătate a Budapestei, ziarul **Pravda** a anunțat că, la 21 decembrie, se constituise, în orașul Debrețin, Adunarea Națională Provizorie a Ungariei. S-a aflat, apoi, că a fost desemnat un guvern național provizoriu, în frunte cu generalul B. Miklos. În zilele următoare, la Moscova au început consultări cu reprezentanții diplomatici americani și britanici asupra proiectului sovietic al Convenției de armistiț cu Ungaria. La 2 ianuarie 1945 s-a anunțat că, în capitala sovietică, sosise o delegație ungară, condusă de ministrul de externe, J. Gyöngyösi, care a semnat la 20 ianuarie Convenția de armistiț. Din partea celor trei puteri (U.R.S.S., S.U.A., Anglia) a semnat mareșalul K.E. Vorosilov.

Conform Convenției, „deciziile de arbitraj” de la Viena, din 2 noiembrie 1938 și 30 august 1940, erau „declarată nule și neavente” (art. 19). În articolul 2, deși importanța practică era redusă, avînd în vedere situația de fapt, se făceau precizări de mare semnificație politică și cu vădite implicații pe planul dreptului și al legislației: „Ungaria a acceptat obligația de a evacua toate trupele și funcționarii unguri de pe teritoriile Cehoslovaciei, Iugoslaviei și României, pe care le-a ocupat dincolo de limitele frontierelor deținute de Ungaria la 31 decembrie 1937 și, de asemenea, de a abroga toate prevederile legislative și administrative referitoare la anexarea sau incorpo-

¹⁷ Primele unități române au trecut pe teritoriul Ungariei la 24 septembrie.

¹⁸ 1868-1957; după război, autoritățile americane au refuzat să-l predea Iugoslaviei unde se afla pe lista celor ce urmau să fie judecați pentru crime de război. A decedat în exil, în Portugalia.

¹⁹ M. Horthy.

²⁰ Din 9 octombrie și pînă în 19 octombrie la Moscova s-au aflat premierul W. Churchill și ministrul de externe A. Eden, care au avut îndelungi convorbiri cu I.V. Stalin și V.M. Molotov.

rarea de teritorii cehoslovace, iugoslave sau românești la Ungaria". În aceeași zi, guvernul Italiei, țară al cărei regim anterior participase, împreună cu Germania, la impunerea Dictatului de la Viena din 30 august 1940, îl declară nul și neavenit și își exprimă convingerea că, astfel, se refac condițiile „amiciției și colaborării între națiunea italiană și popoarele dunărene și balcanice, în interesul lor reciproc și pentru refacerea Europei”.

După constituirea, la 6 martie 1945, a guvernului Dr. P. Groza, unul din primele sale acte a fost demersul pe lângă guvernul sovietic în vederea instaurării administrației românești în nordul Transilvaniei. A doua zi după trimiterea scrisorii, respectiv la 9 martie, președintele Consiliului Comisarilor Poporului, I.V. Stalin, și-a dat consimțământul. A.I. Visinski – care a spus că evenimentul înseamnă „unirea, prin acest act, a Transilvaniei cu patria ei mamă – România” (în cuvântarea rostită la 12 martie, cu ocazia instaurării administrației românești în nordul Transilvaniei) – declara: „La soluționarea problemei asupra Transilvaniei, guvernul sovietic a pornit de la necesitatea de a anula nedreptățile arbitrajului de la Viena, care a încălcat drepturile primordiale ale României, ca și de la însemnătatea pe care o are Transilvania pentru soarta României în vederea luptei ei în rândurile Națiunilor Unite contra dușmanului comun Germania hitleristă”.

Cînd, în vara anului 1946, s-a reunit Conferința de pace, România a declarat plenipotențiarilor sosiți la Palatul Luxembourg: „Soldații noștri au căzut pentru libertatea lumii și pentru libertatea Transilvaniei; cei care au murit știu că mor pentru libertatea întregii Transilvanii. Mortii așteaptă ca făgăduiala care le-a fost făcută să fie ținută”²¹.

Pregătirea Tratatului de pace a început în toamna lui 1945, odată cu prima sesiune de la Londra a Consiliului miniștrilor afacerilor externe ai marilor puteri²². Încă în 23 ianuarie 1945, imediat după semnarea armistițiului de către Ungaria și declarația unanimă a guvernului Italiei privind caracterul nul și neavenit al Dictatului de la Viena, guvernul român afirmase: „Chestiunea Transilvaniei rezolvată, România va fi totdeauna dispusă spre o adevărată reconciliere cu o Ungarie democratică și pașnică, sincer lipsită de ambițiile de cucerire și dominație în bazinul dunărean pe care le-au practicat pînă acum regimurile ungare”. Din păcate, chiar în preajma primei sesiuni a Consiliului, avea să se verifice observația istoricului britanic C.A. Macartney că, începînd din 1919, „Ungaria n-a luat niciodată serios în considerare o stabilire de relații prietenești cu România”. Căutînd să provoace o stare de spirit ostilă, ministrul de externe de la Budapesta a adresat, la 5 septembrie, o notă Comisiei Aliate de Control, pretinzînd că este în posesia unor dispoziții ale guvernului român în legătură cu expulzarea maghiarilor din România. Era un fals atît de evident, încît n-ar merita reamintit dacă nu ar fi fost începutul unei campanii de neadevăruri.

A doua zi după deschiderea lucrărilor Consiliului miniștrilor de externe de la Londra, delegația sovietică a remis o notă privind „propuneri pentru Tratatul de pace cu România”. La punctul 3 se putea citi: „În legătură cu articolul 19 al Acordului de armistițiu și avînd în vedere contribuția României la cauza aliaților în războiul împotriva Germaniei, în Tratatul de pace trebuie introdus un articol care să prevadă transferul către România a întregii Transilvanii” (subl. ns.).

Conform deciziei Conferinței de la Moscova a miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii (16-26 decembrie 1945) ca tratatele de pace să fie pregătite de către marile puteri care încheiaseră

armistițiul cu țările respective, la Londra și-a început activitatea Comisia de redactare. În proiectul de Tratat cu România, remis de U.R.S.S., în martie 1946, la Conferința adjunctilor miniștrilor de externe, se prevedea – ca și la Conferința din toamna precedentă de la Londra – restituirea în întregime a Transilvaniei. La 19 martie 1946, însărcinatul cu afaceri americane la Londra, Gallman, transmitea Departamentului de Stat: „N-am observat nici un semn care să confirme știrile recent provenite de la Budapesta că sovieticii ar putea privi binevoitor ideea unei revizuirii a frontierei ungaro-române în favoarea Ungariei. Cînd subiectul a venit în discuție la reuniunea din 11 martie, Gusev²³ a afirmat categoric că guvernul sovietic consideră că întreaga Transilvanie trebuie să revină României. Trebuie să privim poziția sovietică ca fiind o poziție hotărâtă, de pe care nu vor fi cîlîtici ușurîntă”. Deoarece, la 10 aprilie 1946, s-a propus o formulare care declara hotărârile Dictatului de la Viena din 30 august 1940 nule și neavenite, „fără a împiedica, însă, negocieri directe între guvernele României și Ungariei, în vederea modificării frontierei”, conform unui raport diplomatic american din 13 aprilie 1946, F.T. Gusev „nu a acceptat propunerea S.U.A., afirmînd că aceasta lasă impresia că se recunoaște că Dictatul de la Viena, de inspirație hitleristă, a fost, într-o oarecare măsură, drept. El a întrebat de ce i s-ar acorda o astfel de compensație Ungariei, a cărei reputație în timpul războiului nu o justifică. Tratatul de pace, a spus Gusev, trebuie să stabilească definitiv frontiera la granița actuală și nu să o lase ca o sursă de discordie”.

Pe măsura ce se apropia Conferința de pace, inițial programată a se deschide pînă la 1 mai, diplomația ungară și-a intensificat activitatea pentru a obține sprijin internațional în legătură cu un teritoriu de 22 000 kmp. în Transilvania. În cursul lunii aprilie 1946, șeful guvernului și liderul partidului micilor agrarieni, F. Nagy, susținea că ar fi primit la Moscova sprijin pentru astfel de cereri. Cînd însă la 24 aprilie, în Comisia parlamentară pentru afaceri externe de la Budapesta, ministrul de externe I. Gyöngösy a fost presat de întrebări, a răspuns că propunerea n-a primit un sprijin sau asentiment în

²¹ În luptele pentru eliberarea părții de nord-vest a României s-au înregistrat jefia și singele a 49.777 militari români – morți, răniți sau dispăruți. În aprigele înclăstări pentru eliberarea Ungariei s-au adăugat 42.000 morți, răniți și dispăruți. Pierderile suferite în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei s-au ridicat la 66.695 militari (morți, răniți și dispăruți).

²² 11 septembrie-2 octombrie; organismul a fost constituit în urma hotărîrilor Conferinței la nivel înalt americano-sovietico-britanică, de la Potsdam (17 iulie-2 august 1945).

²³ F.T. Gusev (1905-1987); numit în 1943 șeful misiunii diplomatice sovietice la Londra, anterior șeful secției a doua europene (în componența căreia intra și Marea Britanie) din Comisariatul poporului pentru afaceri externe pînă în 1942. Din august 1942 pînă la numirea la Londra, primul reprezentant diplomatic sovietic în Canada. Din august 1946, adjunct al ministrului afacerilor externe al U.R.S.S. Între 1943-1946, a fost ambasador în Marea Britanie, calitate în care a participat la conferințele la nivel înalt de la Teheran (1943), laita (februarie 1945), Potsdam.

cursul convorbirilor de la Moscova. Prima fază a Conferinței miniștrilor de externe (U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța) s-a deschis la 26 aprilie 1946, la Paris. La 4 mai, guvernul ungăr s-a adresat Conferinței cerându-i „ca o parte a Transilvaniei să-i fie retrocedată”. Cum în presă și în declarațiile unor oficialități de la Budapesta se lăsa să se înțeleagă că ar exista un sprijin pentru astfel de pretenții, printr-o coincidență, chiar în aceeași zi, cotidianul britanic *Times* consemna că „sovieticii nu au făcut nici un fel de promisiuni”. De altfel, cum menționa un document de lucru al delegației americane, din 7 mai, „proiectele sovietice de tratate de pace cu România și Ungaria conțin prevederea că sentința de la Viena, din 30 august 1940, care a dat jumătate din Transilvania Ungariei, este declarată nulă și neavenită, iar întreaga Transilvanie este înapoiată României”. În aceeași zi, declarând Dictatul de la Viena nul și neavenit și restabilind frontiera româno-ungară de la 1 ianuarie 1938 – fapt la care s-au raliat, pentru prima oară, S.U.A. și Marea Britanie –, Conferința miniștrilor de externe părea că închisese un capitol dureros. Dar premierul F. Nagy și-a intensificat campania, efectuând un turneu la Washington, Londra și Paris, în luna iunie, și încercând să acrediteze iluzii periculoase în țara sa. În fața Conferinței de pace de la Paris, deschisă la 29 iulie²⁴, reprezentanții Ungariei au reluat, mai întâi (la 14 august), cererea referitoare la 22 000 kmp., redusă, ulterior (31 august), la 4 000 kmp., cuprinzând perimetrul Satu Mare, Carei, Oradea, Salonta, Arad.

Încă înainte de a se ajunge la aceste pretenții provocatoare în Conferință, reprezentanții guvernului român, membri de frunte ai P.C.R., au atras atenția asupra caracterului periculos al activității diplomației ungare în legătură cu revizuirea frontierelor, pentru permanentizarea unui focar de tensiune în centrul Europei; ei au exprimat constructiv căile și metodele așezării relațiilor dintre cele două țări pe baze sănătoase, apărând cu fermitate drepturile României.

Poziția generală a României față de cuprinsul proiectului Tratatului de pace a fost exprimată în după-amiaza zilei de 13 august. În ce privește readucerea frontierei româno-ungare la traseul de la 1 ianuarie 1938, se arăta că „România primește acest act reparator cu voiață fermă de a-și îndeplini fără șovăială rolul său de factor al concordiei și ordinii între celelalte popoare libere și democratice”. După două zile, folosindu-se de prilejul discuției generale la declarația delegației finlandeze, premierul și ministrul de externe francez, G. Bidault, referindu-se la dorința țării sale de a reînnoa legăturile cu țările cu care urmau să fie încheiate Tratatul de pace, spunea: „În acest sens, noi primim cu simpatie declarațiile făcute în special de delegația română”. De altfel, generalul G. Catroux, delegat al Franței, releva valoarea morală a recunoașterii drepturilor României, deoarece „implică o condamnare formală a sentinței de la Viena, act de violență criminală”. Nici o delegație nu s-a pronunțat, în momentul votului, în favoarea opiniilor delegației ungare, nici una împotriva poziției României.

În ședința din 5 septembrie a Comisiei politice și teritoriale pentru România, cînd a avut loc votul, ambasadorul sovietic A.E. Bogomolov a evocat „caracterul nedrept” al Dictatului de la Viena „ca o parte a pregătirilor atacului german împotriva U.R.S.S. și a altor Națiuni Unite. Nu este, deci, sur-

prinzător că Națiunile Unite au decis să anuleze sentința de la Viena și să restabilească frontiera care a existat în 1938”. La 10 octombrie, ministrul de externe al U.R.S.S., V.M. Molotov, în ședința plenară a Conferinței, consacrată discuției generale asupra Tratatului de pace cu România – evocînd faptul că România „s-a eliberat de regimul lui Antonescu, s-a alăturat Aliaților” – a declarat: „Alături de noi, în rîndurile armatelor aliate, noua Românie democratică a luptat apoi pentru a-l răsturna pe Hitler, suferind pierderi notabile. Nimeni dintre noi nu se gîndește să nege meritele poporului român în acest domeniu și este suficient să spunem că noi toți recunoaștem că este indispensabil și echitabil să transăm, în Tratatul de Pace, chestiunea Transilvaniei, în așa fel încît să răspundem, în esență, aspirațiilor și intereselor naționale ale poporului român”.

Comisia politică și teritorială pentru Ungaria și-a ținut ultima ședință la 5 octombrie. Raportul Comisiei consemnează redactarea definitivă: „Deciziile sentinței de la Viena din 30 august 1940 sînt declarate nule și neavenite. Frontiera între Ungaria și România, așa cum exista la 1 ianuarie 1938, este restabilită prin prezenta dispoziție (Art. 1, paragraful 2); Ungaria se angajează să recunoască deplina valoare a Tratatelor de pace cu Italia, Bulgaria, România și Finlanda (Art. 6); Starea de război între Ungaria și România ia sfîrșit la intrarea în vigoare a Tratatului de pace cu România (Art. 7).” Același document înscrie și faptul că, la Articolul 4, a fost adoptat un amendament de origine cehoslovacă, prin care se introduc cuvintele „inclusiv o propagandă revizionistă” în enumerarea măsurilor de interzicere conforme Convenției de armistițiu. Astfel în noua redactare, rămasă definitivă, propaganda revizionistă este interzisă. Tratatul de pace cu Ungaria, în preambulul său, spre deosebire de alte tratate de pace, nu reține, în nici un fel, vreo participare la războiul cu Germania, deși, prin Convenția de armistițiu din 20 ianuarie, această țară ar fi urmat să pună la dispoziție opt divizii. La 12 octombrie, cu prilejul continuării discuției generale asupra Tratatului de pace cu Ungaria, F.T. Gusev a spus: „Ungaria a fost ultima dintre țările satelite ale Germaniei care a rupt relațiile cu aceasta și a ieșit din războiul împotriva Puterilor Aliate (...) Guvernele fasciste ale Ungariei au reușit prin cele două sentințe de la Viena să anexeze importante teritorii care aparțineau atît Cehoslovaciei, cît și României. Rezultatul acestor „recompense de la Viena”, cum au fost denumite, a fost că Ungaria fascistă s-a pus în întregime la dispoziția Germaniei și i-a furnizat, în cursul întregului război, soldați, aprovizionare, materii prime și tot ce e necesar unui război”. Pentru guvernul român, cum își exprima el speranța în nota sa din 8 februarie 1947, „consacrarea definitivă a drepturilor României asupra întregii Transilvanii stinge pentru totdeauna un mare proces istoric și deschide, în același timp, pentru două popoare vecine și chemate să se înțeleagă, drumul concordiei și colaborării prietenești”.

Succesul obținut în ceea ce fusese centrul activității diplomatice a guvernului instaurat la 6 martie 1945 era un triumf al unor drepturi imprescriptibile, al jertfelor nenumărate de-a lungul vremii, incununate de cele din perioada finală a celui de al doilea război mondial. El a fost și urmarea sprijinului primit în cursul elaborării proiectelor Tratatului de pace. În expozeul prezentat în fața Adunării Deputaților, la 23 august 1947, ministrul de externe Gh. Tătărascu, după ce menționa că, „fără sprijinul popoarelor Uniunii Sovietice, Transilvania de nord nu ar fi redevenit în întregime românească”, aducea mulțu-

²⁴ Conferința era consacrată Tratatelor de pace cu Italia, România, Finlanda, Bulgaria și Ungaria.

miri „și celorlalte mari puteri care s-au raliat la satisfacerea punctului de vedere românesc”, precum și „tuturor celorlalte popoare, care, prin delegații lor, au aprobat soluțiile favorabile României, menționând, în primul rând, Iugoslavia și Cehoslovacia”.

Consacrind, pe planul dreptului internațional, anularea Dictatului imperialist de la Viena din 30 august 1940, Tratatul de pace de la Paris a atestat frontiera recunoscută prin Tratatul de la Trianon, act ce însemna, implicit, reconfirmarea hotărârii de autodeterminare din 1918, adoptată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de unire pe veci a Transilva-

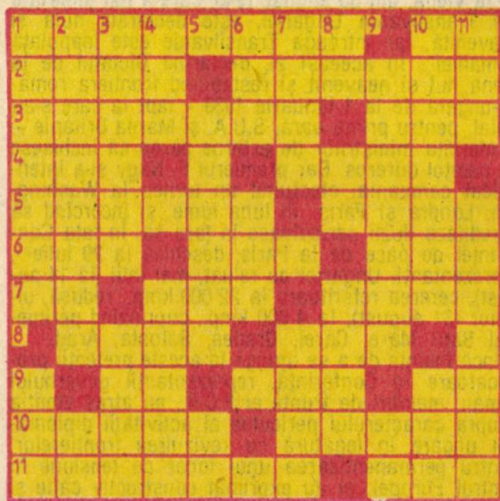
niei cu România. Tratatul de pace a anulat definitiv cele două dictate fasciste de la Viena, au anulat cuceririle teritoriale ale agresorilor fasciști și revizionisti pe întreaga rază a aplicării lor, au respins tentativele de tirguiri teritoriale, au condamnat revizionismul și orice încercări de a-i da vreun temel legal. Prin aceste acte de justiție, ele au creat premise menite să întărească pacea și colaborarea în bazinul dunărean și în întreaga Europă.

dr. Eugen Preda

IDEEA DE INDEPENDENȚĂ LA ROMÂNI

ORIZONTAL: 1) Strămoșii noștri, care, în urmă cu 2500 de ani, au declanșat apriga luptă pentru păstrarea unității, libertății și independenței (2 cuv.) — Neagașie. 2) Stat în Peninsula Arabia — Volevod (1359—1365) care, înfrângând în 1359 oștile lui Ludovic cel Mare al Ungariei, asigură independența Moldovei. 3) Volevod al țării Litua (?—c.1277), care, dorind să obțină prin luptă independența statului său de sub suveranitatea ungară, a plătit cu viața această încercare — Iași (pop.). 4) Râu în U.R.S.S. — Mamifer acvatic din ordinul pinipedelor. 5) Domn al țării Românești (Radu: 1421: 1423—1426) care menține independența statului său în urma victoriilor obținute asupra tătarilor, turcilor și principilor ardeleni filoturci — Un rînd dintr-o poezie. 6) Literă chirilică — Erou român care, în timpul Războiului de Independență, a capturat steagul turcesc de la Grivița (Gri-gore) — Oraș în Iran. 7) Miez de nucă! — Ministerul Comerțului Interior (abr.) — Tîrg în Nepal. 8) Che-marea rașelor — Tărm. 9) Elena Halmăgeanu — ...înalț, locul unde la 10 ianuarie 1475, Ștefan cel Mare obține o răsunătoare victorie împotriva turcilor, menținind independența Moldovei (neart.) — Olga Dumitrescu. 10) Localitate în care se declanșează, la 9/21 Iunie, Revoluția de la 1848 din Țara Românească, prin citirea unei proclamații care prevedea la primul articol independența administrativă și legislativă a țării și neamestecul nici unei puteri străine în afacerile interne — Ostaș leșean prezent în armata lui Garibaldi, dar și în Războiul de Independență de la 1877. 11) Localitate unde domnul Moldovei Ioan Vodă cel Viteaz, continuind lupta înaltașilor săi pentru independență, înfrînge în 1574 o armată turco-munteană — Domn al Țării Românești (1420—1431) care s-a remarcat prin victoriile obținute în luptele cu turcii, pacea pe care este obligat s-o încheie în 1428 cu Poarta consemnind independența țării sale.

VERTICAL: 1) Cunoscut om politic (Nicolae: 1810—1878) care, în 1856, îl scria lui Napoleon al III-lea că „poporul românesc din Principatele Dunărene (...) va căpăta locul la care aspiră printre națiunile civilizate ale Europei, ținta sa fiind crearea unui stat cu totul independent și suveran” — Zgomot caracteristic vîntului. 2) Marele nostru poet, care, considerind dobîndirea independenței absolute a României ca o etapă dintr-o succesiune de momente importante a neamului românesc, spunea că „Independența, departe de a fi meritul actualei generații, e suma vieții noastre istorice” — Sandu Ionescu. 3) Populație situată în partea de nord a Marii Negre,

care, încercînd să încalce independența Țărilor Române, a fost înfrîntă de fiecare dată de către domnitorii români (masc. pl.) — Unul dintre întemeietorii societății „Frăția”, organizație ce a militat sub diferite forme pentru independența politică a țării (Christian). 4) Început de onomatopee! — Volevod (1593—1601) care întruchipează în cel mai înalt grad ideea de independență politică și, totodată, de unitate statală românească, pe care o va înfăptui în 1600. 5) Domn al Țării Românești (Vladislav: 1364—c. 1377) care a întărit independența țării înfrîngînd pe unguri în 1368 și respingînd un atac turcesc în anul următor — Zaharia Stancu. 6) În răboj! — Înediți. 7) Caschetă de hirtie — Obicești. 8) Ion Grigore — Olga Vasilescu — ...de la Afumași, domn al Țării Românești (1522—1529), care, pentru păstrarea independenței țării a purtat 20 de lupte cu turcii. 9) Regele-erou al geto-dacilor (87—106 e.n.), care a dus mai multe războaie cu romanii, încercînd să mențină independența statului — Nicolae Dinescu. 10) Domn al Țării Românești (c. 1310—1352) care, prin victoria obținută la Posada, în 1330, împotriva lui Carol Robert de Anjou, și-a consolidat independența țării — Kiu în U.R.S.S. 11) Se împlinesc 111 de la proclamarea independenței de stat a României — Localitate unde la 12/24 ianuarie 1878, în timpul Războiului de Independență, armata română a reușit o strălucită victorie asupra turcilor.

DICTIONAR: ESI, ENA, CSI, BAM, RABI, UTIU, VII, ABO, OKA.

Gheorghe Bratoveanu

Orizonturi
ale
cunoașterii

● *Activitate nobilă, eforturi unitare pentru valorificarea pașnică a spațiului extraatmosferic.* ● *Programe spațiale realiste, de anvergură.* ● *Orbitele periterestre — un excelent laborator spațial.* ● *După perioada de „acalmie”, o posibilă „renaștere selenară”* ● *Invitație pe Lună la a 50-a aniversare a erei spațiale* ● *Mesageri de pe Terra — pe alte planete* ● *Cosmosul îndepărtat — arenă generoasă a colaborării internaționale pașnice.* ● *De la civilizația terestră la cea interplanetară.* ● *Etapă nouă în explorarea Luceafărului* ● *„Pete albe” în cercetarea atmosferei venusiene.* ● *În centrul atenției — Marte* ● *„Phobos” — un proiect complex cu destinații multiple.* ● *Spune-mi cine-ți sînt sateliții, să-ți spun ce planetă ești!* ● *A treia planetă „vizitată” de „Voyager-2”* ● *Rendez-vous interplanetar la 3 miliarde km de Soare* ● *Uranus îmbogățit cu 10 sateliți și al zecelea inel* ● *Dublă întâlnire cu planeta Neptun și sateliții acesteia.*

Pas cu pas spre planetele sistemului nostru solar

Explorarea planetelor — apropiate sau îndepărtate de Terra — și a sateliților acestora formează obiectul multor proiecte elaborate de specialiști și savanți, dintre care unele puse în aplicare, iar altele în fază de declanșare, urmînd a fi realizate în deceniile viitoare. De remarcat că aceste vaste programe de investigații, care, în general au în vedere o perspectivă îndelungată, se derulează paralel cu cercetările și experimentele științifice și tehnice, efectuate la bordul unor mijloace spațiale pilotate sau automate, ce evoluează pe orbitele circumterestre, ceea ce înnoiește activitatea și eforturile unitare ale întregii cosmonauticii pentru valorificarea spațiului extraatmosferic în scopuri exclusiv pașnice, în opoziție cu tendințele de militarizare a Cosmosului.

Caracterul enigmatic al celorlalte planete, dar mai ales inospitalitatea lor determină, deocamdată, trimiterea către ele numai a unor mesageri de pe Terra: stații și sonde automate interplanetare. Aceste mijloace sînt capabile să furnizeze date și imagini concludente despre o serie de procese și fenomene care au loc pe respectivele corpuri cerești, permițînd astfel să se treacă, într-un viitor apropiat, la realizarea visului dintotdeauna al omenirii: călătoriile interplanetare ale unor expediții cu echipaje umane.

Dar pînă atunci, pînă cînd omul, deplasîndu-se cu mijloace făurite de el, va putea debarca pe o altă planetă, acest Cosmos îndepărtat, imprezibil și inospitalier, trebuie cunoscut și cucerit pas cu pas, prin trimiterea sistematică de aparate spațiale automate, apte să

străpungă bariere socotite cîndva insurmontabile, să întregască cunoașterea în detaliu a planetelor surori ale Terrei și, prin aceasta, să contribuie la dezlegarea enigmelor legate de formarea și evoluția Pămîntului, a vieții terestre.

Fapt este că orizonturile cunoașterii interplanetare se lărgesc continuu, îndreptînd optimismul savanților și specialiștilor, care se călăuzesc după nobilul principiu potrivit căruia cunoașterea generează cunoaștere. Experiența cosmonauticii sovietice în edificarea de complexe orbitale pilotate cu funcționare cvasipermanentă — precursorare, probabil, ale viitoarelor platforme spațiale de proporții, practic, ale unor cosmodroame mobile interplanetare — ca și succesele astronauticii americane în domeniul trimerii și debarcării de echipaje umane pe Lună, remarcabila colaborare internațională în cercetarea directă, cu mijloace spațiale, a cometei Halley, dar mai ales numeroasele trimiteri de stații și sonde automate — sovietice și americane — spre diferitele planete ale sistemului nostru solar, constituie premise sigure pentru cutezătoarele misiuni viitoare în Cosmosul îndepărtat.

În așteptarea noilor misiuni spațiale, să trecem succint în revistă principalele reușite din ultima perioadă în explorarea interplanetară, înregistrate grație folosirii mijloacelor astronomice moderne, prezentînd, totodată, cîteva din programele de perspectivă ce se dovedesc extrem de generoase și în ceea ce privește cooperarea internațională pașnică.

Orizonturi ale cunoașterii

Succesele din ultimii ani ale cosmonauticii pilotate și automate în investigarea „Cosmosului apropiat” atestă că omul, dirijând mijloacele făurite de el, s-a instalat temeinic pe orbitele circumterestre; iar aceste componente importante ale spațiului extraatmosferic au devenit arenă de desfășurare a unor activități multiple, puse în serviciul științei și economiei. Totodată, Cosmosul apropiat se dovedește un excelent laborator pentru punerea la punct a unor metode și mijloace de studiere a Pământului și mediului cosmic înconjurător, precum și un avanpost și bază de pregătire ale viitoarelor expediții interplanetare. Evident, această activitate constituie doar un început, ce se cere consolidat și dezvoltat, o condiție prealabilă pentru pașii următori. După opinia generală, eforturile pentru cercetarea și valorificarea ca un tot unitar a spațiului cosmic impun promovarea mai susținută a cooperării internaționale pașnice, neadmiterea amplasării de arme nucleare sau de alte mijloace de distrugere și poluare a spațiului extraatmosferic. Aceste eforturi ar trebui să aibă în vedere, cu precădere, spațiul periterestru, precum și satelitul natural al planetei noastre, Luna, care să fie astfel inclusă în noțiunea de Cosmos apropiat. Ca o prelungire a acestor activități, este de așteptat desfășurarea concomitentă și susținută a explorării altor planete și sateliți naturali ai acestora. În ipostaza menționată, satelitul Terrei pare să ocupe un rol proeminent.

„Renașterea selenară”

După fantastică debarcare pe Lună, din vara anului 1969, a misiunii americane „Apollo-11”, reeditată la câteva luni (noiembrie 1969) de echipajul „Apollo-12” și reluată (în decembrie 1962) de o altă expediție spațială americană în cadrul aceluiași program selenar, după spectaculoasă serie de zboruri selenare efectuate de cele 24 de stații automate sovietice „Luna-2”, în cercetările directe asupra satelitului nostru natural a intervenit o perioadă de prelungită „acalmie”. Explicația acestei „pauze” este dată, în principal, de concentrarea eforturilor savanților și specialiștilor asupra Cosmosului periterestru, unde cercetările și experimentele științifice și tehnice se vădesc extrem de utile pentru progresele științei și economiei. Sint cunoscute, în această privință, realizările de excepție ale cosmonauticii pilotate sovietice, pe complexe spațiale edificate pe orbită evoluind cu succes, în cadrul unei fructuoase colaborări internaționale, și cosmonauți din alte țări, printre care și primul cosmonaut al Republicii Socialiste România, Dumitru Prunariu, precum și progresele remarcabile ale astronauticii americane, ca și intrarea în „clubul spațial” a R.P. Chineze, a Japoniei

și a unor țări vest-europene. Toate acestea nu au însemnat nicidecum că cercetările selenare au fost complet date uitării, că specialiștii au încetat să-și pună întrebări în legătură cu reeditarea la o scară și mai amplă a zborurilor selenare cu echipaje umane, care să permită o aprofundare a explorărilor și — de ce nu? — să creze pe solul lunar baze științifice locuite pentru valorificarea în scopuri pașnice a resurselor selenare, pe calea colaborării internaționale, în folosul tuturor popoarelor.

Cert este că, acum, savanții și specialiștii își îndreaptă din nou atenția asupra Lunii. Ei vorbesc de o posibilă „renaștere selenară”, în cadrul unui program de perspectivă pentru ultimul deceniu al acestui mileniu și primele decenii ale mileniului următor. Tot mai frecvent se avansează ideea că, la cea de-a 50-a aniversare a lansării primului satelit artificial al Pământului¹, să fie inaugurată pe Lună o bază științifică locuită. La recente simpozioane și dezbateri științifice, unde s-au examinat în detaliu problemele organizării și funcționării primelor așezări umane amenajate în afara planetei noastre, s-a degajat, ca principală concluzie, necesitatea ca cercetările viitoare asupra Selenei să vizeze, în primul rând, utilizarea pașnică, în folosul umanității, a resurselor satelitului nostru natural, ca etapă esențială, iminentă a valorificării spațiului cosmic.

Primele proiecte de amenajare a unor așezări locuite pe Lună — practic, de creare a unei baze științifice selenare, care folosește stații periterestre și circumlunare — au apărut încă în urmă cu mai bine de 20 de ani. În cadrul Federației internaționale de astronautică funcționează un Comitet special, menit să coordoneze lucrările privind proiectarea de laboratoare științifice pe Lună. Ca model de colaborare internațională este luată activitatea comună desfășurată de diferite organizații științifice din mai multe țări pentru studierea Antarcticii.

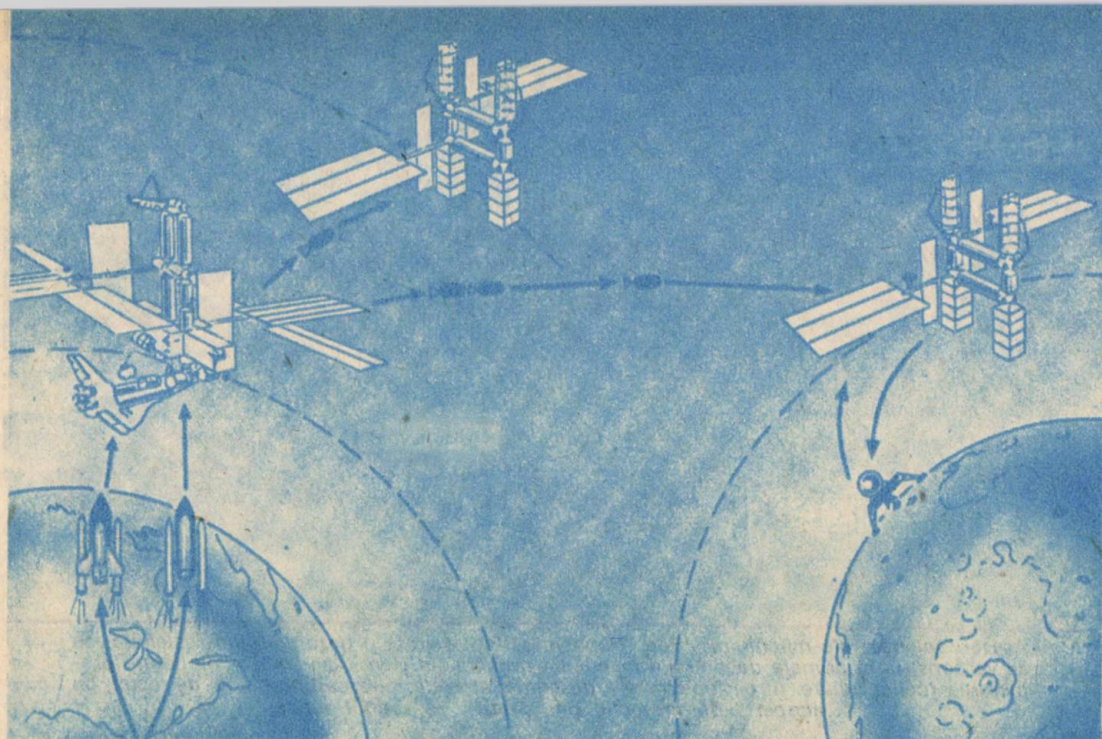
Pornind de la experiența acumulată în domeniul studierii și valorificării spațiului circumterestru cu ajutorul nemijlocit al aparatelor cosmice pilotate, s-a ajuns la concluzia că, în următoarele câteva decenii noțiunea de Cosmos apropiat va include neapărat și Luna. În atenția organismelor de specialitate ale O.N.U. se află un program comun, pe etape, pentru valorificarea pașnică a Cosmosului până în anul 2000, propus de Uniunea Sovietică. Programul preconizează ca până la finele actualului mileniu, să fie create condiții pentru trecerea la valorificarea practică și la folosirea Lunii, încă în primele decenii ale mileniului XXI, astfel încât așezările selenare amenajate să poată fi utilizate ca baze de plecare și organizare a zborurilor către alte planete. Aceasta ar însemna crearea de premise reale pentru ca, încă la începutul celui de-al treilea mileniu, civilizația terestră să devină civilizație interplanetară.

Deși realizarea practică a unor asemenea proiecte nu poate demara mai devreme de anul 2000, specialiștii Centrului spațial de la Huston (SUA) consideră că se impune, de pe acum, trecerea la studierea principalelor aspecte ale problemelor privitoare la strategia valorificării Lunii, ca etapă în crearea unei civilizații globale. Este posibilă, totuși, crearea prealabilă a unui laborator științific special cu funcționare îndelungată.

¹ În iulie 1969 s-a realizat unul dintre cele mai îndrăznețe vise ale omenirii — debarcare a omului pe Lună. Trei astronauti americani Neil Armstrong, Edwin Aldrin și Michael Collins, s-au apropiat de Selenă. Primii doi au debarcat pe solul lunar, al treilea rămânând în modulul circumlunar.

² Ultima dintre sondele selenare automate sovietice — „Luna-24” — a revenit pe Terra la mijlocul anului 1976, aducând în minicontainerele sale mostre de sol lunar.

³ Primul satelit artificial al Pământului a fost lansat la 4 octombrie 1957 de către Uniunea Sovietică.

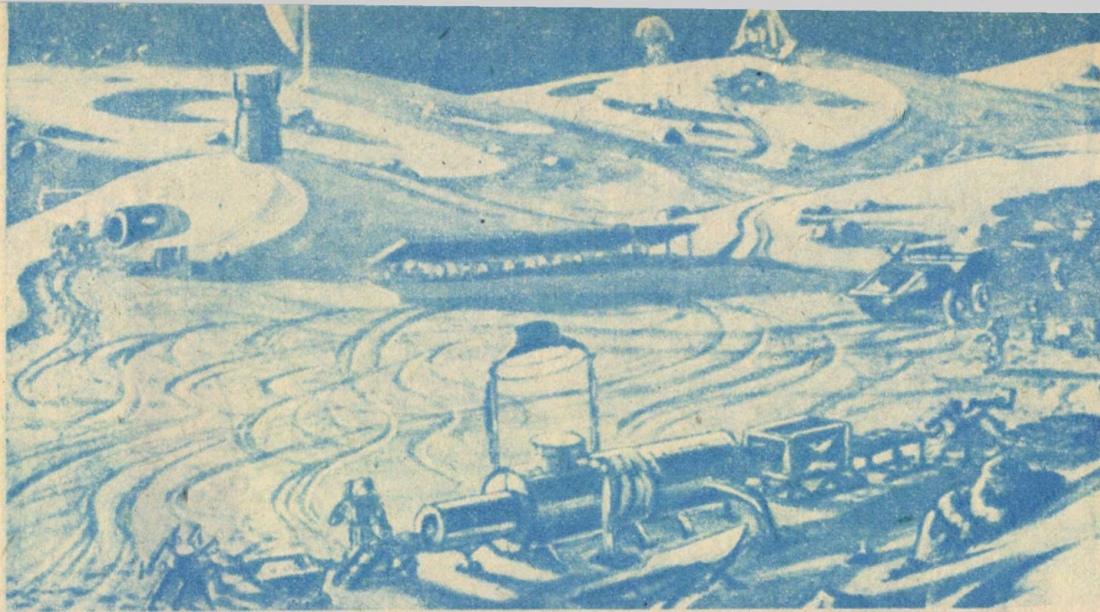
Schema operațiunilor de transport pentru crearea bazei științifice selenare locuite, cu folosirea de stații orbitale circumterestre și circumlunare (unul din proiectele americane). În stînga: stații orbitale periterestre - pe orbită înaltă (sus) și pe orbită inferioară (jos). În partea dreapta - stație orbitală circumlunară (sus) și, respectiv, modulul de aselenizare

deoarece apariția acestuia, mai înainte de finele mileniului actual, ar deschide posibilități principale cu totul noi pentru rezolvarea unor sarcini fundamentale privind studiarea genezei și evoluției sistemului nostru solar, inclusiv a problemelor legate de istoria noastră a Terrei. În opinia astronauticii americane, același laborator selenar ar constitui un mijloc adecvat pentru studierea concomitentă a Cosmosului apropiat și, respectiv, a celui îndepărtat, pentru efectuarea de experimente spațiale inedite în domeniile astronauticii, fizicii, chimiei și biologiei spațiale, în multe alte direcții ale științelor fundamentale și aplicate.

O multitudine de considerente — începînd cu avantajele pe care le-ar reprezenta folosirea materialelor selenare la construcția de mari platforme orbitale înalte și la protejarea complexelor pilotate împotriva radiațiilor și terminînd cu montarea pe orbite periterestre a centralelor energetice solare, dar, mai ales, faptul că nu au fost clarificate pe deplin unele aspecte legate de păstrarea, de către satelitul nostru natural, a celor mai prețioase informații despre etapele primare ale evoluției sistemului solar — sînt avute, de asemenea, în vedere de autorii proiectelor selenare și variantelor acestora. Calea cea mai simplă ar fi următoarea: după alegerea locului de amplasare pentru viitoarea așezare selenară locuită, pe suprafața Lunii sînt trimise instalații și aparatură automată destinate prelucrării industriale a materialelor de construcții recoltate de pe solul lunar. Potrivit celor preconizate, se consideră că locul optim de amplasare a complexului de locuit selenar ar fi Oceanul Furtunilor — o zonă cuprinsă între longitudinea 55-65 din preajma Ecuatorului selenar. Cînd instalațiile automate își vor fi început activitatea, asigurînd primele cantități de materiale necesare viitoarei așezări, acolo este trimis și modulul de locuit. Un robot special, dirijat de pe Terra, amplasează, apoi, modulul de locuit în lăcașul creat în acest

scop sau într-un adăpost natural selenar cu adîncimea necesară, peste care pot fi depuse straturi de regolit lunar, pentru asigurarea protecției respectivului adăpost de radiații, precum și împotriva supraîncălzirii din cursul zilei, respectiv, a răcirii rapide din timpul nopții selenare. La început, de pe Terra vor fi asigurate și primele cantități de oxigen și hidrogen, urmînd ca, ulterior, oxigenul și apa să fie produse din „resurse locale”, cu ajutorul instalațiilor automate. Transporturile ulterioare pentru ruta Pămînt-Lună vor duce utilajele și aparatura științifică necesare, precum și membrii echipajelor misiunii, al căror număr nu va depăși 12 persoane.

Un alt program selenar, cu mult mai complex, prevede, într-o etapă prealabilă, efectuarea unei serii de zboruri de recunoaștere și cu caracter tehnologic, urmat de trimiterea simultană de instalații automate și roboți selenari, precum și mijloace spațiale pilotate. Ca mijloc de transport intermediar, se preconizează folosirea unei stații cosmice de mare capacitate, plasată pe orbită circumterestră, conducerea întregii operațiuni de pe solul lunar fiind asigurată cu ajutorul unei stații circumselenare. Referitor la detaliile constructive ale așezării selenare, fiecare modul al acesteia poate fi alcătuit din cilindri de aluminiu, acoperiți cu straturi de regolit avînd grosimi de 2-5 metri. Un sistem ecologic, funcționînd în circuit închis, asigură condițiile necesare vieții, inclusiv regenerarea apei și aerului. Același proiect prevede asigurarea integrală a consumului de oxigen provenit din resurse locale, de pe Pămînt expeditîndu-se numai azot și apă sau hidrogen pentru prepararea apei în instalațiile de pe Lună. În sere lunare formate, de asemenea, din cilindri modulari, vor fi cultivate plante. Cantități suplimentare de oxigen vor fi obținute din producția de masă verde, care va fi folosită și pentru creșterea unor animale de casă cu producție ridicată de carne, spre a avea, astfel,

Așezări selenare ale mileniului viitor. Probabil, astfel va arăta o bază științifică selenară, ce se va construi în primele decenii ale mileniului următor. În prim-plan - instalații pentru prelucrarea rocilor lunare. În partea stângă a desenului se vede intrarea în modulul de locuit, cu acoperiș de protecție din straturi de regolit lunar

și o balanță alimentară echilibrată. Obiectivele cu destinație științifică din perimetrul așezării selenare vor avea, și ele, o formă adecvată funcțiunilor îndeplinite. Absența atmosferei și gravitația redusă permit realizarea pe Lună a unor construcții ușoare și economice de proporții, inclusiv observatoare astrofizice dotate cu telescoape optice având diametrul oglinzii de 25 metri. Specialiștii precizează că, în condițiile selenare, cu ajutorul unui astfel de instrument, este posibilă efectuarea de observații directe asupra planetelor și stelelor apropiate, a galaxiilor învecinate.

Sonde aerostatice pe Venus

Istoria mai nouă a investigațiilor directe asupra ionosferei și atmosferei planetei Venus — vecina noastră dinspre Soare — este de-a dreptul pasionantă, sub raportul cunoașterii științifice, fără ca aceasta să micșoreze cumva adorația generală față de Zeița primăverii și a iubirii, sau, cum mai este numită, Luceafărul, cel atît de mult cîntat de poeți.

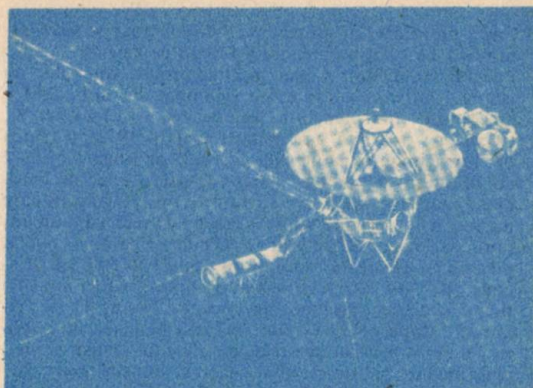
Astronomii au ajuns, încă de multă vreme, la convingerea că suprafața venusiană nu poate fi observată prin telescop, deoarece planeta este acoperită de straturi groase de nori în continuă mișcare. Aceștia formează un înveliș dens, neîntrerupt; la altitudinea de 45-50 km, păturile de nori au grosimi de aproape 20 km; mai sus — pînă la 90 km, ca și în limite inferioare pînă la 30 km, sînt zone de ceață densă. Uimitor este dinamica acestor mase de nori. Dacă, pentru toate corpurile cerești, este valabilă aserțiunea: — „Pe planete suflă vîntul” —, acest adevăr trebuie ridicat la pătrat în ceea ce privește Venus. Întreaga planetă este cuprinsă de o puternică circulație zonală, la înălțimea de 60-70 km, viteza vîntului fiind de aproximativ 100/metri pe secundă. Mișcarea norilor din preajma limitelor menționate creează impresia că Venus se rotește cu mare viteză, efectuînd o rotație de 4

zile, deși, după cum arată măsurătorile prin radiolocație, corpul greu al planetei are o perioadă de rotație de aproape 243 de zile. Este adevărat că odată cu altitudinea, scade și viteza vîntului; oricum, însă, în regiunea de latitudine ecuatorială (54 km), viteza medie a vîntului este de aproape 70 metri pe secundă. Toate aceste date au fost obținute succesiv cu ajutorul aparatelor interplanetare — sovietice și americane — ale sateliților artificiali sovietici din seria „Venus”, iar, mai recent, al sondelor aerostatice sovietice „Vega-1” și „Vega-2”. Cele trei categorii de aparate spațiale reprezintă mijloace moderne pentru cercetarea directă a atmosferei planetei Venus, ca și a solului acesteia. De altfel, cercetările efectuate au îmbogățit substanțial cunoștințele asupra „farului strălucitor” al sistemului nostru solar.

Etapa nouă în cercetarea venusiană a debutat în urmă cu 20 de ani, cînd un important mesager terestru — stația interplanetară sovietică „Venus-4” — a transmis pentru prima oară (în 1967) pe Pămînt semnale și imagini de pe Luceafăr (prima stație sovietică „Venus-1” a fost lansată în 1961); precursora redutabilă a lui „Venus-4” a fost sonda americană „Mariner-2”, care (în 1962) a survolat planeta la o distanță de 35 000 km, dar ea nu a putut furniza prea multe date despre atmosfera venusiană. Pe atunci, la început de eră cosmică, stațiile automate interplanetare abia „învătau” să zboare. Pe traseele interplanetare s-au succedat, an de an, alte stații cosmice sovietice din familia „Venus” purtînd numerele de ordine 5 și 6 (1969), 7 (în 1970), 8 (în 1972), 9 și 10 (în 1975). Practic, după 1975 au intrat în acțiune stațiile automate sovietice din a doua generație, începînd cu „Venus-9” și terminînd cu cele două „Vega” (1985). În această perioadă, atmosfera venusiană a fost sondată și de stația americană „Pioneer”. Cercetările efectuate cu toate aceste aparate cosmice au permis să se stabilească, în mod cert, caracteristicile de bază ale atmosferei venusiene, în sensul că ea este compusă din gaz carbonic și azot, precum și faptul că presiunea la suprafața planetei este de aproape 90 de ori mai mare decît pe Terra, la nivelul mării, iar temperatura din imediata apropiere a scoarței e de aproape 735° K.

Stația interplanetară automată „Voyager-2”, în evoluție spre planetele îndepărtate ale sistemului nostru solar

Astfel, s-a clarificat, în bună măsură, că, în pofida faptului că Pământul și Venus sînt foarte „înrudite” sub raportul principalelor caracteristici planetare, atmosfera lor diferă enorm, cea venusiană fiind total diferită de atmosfera terestră. În acest context, persistă întrebările: Ce s-a întimplat și cum se face că planete apropiate sub multe aspecte prezintă asemenea deosebiri în ceea ce privește atmosfera? De ce pe Pământ există hidrosferă, iar pe Venus lipsește aproape total apa? Clarificarea definitivă a acestor probleme va avea o mare însemnătate, atât teoretică, cit și practică. Studiind evoluția atmosferei venusiene, putem înțelege mai bine situația atmosferei terestre și găsi, astfel, recomandări practice pentru conservarea și apărarea ei de eventuale modificări nedorite, inclusiv de consecințele dăunătoare ale unor activități industriale.

În ansamblul cercetărilor venusiene, un loc aparte l-au ocupat aparatele cosmice „Vega-1” și „Vega-2” care au luat startul în decembrie 1984. Întrucît cele două stații aveau ca punct final întâlnirea cu cometa „Halley”, ele au amplasat pe Venus aparate de „aterizare”, compuse din două elemente distincte: „clasicul” aparat de „aterizare” și, respectiv, sonda aerostatică, aceasta din urmă constituind un mijloc cu totul inedit de cercetare a atmosferei, ca și a suprafeței venusiene. În faza finală de evoluție către Venus a aparatelor de coborîre, sondele aerostatice s-au desprins lin la înălțimea de 65 km (iunie 1985). După frînarea coborîrii, cu ajutorul unui sistem de parașute, s-au desfășurat în atmosfera venusiană și baloanele umplute cu heliu, adevărate „gondole spațiale”. A urmat desprinderea parașutelor și a sistemului complementar de plutire, precum și detașarea balastului; aerostatul venusian a intrat, apoi, în derivă la înălțimea prestabilită. „Aterizarea” aparatelor și deplasarea aerostatelor s-a produs în apropierea Ecuatorului planetei, către miezul nopții venusiene. De remarcat că este pentru prima dată cînd s-au efectuat, pe timpul nopții, cercetări detaliate asupra atmosferei pe Venus.

Rezultatele măsurătorilor complexe sînt definitive și interpretate în sinteză și studii de amploare de savanți și specialiști sovietici, în colaborare cu colegi ai lor din alte țări, inclusiv din SUA și Franța. Cercetările efectuate cu ajutorul sondelor aerostatice „Vega” au dus mai departe investigațiile remarcabile făcute anterior (în 1983) cu ultimele două stații automate sovietice „Venus” (15 și 16) asupra atmosferei și solului planetei. Specialiștii consideră că sînt necesare, în continuare, investigații asupra circulației atmosferei venusiene, întrucît fiecare dintre aparatele trimise pe planetă furnizează, cu precădere, informații și imagini dintr-o anumită zonă de aterizare, iar numai evoluția a două sonde aerostatice este insuficientă. Evident, deși Venus a fost cercetată foarte intens în deceniile anterioare, au rămas încă destule „pete albe” și este prea devreme să se afirme că atît atmosfera, cit și solul planetei, ascuns nouă de învelișul compact de nori, ar fi pe deplin înțeles. De altfel, enigmatica atmo-

sferă venusiană — poartă de intrare, dar și cortină fabuloasă, interpusă în calea pătrunderii spre solul planetei — ascunde, ea însăși, destule secrete, îndeosebi în ceea ce privește cauzele intensei circulații zonale, practic a super rotației norilor pe fronturi largi, care dă impresia unui permanent uragan. Desigur, ipotezele pentru explicarea fenomenului nu lipsesc, cele mai multe estimînd, drept motivație principală a dinamicii atmosferei planetei, trecerea energiei de convecție din învelișul norilor în energie de mișcare direcționată. Este de așteptat ca noile lansări de nave cosmice, prevăzute pentru viitorul apropiat, să ducă mai departe cercetările de pînă acum. Programele de perspectivă privitoare la Venus vizează proprietățile fizice ale ionosferei planetei, aprofundarea cunoașterii compoziției atmosferei înalte, a interacțiunii dintre ionosfera venusiană și vîntul solar, cîmpul magnetic și cel gravitațional, structura internă a acestui corp ceresc.

Marte — „planeta de inimă și suflet a pămîntenilor”

Denumirea de „planetă roșie” atribuită planetei Marte — din cauza culorii sale — culoarea focului și a singelui — ce exprimă ideea de război (de unde și numele pe care îl poartă) este pe cale să fie schimbată, grație cercetărilor astronauticii moderne, pentru ca ea să devină planeta noastră de inimă și suflet, apropiată pămîntenilor — așa cum impune buna vecinătate (ca și Pământul, Marte se găsește de aceeași parte a Soarelui, dar la o depărtare mai mare față de astrul zilei — 227 900 000 km). Datorită progreselor astronomiei și cosmonauticii, Marte ni se înfățișează astăzi cu o imagine de ansamblu familiară, dar planeta ascunde încă multe taine, fiind categorisită o planetă enigmatică, foarte aridă, deci inospitalieră. Astăzi, se știe cu precizie că, și pe Marte, sînt anotimpuri (de două ori mai lungi decît cele terestre), că mișcarea de rotație a planetei în jurul Soarelui este mai lentă (o rotație completă durează ceva mai puțin de doi ani terestri). Lipsa de apă și de oxigen, temperaturi foarte scăzute noaptea, forță de gravitație mai redusă decît pe Terra — sînt alte caracteristici specifice ale vecinei noastre mai mici.

Cronica spațială interplanetară a înscris la loc de cînte lansarea spre Marte a primei sonde automate sovietice „Marte 1” (noiembrie 1962), urmată de startul altor aparate similare. Imaginile furnizate de sondele automate americane „Mariner” — în 1965 și 1969 — luate de la mică distanță, în timpul survolării planetei, au confirmat că Marte este o planetă aridă, acoperită cu praf de culoare roșiatică, cu deșerturi in-

tinse, presărate cu cratere, la fel ca Luna, și cu o atmosferă ce conține îndeosebi bioxid de carbon. Aceste imagini au incitat și mai mult interesul oamenilor de știință. Optica savanților s-a schimbat din nou, când o altă stație interplanetară americană — „Mariner-9”, trecută pe o orbită circummarțiană (în 1971), a trimis pe Terra imagini uluitoare, oferind, pe lângă o vedere de ansamblu a plantei, și date despre o serie de fenomene marțiene specifice: furtuni de nisip, vulcani care nu par a fi complet stinși, ceea ce denotă că, sub raport geologic, Marte este o planetă tânără și activă, precum și existența unui uriaș canion (4500 km lungime, 100 km lățime și adânc de 6 km). Cinci ani mai târziu, sondele automate americane „Viking-1” și „Viking-2”, după ce au evoluat în jurul planetei, au coborât lin pe suprafața acesteia, de unde au transmis imagini inedite și au recoltat mostre de sol marțian.

Desigur, nici una din stațiile interplanetare menționate nu au detectat urme de viață pe Marte. Enigmele persistă, iar în prezent preocupările pentru descifrarea lor se intensifică după ce s-a produs o pauză destul de mare, la fel ca și în cercetarea Seleni. Programele de explorare a planetei Marte prevăd, ca principale obiective, trimiterea de stații și sonde automate capabile să efectueze transmisii televizate de mare amplitudine asupra suprafeței marțiene, studierea dinamicii temperaturii pe parcursul ciclului complet — zi-noapte — și a variațiilor sezoniere a acesteia, prospectarea regiunilor de îngheț veșnic, precum și a unor secțiuni interioare, anume desemnate, ale acestui corp

ceresc. Se preconizează, de asemenea, obținerea de noi date despre posibile resurse de apă pe Marte, elucidarea cauzelor principale ale declanșării furtunilor de nisip, ca și ale modificărilor bruște ale climatului marțian.

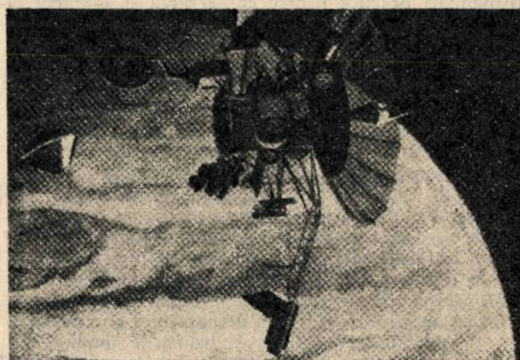
Recent, savanții și specialiștii sovietici au avansat propuneri pentru examinarea și înfăptuirea unui nou program de cercetare a planetei Marte. Acest program include crearea unui robot marțian — „marsohod” —, cu durată de existență prelungită, care să recolteze și să trimită pe Terra sol marțian. Un asemenea program ar putea căpăta o amplificare substanțială în primele

N.A.S.A. la ora reconsiderărilor

Uneori, nimic nu are mai mare succes decât... eșecul, apreciază un ziarist american luând în considerare cazul N.A.S.A. și Programul spațial al Statelor Unite. Agenția spațială americană s-a izbit de numeroase obstacole în anul 1986 — întreaga idee a zborurilor extraterestre părea anulată. Presa americană critica, la vremea aceea, N.A.S.A. atunci când nu realiza o lansare la timpul stabilit, deși graficul zborurilor cuprindea aproape imposibila cifră de 24 de lansări pe an, și, în timp ce Agenția era confruntată cu importante probleme financiare, având mai puțin de jumătate din bugetul său de pe vremea istoricelor lansări spre Luna. Apoi naveta „Challenger” a explodat, omorînd cei șapte membri ai echipajului. Au urmat... ritualurile demisiei.

Acum N.A.S.A. își plătește graba. Nu a lansat o singură rachetă timp de 19 luni și nu o va face pentru aproape încă un an. Oricum, nimeni nu se va mai plînge dacă vreun zbor va fi anulat.

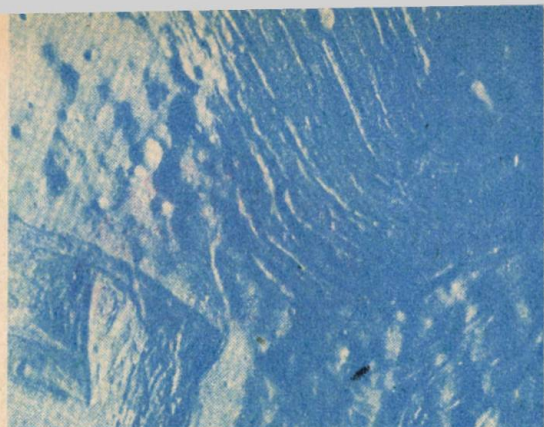
„Este America cu adevărat pierdută în spațiu?” — se întreba publicistul Larry Martz într-un articol apărut în revista „Newsweek”. James Fletcher, fostul director N.A.S.A., care a fost rechemat pentru a ajuta Agenția să iasă din criză, sublinia că programul de lansări este în „formă bună”, iar N.A.S.A., schimbată și restructurată, este acum „gata să zboare”. Se muncеște la o nouă platformă de lansări care va costa peste 32 miliarde de dolari. De asemenea, s-au întocmit proiecte și experimente pentru o „rachetă purtătoare” mai solidă, precum și un program spațial al secolului XXI. Dar, cu puține excepții, atît prietenii cît și adversarii Agenției văd aceste pregătiri, în cel mai bun caz, fără obiect sau fără rost.

„Un alt proiect inutil și costisitor?” se întreabă „Newsweek”. NASA — o nouă misiune spre Jupiter

N.A.S.A. a fost învinuită că „și-a pierdut voința de a lansa oameni în spațiu”. Agenția americană a fost comparată cu un „birou de bătrîni birocrati” fără o viziune realistă. Chiar și foștii ei astronauti se plîng că N.A.S.A. nu mai dispune de personalul adecvat. Este „hipnotizată” și „comatoasă” — susține Frank Borman, fostul director al Companiei aeriene „Eastern”. Gene Cernan, acum consultant spațial, este de părere că Agenția are nevoie de un conducător care să stabilească prioritățile „și să aibă chiar curajul de a greși”.

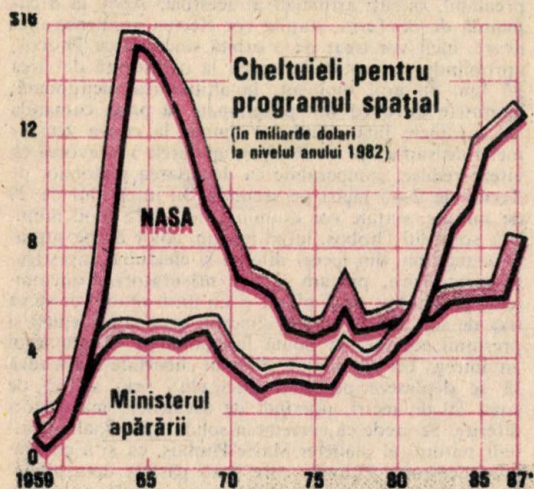
Este de dorit, subliniază „Newsweek”, o reconsiderare a zborurilor cu echipaj uman și întocmirea unui program pe termen lung, construit pe realele cuceriri în domeniu, pentru a se ajunge la un progres logic. Prima femeie astronaut americană, Sally Ride, a înaintat Agenției un raport în care arată căile revitalizării programului spațial. Documentul întocmit de ea descrie și analizează patru misiuni pentru Agenție:

Imagini de pe suprafața satelitului Miranda, al planetei Uranus, transmise de „Voyager-2”; pe fotografia din stînga, luată de la o distanță de 42 000 km, se remarcă, în mod distinct, formațiuni de relief riplate, ce se întîlnesc în „triunghi”, precum și versanți cu pante abrupte; în partea dreaptă - o altă imagine de pe Miranda, luată de la 30 500 km

decenii ale mileniului viitor. Potrivit programului menționat, vor fi trimiși pe solul marțian roboți capabili să se deplaseze pe distanțe de mii de kilometri. Obiective importante își propune și misiunea americană „Mars-Observer” (1990—1991). Concomitent, se vor declanșa studiile pentru asigurarea condițiilor necesare unor zboruri pilotate pe Marte. Deocamdată,

însă, drumul misiunilor pilotate trebuie croit și pus la punct în detaliu de mijloacele cosmice automate. De altfel, tendințele promovate de cosmonautică în explorarea planetelor îndepărtate de Terra arată că automatele rămîn și pentru deceniile viitoare unicele mijloace tehnice de investigații spațiale, chiar dacă zborul omului pe Marte este privit ca ceva foarte atrăgător.

Un sugestiv grafic al revistei „Newsweek”: după misiunile lunare „Apollo”, bugetul NASA a cunoscut un declin, în timp ce alocațiile pentru programele spațiale militare ale Ministerului apărării au cunoscut o tendință ascendentă

studiul Pământului, explorarea planetelor, o bază selenară, o călătorie umană spre Marte.

În spiritul documentului prezentat de astronauta Sally Ride, ceea ce va urma este efortul de a stabili realele priorități în domeniul spațiului cosmic și principalele direcții ale unui program realizabil. Fără îndoială, nu va trebui să se ia totul de la capăt, deoarece o bună parte a începutului există. Este foarte greu de imaginat, astăzi, o lume fără sateliți meteorologici sau de telecomunicații și roboți de depistare a resurselor minerale ale Terrei. Acest gen de activități

au adus numeroase beneficii și vor continua să se dezvolte. Este necesar, de asemenea, să se combată ideea transformării spațiului extraatmosferic într-un cîmp de luptă. Cei mai mulți oameni de știință se îndoiesc de efectele practice ale programului american de militarizare a spațiului cosmic, „Inițiativa de Apărare Strategică”, cunoscut și sub numele de „războiul stelelor” și consideră că cercetările, dar mai ales fondurile alocate acestor cercetări, să fie folosite pentru punerea pe picior de un program solid de cercetări științifice pașnice ale Cosmosului.

Cîndva, va fi necesar ca oamenii să meargă pe Marte. Acolo poate se vor afla surse vitale de care omenirea are nevoie, sau, pentru a merge pe Marte, vor exista motive pe care astăzi încă nu le-am găsit — scrie ziaristul american. Poate oamenii vor stabili acolo colonii. Cînd va veni timpul, o vom ști. Pînă atunci este necesar să se studieze planeta cu ajutorul roboților și să aflăm cit mai multe despre ea. Poate că studiul planetei Marte va face necesară trimiterea unui echipaj comun sovieto-american sau a unui cu o componență mai largă, cu participarea mai multor țări.

Pînă atunci, susține revista „Newsweek”, nu este nevoie să se stabilească date sau lansări și să se cheltuiască miliarde de dolari numai pentru faptul că o asemenea călătorie este... incitantă. Poate că oamenii de știință își vor readuce aminte de Lună și vor stabili acolo observatoare astronomice puternice sau chiar fabrici. Dar, pentru moment, Carl Sagan numește Luna „frumosul loc plictisitor”. N.A.S.A. și-a trimis ultima sa misiune către satelitul natural al Pământului în 1978.

În actuala perioadă, cînd S.U.A. se confruntă cu un deficit bugetar de peste 200 miliarde de dolari, iar orașele ei sînt invadate de oameni fără locuință, este de dorit — subliniază publicistul american Larry Martz — ca N.A.S.A. să procedeze la un program spațial realist, fîtră jonglerii sau cascadorii. Pentru aceasta este nevoie de înțelepciune și un bun simț al perspectivei.

Liviu Duma

Proiectul „Phobos”

O idee de mare interes, avansată recent de savanții sovietici, privește studiarea concomitentă a planetei Marte și, cu precădere, a sateliților naturali ai acesteia — Phobos și Deimos, descoperiți în urmă cu 111 ani (în 1877) de astronomul american Asaph Hall. Este vorba de un vast program de investigație spațială, căruia i s-a dat denumirea de „Proiectul internațional Phobos”, și care, după cum scontează savanții și specialiștii, va permite îmbogățirea științei, a cosmonauticii cu metode principale noi, pe calea unei cooperări internaționale largi. Stațiile automate pentru această expediție, fixată deja pentru vara anului 1988, se construiesc în Uniunea Sovietică, iar aparatura științifică necesară dotării lor se realizează prin colaborarea specialiștilor din 10 țări (6 socialiste și 4 vest-europene). În acest fel, proiectul „Phobos” se anunță ca un nou exemplu de cooperare internațională pașnică în domeniul cercetărilor spațiale, de barare a tendințelor de militarizare a Cosmosului. Cele două aparate interplanetare automate participante la expediție urmează să efectueze cercetări detaliate asupra planetei Marte și, mai ales, a unuia dintre cei doi sateliți naturali ai planetei. După afirmațiile unuia dintre autorii proiectului, istoria cosmonauticii nu a cunoscut până acum un program atât de complex și cu destinații atât de multiple. Se preconizează o suită de experimente privind efectul și influența unor fascicule de laser și ioni asupra scoarței sateliților marțieni. Analiza rezultatelor acestor experimente va permite să se stabilească compoziția solului lui Phobos în elemente și izotopi. Practic, se prevede trimiterea pe respectivul satelit natural a unei stații automate cu mare longevitate spațială, înzestrată cu telecamere pentru vederi panoramice ale suprafeței phobosiene, luate de la locul de „aterizare”. În compunerea aparaturii științifice se vor afla dispozitive pentru cercetări chimice specifice, analize mineralogice ale solului, precum și pentru măsurarea temperaturii și studiarea caracteristicilor fizice. O altă stație automată destinată expediției „Phobos” urmează să se deplaseze pe suprafața sateliților, efectuând, cu ajutorul unor dispozitive de împingere-respingere, deplasări în salturi la distanțe de 10—20 de metri. O asemenea tehnică de deplasare este oportună pe corpurile cosmice cu gravitație mică, așa cum se prezintă situația pe Phobos.

Realizarea integrală a prevederilor cuprinse în proiectul „Phobos” va oferi nu numai informații inedite asupra uneia dintre cele mai enigmatice planete ale sistemului nostru solar și a sateliților săi, ci va determina, într-o mare măsură, strategia viitoare a valorificării spațiului cosmic, în folosul științei, al progresului general — consideră Viaceslav Balebanov, director adjunct al Institutului de cercetări spațiale al URSS. Într-adevăr, cercetarea sateliților Phobos este de extremă importanță, întrucât este cel mai apropiat de „planeta-mamă”, la numai 6000 km deasupra lui Marte (Deimos se află la o distanță de aproape patru ori mai mare, iar, ca dimensiuni, reprezintă jumătatea lui Phobos). Cercetările urmează să confirme dacă, așa cum estimează specialiștii, cei doi sateliți sînt sau nu corpuri asteroidale, captate în cimpul gravitațional al planetei Marte. În programele cosmonauticii sovietice se prevede și trimiterea, în viitorul apropiat, a unui aparat spațial în Centura asteroizilor (Inelul asteroizilor este situat, după cum se știe, între planetele Marte și Jupiter). În cercurile științifice este acreditată ipoteza că rocile din care sînt formați sateliții planetei Marte și-ar avea originea în materia unor asteroizi

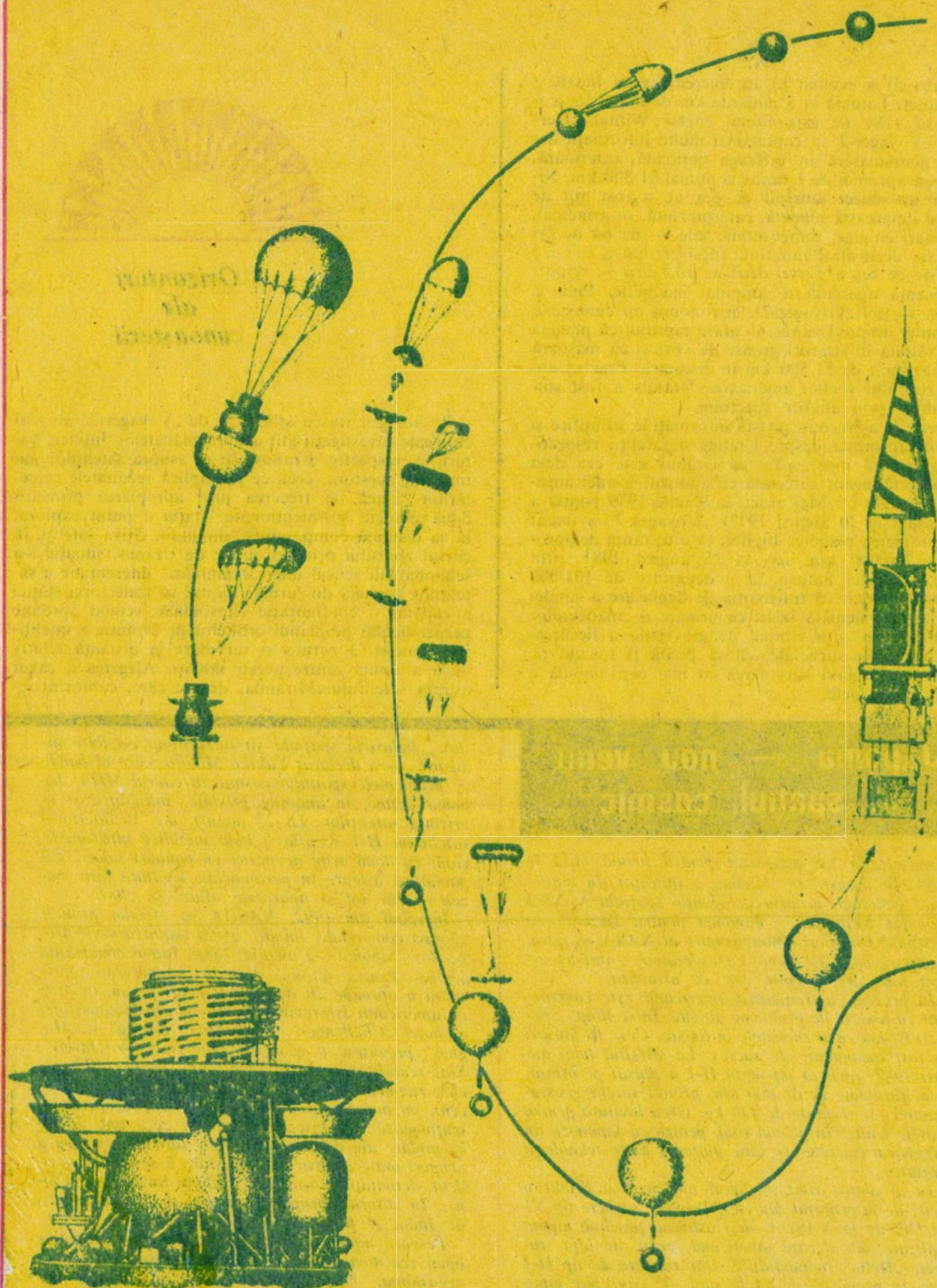
Orizonturi
ale
cunoașterii

mai îndepărtați. Acest fapt îi intrigă în chip deosebit pe savanți, care doresc să elucideze și întrebarea: De ce Marte și-ar fi atras în orbita sa tocmai asemenea sateliți alcătuiți din asteroizi îndepărtați?

Momentul declanșării proiectului „Phobos” este bine ales: în vara anului 1988, cînd Pămîntul se va afla în linie dreaptă cu Marte și Soarele, fenomen care are loc o dată la doi ani, se va da startul celor două stații automate sovietice. Întîlnirea noilor mesageri terestri cu Phobos urmează să aibă loc la 200 de zile de la lansarea stațiilor, iar durata experienței este egalată pentru 460 de zile. Întrucît stațiile nu-l pot aborda dintr-o dată pe Phobos, ele vor deveni, în prealabil, sateliți artificiali ai acestuia. Apoi, la o comandă de pe Terra, stațiile vor efectua asemenea manevre, încît vor trece pe o orbită sincronă cu Phobos, apropiindu-se treptat de acesta la o distanță de circa 35 km. În acel moment, la altitudinea menționată, aparatele de bord sînt programate să preia comanda de apropiere lină. Cînd vor ajunge la cîteva zeci de metri de suprafața lui Phobos, aparatele vor evolua cu viteze reduse, comparabile cu deplasarea pietonilor pe Terra, de 2—5 metri pe secundă. În intervalul de 20 de minute, stațiile vor examina, fiecare în mod minuțios solul lui Phobos, luînd imagini color de pe suprafața acestuia, din locuri diferite și efectuînd investigații termofizice, precum și alte măsurători. Concomitent, pe Phobos va fi plasat și un prim modul ce se va fixa de sol, astfel încît, în condițiile gravitației reduse și presiunii scăzute, să poată funcționa pe durata unui an întreg. Un alt modul, lăsat în „libertate”, urmează să se deplaseze pe solul sateliților, prin salturi de circa 20 de metri, operînd, de asemenea, măsurători diferite. Se crede că cercetarea solului principalului satelit natural al planetei Marte-Phobos, ca și a confratelui acestuia, Deimos, care și-au păstrat de-a lungul timpului aproape neschimbată masa inițială, va aduce noi clarificări asupra condițiilor de formare și evoluție a corpurilor din sistemul nostru solar.

Uranus — obligat să-și dezvăluie tainele

Cea de-a șaptea planetă a sistemului nostru solar (în ordinea crescîndă a depărtării de Soare) și, totodată, una dintre cele mai misterioase — planeta Uranus — a fost obligată, în fine să-și „divulge” cîteva din secretele cu care s-a înconjurat. Aceasta s-a petrecut în momentul unui spectaculos „rendez-vous” pe care i l-a dat (la 24 ianuarie 1986) sonda spațială americană „Voyager-2”. Întîlnirea cu mesagerul terestru a avut loc la opt ani și jumătate de la startul sondei spațiale. Confirmînd așteptările cercetătorilor din întreaga lume, întîlnirea s-a înscris printre principalele evenimente ale anului spațial menționat. Timp de ci-

Principalele etape ale evoluției aparatului de aterizare pe Venus (desantat de stația interplanetară „Vega”, împreună cu sonda aerostatică): traiectoria din dreapta - intrarea în atmosfera venusiană; conectarea parașutei; lansarea sondei aerostatice; deschiderea parașutei și cuplarea aerostatului; desfășurarea și umplerea balonului cu heliu; desprinderea parașutei de sistemul de „plutire” spațială; desprinderea balastului; ieșirea la înălțimea derivei spațiale; în partea stângă - lansarea emisferei inferioare (la aproximativ 63 km de suprafața planetei); lansarea parașutei de frinare (la 47 km).

teva ore, cât a evoluat în apropierea acestei îndepărtate planete (situată la 3 miliarde km de Soare, descoperită în 1781 de astronomul englez William Herschel), „Voyager-2” a captat mai multe informații decât se acumulaseră în întreaga perioadă anterioară. Stația s-a apropiat de Uranus la numai 81 500 km. Niciodată un obiect fabricat de om nu a fost atât de aproape de această planetă, care prezintă, în principal, două mari enigme: dimensiunile sale — de 64 de ori mai mare decât ale Pământului (deși greutatea ei nu o depășește pe cea a Terrei decât de 14,5 ori) și, respectiv, absența aparentă a câmpului magnetic. Până la evoluția sondei „Voyager-2”, astronomii nu cunoșteau prea multe despre Uranus, în afara faptului că planeta este învăluită în straturi groase de nori și că măsoară ceva mai mult de 51 500 km în diametru. Practic, anterior zborului sondei americane, Uranus a fost studiat doar prin analize spectrale.

Înainte de a trece în revistă informațiile științifice și imaginile furnizate despre Uranus și sateliții respectivelor planete, să menționăm că Uranus este cea de-a treia planetă-gigant cercetată cu ajutorul sondei automate „Voyager-2”. Mai exact, la 9 iulie 1979 (stația a fost lansată la 20 august 1977), „Voyager-2” a trecut prin apropierea planetei Jupiter, la o distanță de aproximativ 700 000 km, iar, la 25 august 1981, prin preajma planetei Saturn, la o depărtare de 101 000 km. De remarcat că traiectoria de deplasare a sondei a fost astfel calculată încât, ca urmare a „manevrelor perturbatoare” din câmpul de gravitație a fiecăreia dintre planetele survolate, ea să poată fi trecută pe traseul care asigură survolarea cât mai convenabilă a următoarei planete.

Pe întregul traseu străbătut de „Voyager-2” au fost efectuate investigații atât asupra planetelor Jupiter, Saturn și, respectiv, Uranus, cât și asupra sateliților naturali ai acestora, ceea ce multiplică rezultatele cercetărilor. Dacă, la trecerea prin apropierea primelor două planete sus-menționate, stația a putut explora, de la distanță comparabilă, simultan, câțiva sateliți, în cursul zborului prin apropiere de Uranus, situația s-a schimbat, în sensul unei „examinări” diferențiate a sateliților acesteia din urmă. Faptul că traiectoria stației a căpătat o configurație elipsoidală, venind aproape perpendicular pe planul orbitelor de evoluție a sateliților planetei, a permis o survolare la distanță relativ mică a unuia dintre acești sateliți. Alegerea a căzut asupra satelitului Miranda, despre care, conform ob-

Japonia — nou venit în spațiul cosmic

Americanii au aselenizat pentru prima oară în 1969. În același an, Japonia a înființat, în îndiferența generală, propria sa agenție spațială NASDA (Agenția Națională a Japoniei pentru Dezvoltarea Spațiului Cosmic), omonim palid al NASA — scria, recent revista „Le Nouvel Observateur”, într-un articol alin care spicuiam cele ce urmează.

În prezent, astronautica americană este confruntată cu o serie de probleme dificile. Între timp, japonezii își lansează rachetele în liniște. Cele 16 lansări au fost încununate de succes. La sfârșitul lunii august 1987, racheta japoneză H-1 a plasat pe orbită, la o altitudine de 36 000 km, primul satelit geostationar cu o greutate de 440 kg. Grea lovitură pentru Statele Unite! În primul rând, pentru că japonezii au înregistrat succese și fără ajutorul unor tehnologii militare.

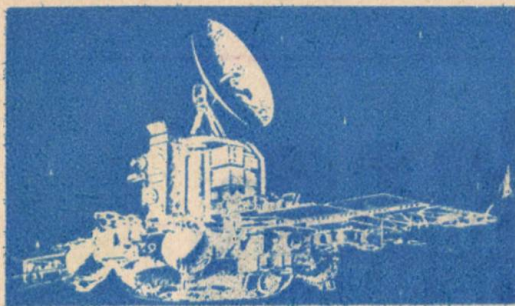
În al doilea rând, gigantul american a primit o lecție de la propriul său elev. Primele rachete tip N1 sau N2 de la NASDA, deși aveau pavilion nipon, realizate sub licență americană, erau, de fapt, rachete „Delta” îmbunătățite. Dar racheta de tip H-1 este, în proporție de 84 la sută, de concepție japoneză.

Spațiul cosmic a devenit, astfel, „noua frontieră” a Japoniei. Tokio dorește să aloce peste 240 miliarde franci pentru programe spațiale până în anul 2 000 (sumă demnă de programul „Apollo”); construirea unei nave de tip „Hermes” în anul 1995, participarea la viitoarea stație spațială americană, proiecte de uzine cosmice pentru produse „made in space” — ceramici, medicamente sau supraconduc-

tori. „Industria spațială va impulsiona celelalte industrii” — a declarat Yukiko Minato, care răspunde de problemele spațiului cosmic în cadrul MITI. Japonia deține, în anumite privințe, înființarea și în privința sateliților. La 27 august, a.e. în interiorul satelitului H-1 se afla o bulă metalică ultrasofisticată, cu două aripi acoperite cu panouri solare, capabilă să asigure în permanență legătura între bazele de la sol și aparatele aflate în zbor.

Începând din 1992, NASDA va efectua primele zboruri comerciale, luând-o astfel înaintea vest-europenilor. Japonia s-a angajat, deci, într-o concurență acerbă. Pentru ultimul deceniu, se prevede fabricarea a aproape 20 de sateliți civili pe an, în timp ce americanii își revin cu greu în urmă catastrofei rachetei „Challenger”. Societățile „Boeing” și „Hughes” pregătesc o rachetă comercială — „Jarvis”. Sînt reabilitate modele vechi, tip „Delta”, „Titan”, care rugineau în hangare. Militarii au comandat, recent, un nou lansator de rachete. Vest-europenii intenționează să lanseze, în viitorii zece ani, 70 de exemplare ale rachetei „Ariane”, suficiente pentru a acoperi toate contractele. Acestora li se adaugă, evident, activitățile cosmice al Uniunii Sovietice și Chinei. În viitorul apropiat va trebui să se țină cont și de India și Brazilia.

Pescarii niponi sînt, deocamdată, singurii care se opun vehement lansărilor care se desfășoară la Tanegashima, baza NASDA. Motivul? Fumul rachetelor nu le prieste clișii de puțin peștilor. Agenția spațială s-a angajat să nu mai tulbure apele insulei decât două luni pe an. În aceste condiții, este însă greu să se concureze cu Cap Canaveral sau Kourou. Pentru a putea rămîne în competiție, NASDA va trebui fie să se resemneze și să-i înfrunte pe pescari, fie să caute o altă insulă pustie. Dar, în Japonia, terenurile disponibile și îndepărtate de marile aglomerații urbane sînt foarte puține...

Imagine de ansamblu a aparatului „Phobos”. Acesta este primul reprezentant dintr-o nouă generație de aparate științifice spațiale sovietice, pe el găsindu-și o largă aplicare tehnica de calcul, capabilă să rezolve sarcini complexe ce pot apărea pe parcursul zborului. Pentru prima oară în istoria cercetărilor planetare, se preconizează studiarea masei și conținutului izotopic al rocilor dintr-un corp ceresc prin metodele de sondare activă, de la distanță, cu ajutorul razelor laser și a fluxului de ioni „injectat” în scoarța satelitelui marțian. Înscriindu-se ca un pas important în cercetarea corpurilor mici ale sistemului nostru solar, noua expediție interplanetară „Phobos” va marca, totodată, începutul unei etape noi în explorarea intensivă a planetei Marte.

servațiilor terestre, se știa că evoluează pe orbita cea mai apropiată de Uranus. Imaginile fantastice obținute de pe suprafața Mirandei i-au uimit, pur și simplu, pe savanți. Confirmând observațiile de pe Terra, care au pus în evidență existența a nouă inele ale planetei, cercetările cu ajutorul stației au oferit valoroase informații suplimentare asupra dispunerii acestor inele, descoperind, totodată, un al zecelea inel, situat la o distanță de 50 000 km de centrul planetei, precum și câteva „semi-inele”.

Un alt fapt remarcabil se referă la sateliții planetei. Astfel, până la zborul stației „Voyager-2”, din observațiile terestre, erau cunoscuți cinci sateliți ai lui Uranus, cărora li s-a dat numele unor personaje din piesele marelui scriitor clasic englez Shakespeare, precum și din poemele unor scriitori contemporani: Oberon, Titania, Umbriel, Ariel și Miranda. Dar, iată că „Voyager-2” detectează alți zece sateliți, așa-numiți „sateliți-păstori”. La opt dintre aceștia, orbitele se situează între orbita lui Miranda și inelul Epsilon, iar, la ceilalți doi, la distanță de 2000 km de același inel, de o parte și de alta a acestuia.

Revenind la bilanțul cercetărilor asupra sateliților cunoscuți, rețin atenția o serie de noutăți, dintre care se detașează cele căpătate despre Miranda. Interpretând aceste date, savanții americani consideră că, pe respectivul satelit, care a fost survolat la o altitudine de numai 29 000 km, s-au produs procese geologice de suprafață mai complexe decât pe oricare alt corp ceresc, ceea ce constituie un fapt neașteptat pentru obiectele cosmice de dimensiuni relativ reduse. Pe imaginile recepționate se disting zone de cratere, lanțuri de munți cu stînci înalte, întrerupte de cavități de mare adâncime. Cel mai uimitor fapt este că, pe Miranda, există o multitudine de zone cu porțiuni striate, încrețituri ale scoarței, amintind de relieful unora din marii sateliți din sistemul solar (Ganimede, al lui Jupiter, de exemplu), urme evidente ale activității tectonice. Alte zone întinse se înfățișează ca „terenuri arate” avînd forme circulare; ele au primit denumiri semnificative: „Hipodrom”, „Marele cerc”, în timp ce diferitele zone de „cîmpie”, de forma unor patruleterate cu colțurile mai luminoase, denumite „Căprior”, sînt considerate forme unice în ansamblul sistemului so-

Schema apropierii aparatului cosmic de Phobos: după coborîrea pînă la o altitudine de aproximativ 50 de metri de sol și o evoluție în imediata vecinătate a satelitelui, mesagerul de pe Terra va trece în „zbor razant”, cu o viteză redusă de numai 2-5 metri pe secundă, de-a lungul suprafeței phobosiene; în acest interval de 15-20 de minute, vor fi efectuate mai multe experimente active, după care aparatul va „depune” pe Phobos o mică sondă spațială.

lar. Pe Oberon au fost detectate câteva mari cratere, precum și munți care ating înălțimi de 6 000 de metri; pe Titania, imaginile au dezvăluit numeroase coline, cratere și cavități; suprafața lui Umbriel este în principal netedă, dar și acest satelit posedă un mare număr de cratere. În sfîrșit, Ariel are o suprafață presărată cu cratere și prezintă urme vizibile ale proceselor geologice specifice corpurilor îndepărtate de Terra.

Următoarea etapă de evoluție a sondei „Voyager-2” o constituie „vizitarea” planetei Neptun — eveniment programat să aibă loc la 24 august 1989, de la care se așteaptă, de asemenea, dezvăluiri inedite, mai ales că stația va survola suprafața neptuniană la o distanță cu mult mai mică, în comparație cu depărtarea la care a trecut peste celelalte planete. Practic, este vorba atît de întîlnirea cu planeta propriu-zisă, cît și cu unul dintre cei doi sateliți ai acesteia — Triton — pe care-l va survola foarte îndeaproape.

În continuare, temerara sondă americană va părăsi limitele sistemului nostru solar.

* * *

Preocupările înfățișate succint, în aceste pagini, sînt o dovadă că explorarea directă, cu mijloace tehnice spațiale evaluate, a planetelor îndepărtate sau apropiate ale sistemului solar nu stagnează; de altfel aceasta nici nu poate bate pasul pe loc, întrucît — după cum arată experiența selenară și orbitală, planetară și interplanetară anterioară — este vorba de o activitate de cunoaștere de cea mai mare însemnătate pentru descifrarea unor taine ale formării Universului, în ansamblu, și a Pămîntului, în special.

Mihai Coruț

PRETUTINDENI TRAIESC OAMENI

TUAREGII:

oamenii albaștri ai deșertului

Moartea lentă a unui mod de viață

La începutul secolului nostru, călătorii europeni au fost viu impresionați de tuaregi - marele trib nomad din Africa de Nord. Antropologul britanic F.R. Rodd scria: „Bărbații

par născuți anume să umble și să se miște ca niște regi. Ei pășesc iute și ușor, ca niște prinți ai pământului, fără teamă de vreun om, nedându-se înapoi dinaintea nimănui și conștienți de superioritatea lor asupra celorlalți”. Temuți călăreți ai deșertului (un vechi proverb arab spunea: „Scorpionul și tuaregul sînt sin-

Călăreț tuareg...

...și efigia lui turnată în argint (figurină, de 27 cm, executată din monezi topite de un artist din Agadez)

Moscheea din Agadez (sec. XVI), cu minaretul din pământ bătătorit

gurii dușmani pe care-i întâlnești în deșert”), la apogeul forței lor, ei i-au inspirat călătorului francez din secolul XIX, René Caillie, următoarele rînduri: „Se vînturau prin sate și se purtau în chip foarte arbitrar, silindu-i pe locuitori să le dea provizii și alte bunuri, de fapt înhațînd tot pe ce puteau pune mîna”.

Supraviețuirea tuaregilor într-unul din climatele cele mai aspre din lume este, evident, un triumf al rezistenței și ingeniozității omenesti. Această populație estimată la 1-1,5 milioane împărtășește, cu alte duzini de triburi nomade din Africa, o soartă dificilă. Furtunilor de nisip din Sahel, care pot îngropa complet un oraș în cîteva luni, temperaturilor înalte, dunelor și stîncilor zgîrcite, care dau doar atîta apă cît să-ți ajungă să nu mori, li se adaugă alte dificultăți recente, care par să pre-

Desprinși din trunchiul berber (populație străveche din nordul Africii, cu o cultură omogenă datînd dinainte de anul 2400 î.e.n., a cărei ramură nomadă sînt), tuaregii sînt supranumiți stăpîinii Saharei (ei se află pretutindeni unde marele deșert își întinde valurile de nisip: în Niger, Mali, Mauritania și chiar în sudul Libiei și Algeriei) sau oamenii albaștri ai deșertului. Această din urmă denumire le vine de la cunoscutul litham - vâl indigo purtat exclusiv de bărbați, care se decolorează pe pielea feței, dîndu-i acea faimoasă tentă bleu. Tuaregii sînt nomazi, crescători și păstori de cămile și de oi sau comercianți caravanieri.

Organizarea lor socială - care păstrează acum, la sfîrșitul secolului XX, multe tipare neschimbate de milenii - se bazează pe clase ereditare. Familia nobilă este compusă dintr-un șef de cort (targui), soția și copiii săi și din sclavii săi (bella), sclavi care acum au fost emancipați și că-

roră le revin îndatoriri agricole. Este vorba de o societate matriarhală, în care femeia a jucat și joacă un rol deosebit de important, bucurîndu-se de mult respect și de un grad mare de libertate. Ea este păstrătoarea limbii străvechi - tamasheq (un dialect berber) și a scriiturii (tifinar). Totodată, după mamă se stabilesc filiația și dreptul la moștenire. Triburile din casta nobilă se limitează exclusiv la îndeletnicirile nomade. În general, clasa meșteșugărească din societatea tuaregă - numită inadan - este elementul subordonat sedentar; inadanii asigură fabricarea ustensilelor, a șeilor și sacilor bogat ornamentați pe care nobilii li poartă pe cămile, dar și a bijuteriilor care înseamnă și îmbogățesc viața aspră a fiilor deșertului, un mediu cultural a cărui trăsătură de capăt este austeritatea. În peregrinările lor, nobilii tuaregi gravitează de obicei în jurul unui centru stabil unde se află acei inadani care-i servesc, deși vechile tradiții le

interzic să locuiască în aceeași așezare.

Mărturiile mai importante ale civilizației tuaregilor pot fi găsite în Mali, unde misterioasa cetate-orăș Tombuctu le-a slujit de adăpost și fiecărui timp de generații, fără întrerupere din secolul al XII-lea, la Agadez, în nordul Nigerului, la porțile Saharei, unde se află faimoasa moschee cu minaretul din banco (pămînt bătătorit) datînd din secolul al XVI-lea.

Grație castei subordonate a inadanilor și priceperii lor de a valorifica nu numai argintul și steatitul străvechi, ci chiar și ultimele deșeuri metalice și de piele ale secolului XX, ce le bate insistent la ușă, tuaregii se văd înfățișați lumii cu străvechiul și adevăratul lor chip de mindri călăreți, războinici ai deșertului și stăpîni ai vîntului.

Și totuși... Vom asista mîine la pieirea acestui mod de viață? Va rămîne deșertul fără nomazi?

Împodobită cu saci de piele, brodați și cu franjuri, șaua face din cămila unui tuareg un fel de tron

Întîlniri în deșert

ceadă inevitabile schimbări de mentalități și obiceiuri. Marea secetă din ultimele două decenii și, în special, dezastruoasele ei consecințe în anii de vîrf (1973-74 și 1984-85) nu fac decât să precipite declinul unui mediu natural, cu oamenii și animalele sale, al unei civilizații. De secole, nomazii crescători de vite s-au menținut într-un echilibru fragil cu mediul înconjurător; în regiuni unde secetele periodice uscau pămîntul pe care-și pășteau turmele, ei se așezau - temporar - pe pămîntul ce putea fi cultivat. Dar, în noile și aspre condiții, cînd sute de mii dintre ei și-au pierdut 30-80 la sută din

vite (în unele zone din Niger, estimările urcă pînă la 90 la sută), nomazii tuaregi au devenit refugiați permanenți de-a lungul șoselelor, în jurul orașelor și satelor unde se mai găsesc fîntîni.

Lipsa puterii politice

În timp ce, odinioară, rătăceau aproape necontrolați de nimeni în căutarea pămîntului bun de pășunat, nomazii se izbesc acum, adesea, de un obstacol politic: frontierele statale. De asemenea, dată fiind ponderea lor redusă în populația mai multor țări (Maurita-

Femeie tuaregă împodobită cu bijuterii tradiționale din argint turnat în mulate de ceară sau ciocănit

nia, Algeria, Niger, Mali și Ciad), ei nu sînt reprezentați în conducerea locală sau în guverne, care, deci, nu se ocupă în mod deosebit de problemele lor. Dimpotrivă, potrivit unei anchete a reviste „Newsweek”, de la sfîrșitul anului 1986, mulți conducători locali, originari din triburile sedentare, își păstrează teama ancestrală de nomazi: pentru aceștia, e vie amintirea isprăvilor lor războinice și consideră că libertatea tuaregilor „costă” prea mult. În consecință, recentii ani de secetă (1984-1985) le-au furnizat o ocazie favorabilă pentru a transforma multe din vastele pășuni sezoniere în pămînt agricol.

Degradarea climei și a solului

Nomazii tuaregi mai au de făcut față, acum, și profundelor (poate ireversibilelor) schimbări în climatul Sahelului. În unele studii se relevă că media anuală a ploilor în Sahara s-a redus cu 30 la sută, sau (în unele zone din Mali) cu 50 la sută, față de 1970. De asemenea, schimbările includ și o creștere a temperaturii medii (cu 5° în Mauritania) - presupusă consecință a efectului de seră înregistrat la scară globală.

Dar schimbările climatice au antrenat și o degradare constantă a altor elemente ale mediului sahelian. Experți ai programului ONU pentru mediul înconjurător (UNEP) estimau că, începînd din 1968, cei 1.7

miliarde de acri de pășuni din acest continent s-au redus cu circa un sfert. De asemenea, s-a constatat o pierdere a potențialului productiv al solului, datorită distrugerii sistematice, de către oameni și animale, a copacilor și stratului vegetal de pe sol; ca urmare, reflectivitatea acestuia sporește, iar cantitatea totală de apă ce se evaporă din plante scade. La rândul său, fenomenul acesta inhibă formarea norilor și reduce precipitațiile. Deci, pentru a încheia ciclul, mai puține ploii înseamnă mai puține plante noi care să asigure hrana.

În Tombuctu, efectele acestor schimbări sînt foarte vizibile. Orașul (15.000 de locuitori) seamănă cu o mică insulă într-o mare de nisip. În trecut, ploile sezoniere acopereau cîteva sute de kilometri pătrați cu o fină pătură de verdeață. Tuaregii și turmele lor trăiau de pe urma ei. Dar, în ultimii 20 de ani, învinșă de cel mai mare deșert al lumii, vegetația dispăre. În Mauritania - odinioară, cunoscută drept țara pădurilor și savanelor -, Sahara avansează inexorabil spre sud cu circa 5 km pe an.

Programele de dezvoltare și speranța de viață

Nu numai schimbările de climă au contribuit la deșertificarea acestor regiuni, ci și unele programe și politici de dezvoltare elaborate de om. Puțurile de adîncime, săpate cu cele mai bune intenții, atrag nomazi; așezările nomade din jurul puțurilor aglomerate atrag suprapășunarea, deci lipsesc pămîntul și de puțina sa vegetație. Vaccinarea turmelor, care duce la creșterea masivă a șeptelului, antrenează și ea, uneori, fenomenul de suprapășunare. De asemenea, politica autorităților (nigeriene, de exemplu) este de a căuta să fixeze nomazii în așezări stabile, pentru că ei să nu fie simpli crescători de vite semisedentari, ci și agricultori. Astfel, nomadismul - cunoscut de generații, sistem în cadrul căruia omul își continuă peregrinările în voia anotimpurilor, în căutarea apei unde să-și adape turmele - riscă să dispară foarte curînd.

Este de remarcat un alt element ce tensionează relația om-mediul (în speță, pămînt). Speranța de viață crescută și una din cele mai ridicate rate ale natalității din lume fac ca populația Sahelului să fie în continuă creștere. De exemplu, în Kenya, unde 3/4 din suprafața țării este aridă și semiaridă, populația s-a dublat în ultimii 25 de ani; următoarea dublare va avea loc în numai 10 ani.

Efecte psiho-sociale

Sub diversele presiuni din mediul înconjurător și din sfera politică, structura socială a nomazilor tuaregi slăbește. La Kourboubou (Niger), 660 de tuaregi s-au sedentarizat. Culturile nesezoniere pentru consumul zilnic, cîteva capre, măgari și cămile le asigură mijloacele de subzistență, deocamdată precare. Mai importantă este schimbarea sistemului de valori de bază, ruperea legăturilor tradiționale între tată și fiu - de esență pastorală -, exodul bărbaților către mine sau la lucru în industrie în orașele mai mari din sud, lăsînd așezările no-

made răspîndite prin Sahel exclusiv în seama femeilor.

Experții vorbesc și despre efectele psihologice ale crizei profunde a sistemului nomad tradițional. Potrivit unui raport din 1985, elaborat de o agenție pentru dezvoltarea internațională, lipsa de hrană generează promiscuitate sau expediente bizare, în totală contradicție cu legile tradiției severe (căsătorii repetate ale unei singure femei cu mai mulți bărbați), născute din speranța de a-și putea hrăni familiile. De asemenea, în rîndul capilor de familie, care în mod tradițional sînt cei ce cîștigă existența soțiilor și copiilor, s-a înregistrat o creștere neobișnuită a numărului de sinucideri (de exemplu, pe platoul Dogon din centrul Mali-ului, într-o comunitate stabilă de 130.000 de oameni, în 1985, s-au înregistrat 6 sinucideri într-o singură săptămînă).

Raze de lumină

Totuși, modul de viață al nomazilor tuaregi nu e cu necesitate condamnat. Cîteva exemple ar putea sugera căi viabile spre viitor.

Micul oraș Gari, de pe malurile Nigerului, adăpostește circa 500 de tuaregi și foști sclavi ai lor (bella),

care au început să pregătească terenul pentru cultura cerealiere și să cultive orez. O parte a comunității tuarege mai are turme și migrează cu ele pe traseele tradiționale.

În Sudan, unde există circa 2,5 milioane de nomazi, s-a sugerat un stil de viață similar. Mustafa Mohamed Khogali, de la Universitatea din Khartoum, propune ca gospodăriile să fie permanente, amplasate într-o singură zonă, unde oamenii să aibă acces la apă potabilă și servicii sociale (clinici și școli), în timp ce turmele ar părăsi, în continuare, însoțite de persoane special desemnate. Sistemul acesta ar putea fi profitabil atît pentru economiile naționale din zona saheliană (cîștigul mediu anual obținut din creșterea vitelor este cu circa 50 la sută mai mare decît cel obținut din cultivarea pămîntului), cît și salutar pentru

Scene din viața cotidiană

„peregrinii Africii”, stăpînii vîntului și al deșertului.

Tot în Niger, proiectul „Semiluna”, destinat să combată deșertificarea, permite o corelare a eforturilor locale cu cele ale Crucii Roșii internaționale, cu rezultate îmbucurătoare. Proiectul „Semiluna” implică săpatul, pe mai multe hectare, a unor tranșee de 40 cm, în formă de semilună, în care se reține majoritatea apei de ploaie. Sistemul permite solului să rămînă umed timp mai îndelungat, iar îngrășămintele naturale (provenite de la caprinele localnicilor) ușurează germinarea arbuștilor și chiar a arborilor. Dacă ploile nu vor lipsi, în 5-6 ani se vor vedea deja rezultatele sub formă de **afageg** sau **tamat** (denumirile în **tamasheq** ale unor specii locale de plante cu spini).

Nomazii rămîn încă ancorati în vechiul lor stil de viață. Dacă proiecte, cum e ultimul menționat, par să închidă cartea spațiilor vaste și a turmelor pascute de călăreți mîndri și contemplativi, avantajele alimentare și economice ale stilului de viață nomad - și dorința înnăscută a tuaregilor de a fi independenți - pot asigura supraviețuirea acestei civilizații distincte. Deșertul e un stăpîn aspru, dar, pentru ei, viața acolo are un sens.

Olga Gheorghe